A PROJECT OF
BAIS HAVAAD
HALACHA CENTER

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

הלכות רבית חלק א - שבוע ד

RIBBIS FUNDAMENTALS PART IV

THIS VOLUME HAS BEEN SPONSORED BY

STEINMETZ | LLC
ATTORNEYS AT LAW

לע"נ ר' אברהם ברוך בן יעקב יצחק ז"ל
ולע"נ פריידא נעכא בת ר' מאיר הערץ ע"ה

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

קובץ מראי מקומות

עומקא דדינא

Prepared by Rav Yosef Dovid Josilowsky
Head of Ribbis Division at the Bais HaVaad

Rav Dovid Grossman
Rosh Bais HaVaad

Rav Baruch Fried
Dayan and Yorucha Project Editor

Rabbi Chaim Belsky
Head of Yorucha Development

Rabbi Yaakov Tescher
Director of Torah Projects

Reb EC Birnbaum
Chief Marketing Officer

Rav Ariel Ovadia
Yorucha Content Editor

A project of BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

1.888.485.VAAD(8223) | 732.232.1412
WWW.BAISHAVAAD.ORG/YORUCHA
YORUCHA@BAISHAVAAD.ORG
105 RIVER AVENUE, SUITE #301, LAKEWOOD, NJ 08701

THIS VOLUME HAS BEEN SPONSORED BY:

STEINMETZ | LLC
ATTORNEYS AT LAW

David C. Steinmetz, Esq., Principal
211 Boulevard of the Americas, Suite 308, Lakewood, NJ 08701
DIRECT 732.666.9961 | FAX 732.666.9971 | EMAIL david@steinmetzlawllc.com

---

DISTRIBUTION DEDICATION:

בהוקרה ובהכרה למשפחת רייכמאנן
לזכות בריאות, שמחה, ועלי' ברוחניות
ברכה אביגיל | רפאל אלעזר | צבי מנחם | שלמה יוסף | אהרן זליג

לזכר נשמות
צבי מנחם בן שמעיהו | חיה לאה בת נפתלי הירצקא | שרה אסתר בת שמואל

DISTRIBUTION CORPORATE SPONSOR:

KingZak INDUSTRIES, INC.
INNOVATIVE & EVERYDAY DISPOSABLES
Est. 1985

תוכן העניינים

איסור רבית

- חומר איסור רבית ומנין הלאוין 8
- הלואה ברבית לעכו"ם 16
- מומר 21
- תינוק שנשבה 29

סוגי רבית

- רבית דאורייתא 36
- גדרי אבק רבית 43
- דיני אבק רבית 49
- רבית מוקדמת ורבית דברים 53

רבית דרך תנאי

- לאו דלא תשימון ודרך קנס 62
- היתר האגרות משה בחברה בעירבון מוגבל 66
- רבית שאינה באה מהלוה למלוה 73
- אכילת פירות מכר בתנאי חזרה 78

היתר עיסקא והמסתעף

- איסור קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד 88
- איסור לפעול עבור חלק המלוה 93
- היתר עיסקא 97
- היתר עיסקא כללי 104

YORUCHA CORPORATE SPONSORS:

THE SPRINGS ARKANSAS

SILVER CARE FAMILY THERAPY AGENCY

ALLURE HEALTHCARE SERVICES
BY MR. AND MRS. MICHAEL NUDELL

worldesk
SEND MONEY ABROAD WITH WORLDESK, SAVE WHILE YOU SUPPORT THE BAIS HAVAAD
https://worldesk.com/bais-havaad
Shiko@worldesk.com | 646.772.7000

FOUNDERS & BUILDERS

In memory of
HARAV YOSEF GROSSMAN ZT"L
לע"נ הרב יוסף ישראל ב"ר משה גרוסמן זצ"ל

LOWINGER FAMILY
ר' מאיר משה בן בן ציון הלוי ז"ל • מינקא בת משה שמואל ע"ה • ר' דוד בן ברוך בענדיט ז"ל • גאלדא בת משה דוד ע"ה • ר' יונה בן יצחק ז"ל • מרים בת חיים ע"ה

לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

לע"נ ישראל ליב בן מרדכי ז"ל,
ברכה לאה בת אריה לייב ע"ה

MR. HOWARD ZUCKERMAN Z"L לז"נ
ר' צבי יעקב בן פסח יהודה ז"ל
By his wife Mrs. Rosalyn Zuckerman

ARYEH WEISS & FAMILY

MAAREH MEKOMOS DEDICATIONS

DINA DMALCHUSA & MINHAG BMAMMON
Dedication available

MISHPITEI HAMAMMON & HILCHOS GEZEL
Dedication available

GEZEL AKUM & GENEIVAS DA'AS
Dedication available

HALACHOS OF EMPLOYMENT
לע"נ ר' שלמה בן ר' אביגדור משה ז"ל | האשה מלכה בת ר' משה ע"ה | ר' יצחק יעקב בן ר' אליהו ז"ל | האשה רבקה בת ר' גבריאל חיים ע"ה
Dedicated by Mr. & Mrs. Avigdor Fried

HALACHIC DEALS & DOCUMENTS
Dedication available

BUSINESS & EMPLOYMENT ON CHOL HAMOED
Dedication available
Distribution sponsored by Barry Lebovits & Family

CORPORATE CHAMETZ
Dedication available
Distribution sponsored by Reb Shimshon Bienstock & Family
in honor of the Yorucha Chabura at the Kollel Los Angeles and its Rosh Chabura - Rabbi Zalman Frager

PARTNERSHIPS & CORPORATIONS
Dedication available
Distribution sponsored by Mr. & Mrs. Meir Futersak
לזכות רפואה שלמה לכל חולי ישראל

INFRINGEMENT & COMPETITION
Dedicated in memory of
Rav Yehuda Kelemer זצ"ל
Young Israel W. Hempstead
Led by R' David Felt,
R' Aaron Gershonowitz
Eitz Chayim Dogwood Park
Led by Rabbi Dov Greer

COMMITMENTS & KINYANIM
Dedicated
לזכר ולע"נ ר' אברהם דוב ב"ר יצחק מנחם הכהן וועגראוו ז"ל נפטר י"ב סיון תשמ"ז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י משפחתו

ONAAH & MEKACH TAOS
Sponsored by
Frankel Rubin Klein, Attorneys at Law
Mayer S. Klein, Managing Partner
Solving serious business problems. בעז"ה

TZEDAKAH & MA'ASER I
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Khal Zichron Moshe Dov - Far Rockaway, NY
in honor of their Mara D'asra and Rosh Chabura
Rav Aaron Eliezer Stein Shlit"a
בזכות ר' שמואל ברוך הייט ומשפחתו עמו"ש

TZEDAKAH & MA'ASER II
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Kollel Zichron Shneur
Monsey, NY
in honor of their
Rosh Chabura
הרב מיכאל איללעס שליט"א

SHEMITAH & PRUZBUL
Dedicated
לע"נ ר' אברהם נחמן ב"ר זאב וולפסון זצ"ל

LOANS, GUARANTORS, & BANKRUPTCY
Dedicated by the Yorucha Chabura at
Lido Beach, NY in honor of their
Rosh Chaburah, Rabbi Yakov Lowinger

WEEKLY DEDICATIONS & SAREI ELEF

Mr. & Mrs. Michael Abramson

Mr. & Mrs. David Yitzchaki – W. Hempstead, NY

Reb Shimshon Bienstock & Family

Reb Chaim Gross & Family

Reb Ephram Ostreicher & Family

Reb Dovid Bloom & Family

Reb & Mrs. Saadia Zakarin – Monsey, NY

Reb & Mrs. Yaakov Klein – St. Louis, MO

לזכות זיווג הגון בקרוב
אסתר שיינדל בת שולמית | ברכה אסתר בת דינה

Reb & Mrs. Yudi Hertzberg - Monsey, NY

Reb & Mrs. Ari Schwartz - Monsey, Ny

Reb & Mrs. Tzvi Rieder - Monsey, NY

Sponsor a day, a week, or a month of Yorucha... and help thousands nation-wide gain a working knowledge of Business Halacha!

CONTACT THE BAIS HAVAAD OFFICE: (CONTACT INFO ON BACK COVER) OR GO TO WWW.BAISHAVAAD.ORG/DONATE

RIBBIS FUNDAMENTALS

Sugya Introduction

Concepts that will be discussed in this series of shiurim

The subject of *ribbis* is considered by many to be a difficult and complicated topic. Many believe it is best left as the sole domain of those who immerse themselves in the two parallel seas of wisdom of Choshen Mishpat and Yoreh Deah, which, when combined, create the intricate *perek* known as *Eizehu Neshech*.

The truth is, however, that there is a necessity for everyone to have at least a basic idea of the laws of *ribbis*. This is underscored by the fact that the Torah lists six prohibitions that are transgressed by one who lends money with interest. There are also two prohibitions on the borrower, as well as specific prohibitions for those involved in other ways, such as the witnesses and the scribe, aside from the standard prohibition of "*lifnei iver*".

The numerous rabbinic prohibitions, which are detailed and delineated by the Poskim, make it all the more difficult not to stumble on a pitfall of *ribbis* if one is not knowledgeable and vigilant. This is magnified by the fact that the accepted mindset of the contemporary business world is to unconcernedly justify lending with interest because it is understood that money has a cost and financing should be paid for.

The objective of this segment is to try to simplify this complex area of halacha, and to provide some clarity regarding the laws of *ribbis*.

Part One focuses on the many possible prohibitions and the stringency of this *issur*. It also touches on those that are peripherally involved – for example, a lawyer who drafts a loan document from one Jew to another Jew – and how he could be stumbling upon a Torah prohibition. It further deals with the *heter* to lend with *ribbis* to a non-Jew and the question of whether non-religious Jews have the same status as non-Jews in this regard or not.

Part Two will focus on the definitions of various forms of *ribbis*. We will discuss what is forbidden by the Torah and what is forbidden Rabbinically. As we shall see, to fit the parameters of the Torah prohibition, the interest must be given in the form of a loan and its amount must be predetermined. Other forms of interest that do not fit these guidelines are Rabbinical prohibitions, which are commonly known as "*avak ribbis*."

The category of "*avak ribbis*" consists of numerous subcategories, such a *ribbis* given in the form of a sale (rather than a loan) and *ribbis* given in an amount that was not agreed upon in advance. Furthermore, there is a more lenient form of *avak ribbis* known as "*ribbis mukdemes* and *ribbis m'ucheres*," *ribbis* given in the form of a gift before the loan or afterward. The chochomim even went so far as to create a prohibition known as "*ribbis devarim*," *ribbis* in the form of kind words said by the borrower to the lender.

A major difference between the various forms of *ribbis* will be how the money should be handled after the lender already receives it and whether or not he must return it.

In Part Three, we will look deeper into different possible cases of *ribbis*. We will discuss whether penalties and fees are considered *ribbis*, whether *ribbis* needs a personal guarantee to be prohibited, whether a sale with a buyback option could be considered a loan, and other pertinent questions.

Part Four will explain the concept of *heter iska*, the various issues that arise when formulating one, and how to solve them.

BUSINESS HALACHA daily

BAIS HAVAAD HALACHA CENTER

QUESTIONS ON
Ribbis Fundamentals

Below are some practical scenarios that will apply to the material

1

I am a lawyer and two Jewish clients asked me to draw up a loan document. As I was going over it, I noticed that it seems to contain clauses that involve *ribbis*. Is it my responsibility to do something about it?

2

I would like to be *mechabed* my father-in-law with *sandaka'us* at my son's *bris*. However, my father-in-law just lent to us a huge sum of money to use as a down payment for our new house. I heard it is *assur* for a *loveh* to be mechabed his *malveh* at a *bris*; is that so in my case?

4

I was offered to invest in a building where I will provide the financing and split the profits with partners. Is there a way I would be able to secure my principal investment against the possible loss of value to the building?

3

Am I allowed to sign an operating agreement that charges interest as penalty for those that don't comply to all the terms? What about a service agreement that has recurring late fees?

Join BHD and receive a 3-5 minute video post derived from the current Yorucha topic.

JOIN "BUSINESS HALACHA DAILY" TODAY!

For answers to these questions, and for more Q&A topics like these, visit baishavaad.org/daily
To sign up to the Business Halacha Daily WhatsApp group messages 732.232.1412

חלק ד'

היתר עיסקא והמסתעף

תוכן הענינים

- איסור קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד ... 88
- איסור לפעול עבור חלק המלוה 93
- היתר עיסקא 97
- היתר עיסקא כללי 104

For the Halacha Shiur on on Ribbis Fundamentals Part IV, see pages 116-117

מתני' אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם ולוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב מלוה ישראל מעותיו של עכו"ם מדעת העכו"ם אבל לא מדעת ישראל:

גמ' למימרא דברשותא דמקבל קיימא ורמינהו המקבל צאן ברזל מן הנכרים ולדות פטורין מן הבכורה אמר אביי לא קשיא הא דמקבל עליה אונסא וזולא הא דלא קביל עליה אונסא וזולא א"ל רבא אי דקביל עליה מרה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה ועוד אדתני סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם ליפלוג בדידיה במה דברי' אמורים דלא קביל עליה אונסא וזולא אבל קביל מרה אונסא וזולא שפיר דמי אלא אמר רבא אידי ואידי דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא וגבי בכורות היינו טעם דולדות פטורין מן הבכורה כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס להו לולדות והוי ליה יד נכרי באמצע וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו מאי לחונן דלים אמר רב כגון שבור מלכא אמר רב נחמן אמר לי הונא לא נצרכא אלא דאפילו רבית דעובד כוכבים איתיביה רבא לרב נחמן לנכרי תשיך מאי תשיך לאו תשוך לא תשיך לא סגי דלאו הכי לאפוקי אחיך דלא אחיך בהדיא כתב ביה ולאחיך לא תשיך לעבור עליו בעשה ולא תעשה איתיביה לוין מהן ומלוין אותם ברבית וכן בגר תושב אמר רב חייא בריה דרב הונא לא נצרכא אלא בכדי

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כג בבא מציעא תלמוד בבלי עמוד מס 152 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

איסור קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד

בבא מציעא דף ע., תוספות ד"ה אין

המשנה אסרה לקיחת "צאן ברזל" מישראל, דהיינו שלוקח ממנו נכסים כדי להרויח ויחלקו השכר, ולבסוף על המקבל להחזיר כל מה שקיבל אפילו נאנס או זל בינתיים כמו שנתבאר בגמרא. ונמצא שהנותן מרויח הגם שאין לו שום צד הפסד. ורש"י הבין שמיירי דלא פסק שכר להנותן, ע"כ הוי רק "קרוב לשכר ורחוק להפסד" שהוא רבית דרבנן. אבל תוס' למדו שפסק לו שכר וגם קיבל כל האחריות ע"כ הוי רבית דאורייתא.

One may not accept an "iron sheep" agreement from a Jew, i.e. an investment arrangement wherein the recipient accepts full accountability for any losses while the profits are shared equally. According to Rashi this would be ribbis derabanan, because the investor is *"karov lischar v'rachok mi'hefesed"*, meaning his risk is low in relation to his ability to profit, thus rendering this similar to a loan with interest. Rabbeinu Tam assumes the investor actually assumed a guaranteed profit in this case, therefore it would actually be ribbis min Hatorah.

קעז א דהיינו כו'. ותוספות [בבא מציעא ע, ג ד"ה אין] נסמ כ"מ מפרשים דהיינו שפוסק דמיס על הלמן וגס שפסק דמי השמה וקבל עליו למת בכל שנה דבר קבוע אין יכיס שס שמה אין לו יכיה, דמשניון ליה כלמן יכמה מרמות בעלים והוי רציה קלוקה. וכמב ב"י [ים הסימן] דכולי עלמה מודיס זה לזינה: **ב הרי זה אסור.** והוי מבק רציה. וכמב בעל התרומות [שער מו ח"ג סימן ה] נסמ הלמב"ד [ממיס דפיס סימן נא] לפילו יהיב ליה שיעור פלגה קרנה בתורה (רציה) [רוומס] מסקיניון ליה בקרנה, ולה משלם פלגה מחריגה וקרינין לשטרה, ולה מחריגן בכי הה פלוקי ולה זוי לפוקי הוה, לה מחריגן בכי הה פלוקי פלגה זוי לפוקי הוה, לה מחריגן הכי: [שם סה, ה] פלגה במשכנתה (לעיל סימן קע"ב פעיף ה בהגה). ומביאו ב"י [בעמוד תפז ד"ה במבן], וכמב [שם בעמוד תפת דבור לפמן] דהיינו כשבבת רבינו מפרים [הובא בהמ"מ שם פ"ה סימן טז-יז] וסייעמו [לעיל סימן (קס"ג) [קמו] סעיף ג']:

קעז (א) צאן ברזל. נעור [ים הסימן] כמוב או סמורה מחרת. ופיכך רמ"י (במשנה) [בבריימא] [בבא מציעא סט, ג ד"ה אין מקבלין] מפני שרוב המקבלים סיו יוהגים כן בלמן נקרא למן נרזל:

(ב) קרוב לריווח הוי. עיין מה שכמבתי בסעיף ד' [פ"ק ז]:

ז [יא] **אסור לומר לאדם עשה עמי מלאכה היום ששה דינר ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה ששה שתים:**

ח [יב] **השובר את הפועל ביומות החורף לעשות עמו ביומות הקיץ בדינר ליום ומקדים לו שברו מעתה ושברו שוה ביומות הקיץ סלע ליום אסור** [יג] **אבל אם אמר לו עשה עמי מלאכה מהיום ועד זמן פלוני בדינר ביום מותר דביון שמתחיל לעשות עמו מעתה אינו נראה כנוטל שכר מעותיו שמקדים לו:**

סימן קעז

שלא לקבל צאן ברזל מישראל וכמה דיני משא ומתן האסורין משום רבית.

ובו מ' סעיפים:

א [א] **אין מקבלין (א) צאן ברזל מישראל א** [א] **דהיינו שמקבל ממנו מאה צאן ויהיו הגזזת והולדות והחלב לאמצע לשליש או לרביע עד שנה או עד שתים כמו שהתנו ביניהם ואם מתו הצאן הרי המקבל משלם דמיהם ב הרי זה ג** (א) **אסור שהרי בעל הצאן (ב) קרוב** [לריווח] [ב] **ורחוק להפסד** [ב] **לפיכך אם קבל עליו בעל הצאן** [ג] [ג] **שאם הוקרו או הוזלו או נטרפו הרי הן ברשותו הרי זה מותר וכן כל כיוצא בזה** [ד] [ד] **וכן הדין במקבל עליו שחורה בענין זה: סגס** [ה] **וכל זה לא מייירי אלא כשים למקבל ריוח** [ו] **אבל אס אין לו ריוח כלל כמה שמקבל ד אין כאן הלוואה** [ב] **כלל ואפילו קיבל עליו כל האחריות שרי דהא מותר לשומר מיום לקבל עליו לסיום כשומר:**

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

קעז ב) ב"י [עמוד תפת ד"ה וכמב] בשם בעל התרומות [שער מו ח"ג סימן כח] בשם חכמי לוני"ל [ומשמע דבני הלמב"ד בפירושו ד] נלמה שדעמו כן] והר"ן בתשובה [סימן עג ד"ה מנהני]:

הגהות והערות

ד) נלמה לעיל סימן קעג הערה ג:

קעז א) נלמה דהגר"ע נגד המוספמא "אסור", עיין מנמת יכיומים שם:

ב) נוסף ממהדורת וייניגלאס שכ"ז (דיי־קנגלאי). במהדורות שלונימי שכ"ם וויניגלאס שלי"ד הגוסמ "קרוב לשכר", וכן הגיה ערך לשם, וכן הוא בלימב"ם [מלוה ולוה יב]:

ג) שם בתחילת הסוגיא מוכר והלוקח שמור, כנ"ל, וכן הוא בתוספתא שם [פ"ד הלכה ה]: (פני משה)

ד) הובא בשלימות בשיטה מקובצת [בבא מציעא ע, ב ד"ה אין] בשם הר"ל הלמב"ד]. וים לעיין, דבתוספת הכי"ן כתב דכן דעת הלמב"ם בפירושו, אך בכר כתב בו"ת מהר"י בן לב [ח"ג סימן מד] "ויתן שפך שהוא עשות שופר נפל בדפוס, שבתבו במקום הלמב"ד הלמב"ם":

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

יג. ממשנה שם דף ע"ה [שוף] ע"ש:

יד. בריימתא בבא מציעא דף פ"ו [ב"ב] ופ"ז [ב"מ]:

טו. וכתב הלב המגיד בפוף פרק ז' מהלכות מלוה שבתב הרמב"ם ז"ל [שם פ, ג ד"ה ומפנה] בשם מורו דדוקא בפועל שמכרו בהמתו בזול לא משתעבד ליכול למזור בו, אבל בשכירות קרקע שזכה בו מעמה זמייב גמורה שרי לף על פי שאיני לו מעמה בשלר, והבייומ הב"י [שוף הסימן] ושלא בדעת המוספות שם בבבא בתרא דף פ"ו [ב"ב ד"ה דיינך]:

קעז ג. לשון הרמב"ם בפוף פרק מ' מהלכות מלוה ממשנה בבא מציעא דף ע' ע"ב וכפירוש רמ"י שם [ד"ה אין מקבלין]:

ג. מקורות הגמרא [שם]:

ג*. שור [ים הסימן]:

באר היטב

קעז א אסור. ולפ"ז אם נשכרו לו שכרו כפועל נמל כלקמן סעיף ג' להכה כולו מלוה הוא, כ"ש נשם הר"ן, [ב"ק פ"ק ג]. וכמב הלמב"ד לפילו יכיו ליה שיעור פלגה קרנה בתורה (רציה) [רוומס] מסקיניון ליה בקרנה, ולה משלם פלגה מחריגה וקרינין לשטרה, ולה מחריגן בכי הה פלוקי בלה זוי לפוקי הוה, לה מחריגן הכי לפי שיטה הריב"ף דפסק [ב"ק פ"ק ג].

אוצר מפרשים

ג (שו"ע סעיף ה) **השובר את הפועל** ובו'. כתב בספר חוות דעת [באורים] ס"ק (ד') [ז] וז"ל, קשה לי לפי דעת הרמ"א שפסק בסימן קע"ג סעיף ז' דבדבר שאין שומתו ידוע מותר להקדים מעות ולקנות בזול, ומקורו מהתוספות [בבא מציעא סג, ב ד"ה ואמר] שדימו אותו לטרשא והוא דין המבואר בסימן קע"ג סעיף א' שמותר באין שומתו ידוע, ובטרשא מבואר בדברי הש"ך ס"ק ב' שם דבדבר שאין בו אונאה מותר אפילו בשומתו ידוע, ע"ש, ופועל הוא דבר שאין בו אונאה כמבואר בחו"מ סימן רכ"ז סעיף ל"ג. וכן קשה על הא שכתב הט"ז [כאן] בס"ק ז' בשם הרשב"א דאף בשכירות קרקע אסור כשיהיה מקדים השכר, דהא אין אונאה לשכירות קרקע והוי כדבר שאין שומתו ידוע דמותר לדעת הרב, ע"ש. ובמחילת כבודו שגה בזה לענ"ד והיאך ראה בדברי הש"ך בס"ק ב' בדבר שאין בו אונאה מותר אפילו בשומתו ידוע, והלא דברי הש"ך שם בס"ק ב' המה מועתקים מדברי הרב המגיד [מלוה ולוה ח, א] ובעל התרומות [שער מו ח"ד סימן כט] כתבב דבקרקע כיון דאין אונאה לקרקעות וגם אין כיוצא בזה נמכר בשוק, כל שהוא דרך מקח ומכר שאינו נראה כרבית מותר, והמה קאי על שיטת הריב"ף דפסק [ב"ק פ"ק ג] דלא קיימא לן כטרשא דרב נחמן [שם סה, א] דשריא, ורב נחמן מיירי בדבר שאין שומתו ידוע ולהכי שריא רב נחמן כמבואר בפוסקים, ואף על פי כן פסק הרי"ף דלא קיימא לן כטרשא דרב נחמן, ואף על פי כן כתב בתשובה [הובא בבעל התרומות שם] דבקרקעות מותר לעשות טרשא כיון דאין אונאה לקרקעות וגם אין כיוצא בזה נמכר בשוק, הא שומתו ידוע אף בדבר שאין בו אונאה מעולם לא שמענו דמותר לעשות טרשא, וישתקע הדבר ולא יאמר ח"ו, דכל ששומתו ידוע אסור בכל ענין אף בדבר שאין בו אונאה, ולא מיירי הש"ך מדבר ששומתו ידוע. וזה ברור, והרב בעל חוות דעת לא יצא בזה ידי חובת העיון: (בקור פרס חיים)

קעז א (ש"ך ס"ק ב) **דלמ"ל סימן קס"ג סעיף ג'.** יש טעות סופר וצ"ל דלעיל סימן קס"ר סעיף ג': (בקור פרס חיים)

ב (שם ס"ק ה) **אלא שלחותיה דבעל הסחורה קא עביד.** ור"ל, דדווקא היכא דיש להמקבל ריוח אז הוי כלוה דכל אחריות עליו, ואסור ליתן חלק מהשבח אף אם יתן לו כפועל, דזה לא מהני אלא בפלגא פקדון דטרח בו בשביל פלגא מלוה אז מהני שכר עמלו, אבל בזה הוי כולו מלוה כמו שכתב בס"ק ג'. אבל כשאינו נוטל

שו"ע יו"ד סימן קעז סעיף א', ש"ך סק"ג

אסור לקבל נכסים מחבירו באופן שמתחלק עמו ברווחים וחייב על כל האחריות, דמה שהנותן קרוב לקבל שכר ורחוק מהפסד דומה לרבית. ודבר זה אסור אפילו אם הוא הנותן משלם להפר־על שכרו. ורק אם הנותן מקבל על עצמו אחריות יוקר וזול או שיפטור המקבל אם יארע אונס, הוי כקרוב לזה ולזה ומותר.

One may not receive an investment wherein he guarantees the investor a share in the profits and accepts upon himself all losses including devaluation and other forms of damages. This would be forbidden even if the investor pays the recipient for his labor. However, if the investor accepts responsibility for either devaluation or damages then it would be permitted.

שתים כמו שהתנו ביניהם ואם מתו הצאן הרי המקבל משלם דמיהם הרי זה (א) אסור שהרי בעל הצאן קרוב [לריוח] ורחוק להפסד לפיכך אם קבל עליו בעל הצאן שאם הוקרו [א] או הוזלו או נטרפו הרי הן ברשותו הרי זה מותר וכן כל כיוצא בזה וכן הדין במקבל עליו סחורה בענין זה: הגה וכל זה לא איירי אלא כשיש למקבל ריוח אבל אם אין לו ריוח כלל במה שמקבל אין כאן (ב) הלואה (ב) כלל ואפילו קיבל עליו כל האחריות שרי דהא מותר לשומר חינם לקבל עליו להיות כשואל:

ב הנותן מעות לחבירו בתורת עיסקא דהיינו שחצי האחריות על הנותן וחצי על המקבל אסור שכל עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ונמצא שטורח בחלק הפקדון בשביל חלק המלוה לפיכך צריך ליתן לו שכר טרחו שבכל יום ויום מימי השותפות [ב] (ג) כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל

ריבית. לרש"י אף שהוא ריבית דרבנן אסור, ולר"ת ברבית קצוצה ובבכורה אעפ"י כן פטור משום דכתיב [שמות לד, יט] מקניך תזכר משמע שלא יהא שום יד עכו"ם באמצע, כן כתבו התוספות בבא מציעא דף הנזכר בד"ה אין מקבלין וכו', וכן משמע מדברי הרמב"ם [בכורות ד, ד] שכתב הטור [סימן שכ עמוד נט] משמו וז"ל, המקבל צאן בדמים קצוצים וכו' עיי"ש, ובשו"ע השמיט בדמים קצוצים[א] ודו"ק:

קעז [א] או הוזלו או נטרפו. ואם אחריות אונסין וגניבה ואבידה על הנותן, אף שאחריות זולא על המקבל, מותר. ואם רק מקצת אחריות על הנותן כגון אונסין לבד או גניבה ואבידה לבד, הוי אבק רבית ואפילו קיצץ השכר בין יהיה ריוח או לא יהיה, דהא אפילו בשוכר מעות להוציאן דודאי אחריות דזולא על השוכר אפילו הכי אם כל האחריות על המשכיר יש מתירין ובמקצת אחריות הוי אבק רבית כמבואר בסימן קע"ו סעיף א' בהג"ה, והכא נראה דליכא שום חולק דבהדיא אמרינן בש"ס [בבא מציעא] דף ע' [ע"ב] הא דקביל עליו אונסא וזולא, אלמא דתרווייהו בעינן. ואם אחריות זולא על הנותן ואחריות אונסין על המקבל אסור מדרבנן כמו בשוכר מעות להתלמד דסימן קע"ו סעיף א' בהג"ה, והכא נמי ליכא פחת מחמת מלאכה כמו שכתב הש"ך [שם] ס"ק ה' ע"ש, ובדבר דאיכא כחש מחמת מלאכה מותר. ואם אחריות אונסא וזולא על הנותן רק אחריות גניבה ואבידה על המקבל, מותר כדין שוכר: [ב] כפועל בטל. עיין ט"ז ס"ק ג' עד דאבק רבית הקילו. דבריו הן מחוסרי הבנה, דלמה לו להקדים דלאו סתם גמרא פריך לה, דהיה לו לתרץ בפשיטות באבק רבית הקילו. ונראה דהיה קשה לו כיון דגבי השבת אבידה [בבא מציעא לא, ב] פריך הא לא בטיל [ב], משמע דהיה פשיטא לסתמא דש"ס דלישנא דכפועל בטל משמע שיהיה עכשיו יושב ובטל, ומשום הכי מקשה הא לא בטיל, וא"כ מאי מקשה הכא גבי רבית [שם סוף סח, א] מאי כפועל בטל. דאין לומר דהיה מספקא לסתמא דהש"ס פירושא דכפועל בטל, דהא גבי השבת אבידה היה פשיטא ליה רק דהיה קשה ליה מהיכי תיתי הך הא לא בטיל מינה, א"כ היה לו להקשות בלשון שמקשה גבי השבת אבידה הא לא בטיל מינה, לכך מקדים דשם לאו סתמא דש"ס מקשה רק אביי וכו', וא"כ אפשר לומר דכאן היה ספק לסתמא דש"ס פירושא דפועל בטל, להכי מקשה מאי כפועל בטל, ומשני כפועל בטל של אותה מלאכה וכפירוש הב"י [עמוד תפט דבור ראשון]. ולא היה יכול להקשות אתירוץ זה הא לא בטיל ממנה כדמקשה בהשבת אבידה, דיש לומר באבק רבית הקילו. וגבי השבת אבידה מקשה אביי עצמו הא לא בטיל מיניה, ואביי הוי ידע דהפירוש גבי רבית הוא כאדם שירצה להיות יושב וליבטל. ועל זה מקשה דכאן בהשבת אבידה אי אפשר לפרש כך דמהיכי תיתי לא ישלם לו בעד טרחו דהשתא כיון דלא בטיל, בשלמא באבק רבית יש לומר דהקילו משא"כ הכא כיון דיש לו הפסד ואינו מחוייב להשיב מהיכי תיתי לא ישלם שכר טרחו דהשתא. והט"ז לא סבירא ליה כשיטת הרש"ל [חכמת שלמה שם] דמלישנא דפועל בטל פריך. ומה שכתב [הט"ז] ותמהתי וכו' מוסב על דברי הרש"ל דמקשה מאי שנא דין רבית מדין השבת אבידה, על זה מקשה דבהדיא כתב הרא"ש [שם פ"ה סימן לט] דבאבק רבית הקילו. ומה שכתב עוד להשוות דברי הב"י והטור [עמוד תפח-תפט] והן מחוסרין הבנה, לכאורה נראה כוונתו דאף שהב"י סבר דשמין כמה בעל מלאכה רוצה להיות יושב ובטל, מכל מקום באדם בטל ודאי דצריכין שומא כמה אדם בטל רוצה לעשות מלאכה כזו, דאי פחות מזה אין אנו יודעין שיעורו, וא"כ לפי זה בבעל מלאכה דשמין לפי פירוש הב"י כמה בעל מלאכה רוצה להיות יושב ובטל, היינו אם סך השומא זו עולה יותר מכפי השומא של אדם בטל שיעשה מלאכה כזו אז נותן לו אותו השומא של בעל מלאכה שרוצה להיות יושב ובטל, אבל אם היה לו מלאכה קלה ושכר מועט וזו מלאכה כבידה היא שאז שומת ביטול מלאכתו הראשונה היא מועט ושכר עשיית מלאכה זו היא הרבה אפילו באדם בטל כיון שהוא כבידה, אז בודאי נותן לו שכר מלאכה זו כפי שומת אדם בטל דמהיכי תיתי יגרע בעל מלאכה מאדם בטל, דהא באדם בטל לגמרי היו שמין בשומא זו כמו שנתבאר. וזהו שכתב הט"ז דאפילו לרבי מאיר [שם ע"ב] דמיקל וכו' לא מיקל אלא בבעל מלאכה שלא יחשוב לפי מלאכתו שכבר עסק (כוונתו שאין צריך לשלם לו שכר ביטול מלאכתו הראשונה), אבל מכל מקום לא מיקל ממה שאדם בטל נוטל (ר"ל דעכ"פ אין לו ליטול פחות ממה שאדם בטל נוטל, רק אם מה שבעל מלאכה רוצה להיות יושב ובטל הוא (יותר) נוטל יותר, ופחות ממה שאדם בטל נוטל ודאי דאינו מועיל), וזהו שסיים אלא דאם הוא בעל מלאכה וביטולו לגמרי הוא יותר מאדם בטל לעשות מלאכה זו בזו מחמיר הטור ליתן לו אותו היזק כו', נראה דכצ"ל מחמיר גם הטור, ור"ל דאם השומא מחמת שהוא בעל מלאכה וביטולו עולה יותר משומא של אדם בטל לעשות מלאכה זו בזו מחמיר גם הטור ליתן לו אותו היזק, רק שהטור קאמר דרך כלל דעכ"פ משומת כמה אדם בטל רוצה לעשות מלאכה זו לא יפחות לעולם ואפילו באדם בטל לגמרי, או שטעות סופר הוא מה שכתוב מחמיר הטור וצ"ל מחמיר הב"י, ודו"ק. וטעם מחלוקת הטור וב"י נראה לענ"ד דאזלי לטעמייהו ויש לכל אחד הוכחה מהש"ס לפי שיטתו, דהא בש"ס [שם סט, א] אמרינן דאי אית ליה בהמה לדידיה דסגי בדבר מועט משום דגביל לתורא גביל לתורי, ואי כפירוש הב"י דאין צריך לשלם לו רק שכר ביטול מלאכתו הראשונה שמבטל מחמת העסק מטעם שכתב הרי"ף [שם מ, א] דהמושיב חבירו בחנות לא יעסוק באומנתו, ועל טורח מלאכה דהאידנא אין צריך לשלם לו כלל לפירוש הב"י דהא אומדין אותו כיושב ובטל לגמרי לפי פירוש הב"י, אם כן מאי מהני הך סברא דגביל לתורא גביל לתורי, נהי דאין לו טורח במלאכה זו מכל מקום הא מבטלו ממלאכה ראשונה, דמשום תורא דידיה היה יכול לעשות גם מלאכה הראשונה אם היה רוצה, משא"כ בשביל תורא דעיסקא אי אפשר לו לעשות מלאכתו הראשונה, ועיקר התשלומין אינו בשביל טרחו דהשתא רק בשביל ביטול מלאכתו, והיאך מועיל לזה סברא דגביל לתורא, לכך הוצרך [הטור] לפרש דעיקר השומא על טירחת עסק זה דהיינו באדם בטל שרוצה לעשות טרחא כזו ואז שייך שפיר הסברא דגביל לתורא, דכיון דשוב אין לו טורח אין לו שומא ופטור מלשלם וסגי בדבר מועט. והב"י אזיל

חוות דעת חידושים

קעז (א) אסור. ולא מהני ליתן שכר כפועל בטל דסעיף (ג') [ב][ג], דהכא כוליה מלוה. ואם כבר נתן לו מקצת בתורת רבית, מנכינן ליה אקרנא ולא אמרינן בכי הא סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא [בבא מציעא סו, א], דלא אמרינן הכי אלא במשכנתא בסימן קע"ב [סעיף א בהגה]. ואם פסק דמי הצאן וגם דמי השבח שיתן דבר קצוב בין יהיה ריוח או לא יהיה, הוי רבית קצוצה. ולאו דוקא צאן הוא הדין סחורה אחרת, רק מפני שרוב המקבלים היו נוהגין כן בצאן לכן נקרא צאן ברזל. ☜ ואם אחריות אונסין וגניבה ואבידה על הנותן ואחריות זולא על המקבל, מותר אפילו קצץ השבח בין יהיה ריוח או לא. ואם רק אונסים לחוד על הנותן או גניבה ואבידה לחוד, הוי אבק רבית ואפילו קצץ השבח. ואם אחריות אונסים על המקבל וזולא על הנותן, אסור. ואם אונסא וזולא על הנותן וגניבה ואבידה על המקבל, מותר לגמרי, ועיין ביאורים ס"ק א': (ב) הלואה כלל. אלא שליחותיה דבעל הסחורה קעביד: (ג) כפועל בטל. הט"ז [ס"ק ג] העלה דאם הוא אדם בטל לגמרי שמין כמה אדם שהוא בטל מכל מלאכה רוצה לעשות מלאכה כזו, ובעל מלאכה שמין כמה היה רוצה ליטול שישב בטל ממלאכתו הראשונה, ועכ"פ שיהיה לא פחות מכפי שומא של אדם בטל. ועיין ביאורים ס"ק ב':

באר היטב למהר"י טיקטין

(ב) כלל. אלא שליחותיה דבעל הסחורה קא עביד, [ש"ך ס"ק ד]:

הגהות והערות

קעז א] בשו"ע שלפנינו נוספו תיבות "בממון קצוב" החל ממהדורות אמ"ד תכ"ב. ועיין באר הגולה אות יב:

ב] כן היא גירסת התוספות שם סח, א ד"ה ונותן, בגמרא הנ"ל:

ג] תוקן ע"פ הנוסח בש"ך ס"ק ג:

טור שלחן ערוך השלם - רבית טור שלחן ערוך השלם עמוד מס 443 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

חוות דעת סימן קעז חידושים סק"א

אם קצבו דמי הצאן וגם השבח שיתן הרי"ז רבית קצוצה ממש. אמנם, אם הנותן אחראי על אונסין וגם גניבה ואבידה הרי"ז מותר גמור אע"פ שהמקבל אחראי על היוקר והזול.

If the agreement guarantees the investor any profits in addition to protection against any losses, then it would be ribbis min Hatorah. On the other hand, if the investor accepts responsibility for damages including regular theft and loss, then the recipient may guarantee the profits even though he remains responsible for any devaluation.

שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי ואוזפיה לפלניא זוזי. יש מי שאומר דוקא שלא פייס אותו הלוה ליתן אבל פייס אותו ליתן אסור לפי שנעשה שלוחו, ולא מסתבר דאם משלו הוא נותן ואין הלה משלם מה לי פייס מה לי לא פייס, והיאך הוא נעשה שלוחו אם משלו הוא נותן למלוה, ויש שעלה על דעתו להתיר אפי' אמר הלוה כל הנותן כך וכך לפלוני בשביל שילויני לא יפסיד, ולא עדיף מן המודר הנאה מחברו שיכול לומר כל הזן אינו מפסיד (איכה ג' ג' 34-36) וכדאיתא בריש פרק המדיר בכתובות, והכא נמי לא שנא, וזה אסור שלא התירו לומר כל הזן אינו מפסיד אלא גבי המדיר את אשתו, א"נ גבי המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל, א"נ גבי דליקה בשבת, אבל בעלמא כגון רבית לא התירו כדאמרינן התם (כתובות ע' ב') בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד ולא בשאר איסורי דשבת, ומשום הכי תנן גבי נדרים (מ"ג א') ואין לו מה יאכל, כנ"ל, וגבי רבית ליכא ספיקא דאסור אבל פיוס בלבד לא מצינו בו איסור, וכן הא דאמרינן בבריה דרב פפא דשקיל שכר אמירה, דוקא בבנו גדול אבל בנו קטן לא, וכדאמרינן בפרק השוכר את הפועלים (צ' ב') גבי סירוס דבנו קטן כגופו וחיישינן להערמה, וכש"כ הכא דחמיר איסורא, ולא גדול וקטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן וקטן שאינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול.

דף ע' ע"א. הא דאמרינן מעות של יתומים מותר להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד. כבר נתפרש בירושלמי דא"ל פסידא עלך רווחא דידי ודידך, וכן פירשו הגאונים, ותמהני והלא רבית קצוצה היא כיון דקביל עליה כוליה ממונא במלוה כי יהיב ליה כלום באגריה הוה רבית קצוצה דומיא דמשכנתא דאמרן לעיל, ויש לומר כיון דלא יהיב ליה אלא מינייהו בהו לאו רבית דאוריתא הוא, א"נ זוזי פקדון נינהו בעיסקא ואחריותייהו כשומר שכר שמתנה כשואל הוא בשכר מחצה, ואי יהיב ליה מעלמא ודאי רבית דאוריתא הוא, אלא מינייהו בהו דמי לפקדון שקבלו עליו צאן ברזל, ומדרבנן הוא, וביתמי לא גזור.

*)**הא** דאמרינן שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה. הכי פירושו דאם הוזלה או כחשה מחמת מלאכה לא משלם כלום, ואם מתה משלם לפי אותן דמים ששוה בשעת מיתה, וכן בספינה פגרא בדמים שהיא שוה בשעת שבירה הוא משלם, נמצא אגרא על פגמה כדאמרינן לעיל במרא דהא ידיע פחתה, ופגרא בשעת שבירה לגמרי, והיינו דאמרינן בסמוך דהא מקבל עליה חוסכא דנחשא, הא לאו הכי אסור אף על פי שאינו נוטל בדמי הפחת אלא כשעת שבירה, דיוקרא וזילא איתמי רמיא ואינו עושה אותה דמים, ויש מפרשים דמי הפחת משעת שכירות, וטועין הן כדפרישית.

ומשמע דאי לא מקבל עליה חוסכא דנחשא רבית קצוצה הוי, דאי לא היכי ס"ד למיסר ביתומים והא כל של דבריהם לא גזרו בהם דומיא דקרוב לשכר ורחוק להפסד, וכן דעת המפרשים דלאו דוקא קרוב לשכר ורחוק להפסד אלא כל רבית דדבריהם מותר ביתומים, אלא דודאי דשמואל רבית קצוצה היא, ויש לפרש עוד דמעיקרא קס"ד דרב ענן דאי אסור אפילו ברבית דרבנן הן אסורין, ורב נחמן הוה מצי למימר ליה התם רבית דדבריהם ושרי, אלא קושטא קאמר ליה דאפילו ברקנני מותר, ושמואל דקא מקבל עליה חוסכא דנחשא לאו משום איסורא אלא משום שאין השוכרין עושין כן לקבל עליהן חוסכא דבר שאינו קצוב וצריך אומד כל היום.

אבל דבר המסויים לא דילמא פקדון הוא גביה ואתי מריה ויהיב סימניה שקיל ליה. שמעינן מהא דמאן דמפקיד מידי גבי חבריה ויהיב סימניה דשקיל ליה מיניה בסימנא, ואפילו מיתמי ואפילו מלקוחות כגון האי דממשכן גבי יתמי ואפילו הכי משום סימנא יהבינן ליה ניהליה, והיינו דאמרינן בכתובות (פ"ה ב') ההוא דאפקיד שב מרגניתא בי חסא שכיב חסא ולא פקיד אתא עובדא לקמיה דרב נחמן אמר חדא דידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא יהיב סימנא, ושמעינן מינה דאע"ג דאמיד מהדר, דאי לא תימא הכי אנן לא נקבל אלא מגברא דאמיד, והיינו דקאמרינן ועוד, ולא כדברי המפרשים דחדא ועוד דצריכי להדדי נינהו, והכי פירושא דההוא גברא אפקיד בסהדי שב מרגניתא בי חסא ואין העדים מכירים אותם בטביעות עינא או שמכירים הם אותם אלא שלא ראו אותם עכשיו בידם של יתומים, ואיכא סהדי אחריני דחזו להו בידם, והם טוענים אחריני נינהו והנהו אהדרינהו אבונא ניהלך, ואמר להו אפקינהו דנחזינהו סהדי דפקדון אם מכירים אותן, ואינהו אמרי כדו לא מפקינן וכעובדא דרמאי דפומבדיתא דבפרק חזקת הבתים (מ"ו א') ואמרינן עלה ראה תניא ומצי למימר אחריני נינהו, אבל מכיון דיהיב סימנא והעדים המעידים שראו אותם בידן עכשיו אומרים שיש בהם אותו סימן שזה נותן לא מצו למימר הנהו ליתנהו גבן ואחריני נינהו, דהא יהיב סימן מובהק דהנהו נינהו דאפקדינהו גבי דאבוהון, ולא יכלי למיטען חזר אבינו ולקחן ממך דכיון דאיכא עדי פקדון וראה ליכא שום מיגו, דהיכא דאיכא עדים וראה אפי' אחר דלאו אומן אין לו חזקה כדאיתא בפרק חזקת הבתים, והאי סימנא משוי ליה ראה, והכי נמי דכדאיתיה בחיים לא מהימן כמו שכתב רבינו הגדול ז"ל בפ' המפקיד, גם כן כתב ר"ח ז"ל, ומה שאמרו חדא דלא אמיד, לאו למימרא דמשום ההוא טעמא בלחוד מפקינן מיתמי שהרי מקרא מלא הוא (משלי י"ג) מתרושש והון רב, אלא הכי קאמר בידוע שאינם שלהם דהא איכא עדי פקדון ורגלים לדבר דלא אמיד, ואם תאמר משום אומדנא לא מפקינן הא יהיב סימנא, וטעמא בתרא עיקר, ורוב ועוד האמורים בתלמוד הם אמורים על דרך זו, וזה הפירוש הנכון וכל הנוטה ממנו טועה.

ואף בשמעתין נמי חיישינן דילמא מאן דאפקיד האי דבר מסויים גבי האי גברא בסהדי אפקדיה גביה ואנן סהדי

*) שייך לעיל ס"ט ב'.

חידושי רמב"ן בבא מציעא דף ע.

הרמב"ן הקשה למה אין עיסקא של קרוב לשכר ורחוק להפסד רבית קצוצה? ותירץ שבעיסקא אינו מבטיחו שום שכר חוץ ממה שיוצא מהעיסקא עצמה, משא"כ ברבית קצוצה הוא מחייב את עצמו על רווח אפילו צריך להביא מעלמא. נמצא מזה שאם הנותן עיסקא מובטח על שכרו באיזה ענין אפילו לא ירויח, הרי"ז רבית דאורייתא ולא רבית דרבנן. *ויש בזה נפק"מ טובא בכתיבת היתר עיסקא, שמהני לרבית דרבנן ולא לרבית דאורייתא, וכדלקמן.*

The Ramban wonders why a *"karov lischar v'rachok mi'hefesed"* arrangement is not ribbis min Hatorah because the investor is guaranteed against losses, so any profits should be considered ribbis? He proposes a fundamental distinction: Ribbis min Hatorah is only if the profit is guaranteed regardless of the loan's profits or losses. Whereas, if the only profits being offered are limited to those that arise from within the investment itself, this is ribbis derabanan and not min Hatorah. *This is crucial for understanding the parameters of a Heter Iska, which is only permitted for a ribbis derabanan arrangement.*

אהני כתיבה לגירעון ר' יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא [א] רבי יוסי אומר [א]מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה נהרבלאי גבו תילתא מרימר מגבי נמי[ב] שבחא א"ל רבינא למרימר והתניא לכפול גובה מחצה לא קשיא הא דקני מיניה הא דלא קני מיניה רבינא משבח וכתיב לברתיה אמרו ליה נקני מיניה דמר אמר להו אי מקנא לא מיכפל אי מיכפל לא מיקנא ההוא גברא דאמר להו הבו לה ארבע מאה זוזי לברתי בכתובתה שלח[ב] רב אחא בריה דרב אויא לקמיה דרב אשי ארבע מאה דאינון תמני מאה או ארבע מאה זוזי דאינון מאתן אמר רב אשי חזינן אי אמר הבו לה ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה אי אמר כתובו לה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן איכא דאמרי אמר רב אשי חזינן אי אמר לכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון תמני מאה ואי אמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן [ב]ולא היא [ג] לא שנא דאמר לכתובתה ולא שנא דאמר בכתובתה ארבע מאה זוזי דאינון מאתן עד דאמר הבו לה סתמא ההוא גברא דקבל ארעא מחבריה אמר אי מוברנא לה יהיבנא לך אלפא זוזי אוביר תילתא אמרי נהרדעי דינא הוא דיהיב ליה תלת מאה ותלתין ותלתא ותילתא רבא אמר [ג] [ג]אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מ"ש מהא [ד]דתנן אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא התם לא קא גזים הכא כיון דקאמר מילתא יתירתא גוזמא בעלמא הוא דקגזים[ה] ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעה חיטי עבדא חיטי כשומשמי סבר רב כהנא למימר מנכי ליה כחשא דארעא אמר ליה רב אשי לרב כהנא [ד]אמרי אינשי כחשא[ו] ארעא ולא לכחוש מרה ההוא גברא דקביל ארעא לשומשמי זרעא לשומשמי זרעא חיטי עבדא חיטי טפי מן שומשמי סבר רבינא למימר יהיב ליה שבחא דביני ביני אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא [ה]אטו הוא אשבח ארעא לא אשבחה [ו]אמרי נהרדעי [ו]האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון עבוד רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה השתא דאמרינן פלגא מלוה אי בעי למשתי ביה שכרא שפיר דמי רבא אמר [ז]להכי קרו ליה עיסקא דאמר ליה כי יהבינא לך לאיעסוקי ביה ולא למשתי ביה שכרא אמר רב אידי בר אבין ואם מת נעשה מטלטלין אצל בניו רבא אמר [ח]להכי קרו ליה עיסקא דאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו אמר רבא [ט]חדא עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה תרי

רש"י: אהני כתיבה לגירעון. השטר מועיל לפחות[ד] דמיו אם יפחתו דמי המשכון שנשתמש בו הלוה יפרע משאר נכסיו ככל הכתוב בשטר: מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה. שכל מה שכתוב בשטר כתובתה ודין נדוניא דהכנסת ליה מבי נשא לבית בעלה וכו' נפרעת ממנו כשנתארמלה או נתגרשה כדרך שבעל חוב נפרע ככל הכתוב בשטר מלוה כגון שכותבין בה כמו שאנו כותבין אחריות דנא קבילת עלאי: גובה מלוה. בעל גובה מאבי הבת כל מה שכתוב בכתובתה כאילו הלוהו: מקום שנהגו לכפול. לשום את מה שמכנסת לו כפליים בדמיו בשביל כבוד ולכתוב כפליים בכתובתה וכשהיא יוצאה אינה נפרעת אלא החצי: גובה. החתן מחמיו מחצה: מגבי שבחא. כל מה שהיה כותב וכופל היה גובה מאבי הבת: הא דקנו מיניה. מאבי הבת: ההוא דאמר להו. מלוה מחמת מיתה היה[ז]: (א) שלח רב אחא כו'. האי לכתובתה אכתובה קאי או אגוביינא מקום שנהגו לכפול היה: הבו לה ארבע מאה. קאמר שיכתבו אותן תמני מאה בכתובתה או ד' מאה לכתובה[ה] קאמר דאינון מאתים לגבייה: אי אמר לכתובתה. לגוביינא קאמר: ואי אמר בכתובתה. לכתוב לה בשטר כתובה קאמר: לא גזים. אינו מקבל עליו דבר גוזמא אלא כמשפט ולאו אסמכתא היא דהכי אפסדיה: דקביל ארעא לשומשמי. קבלנות היתה לזורעה שומשמין והן יקרין מן החטין ומכחישין הקרקע יותר מן החטין: ועבדה חטין כשומשמי. הגליח זריעתו ואף החטין הוקרו ונמצא שלא הפסיד בעל הבית במה ששינה זה ונשתכר כחש הקרקע שהיה נכחש בשומשמין יותר מן החטין: מנכה ליה. בעל הקרקע מחלקו דמי כחשא דארעא מה שהיתה מכחשת אם היה זורעה שומשמין יותר משזורעה חטין ולא יטול בה חטין שיעור שומשמין שהרי לא הכחישה כל כך מחמת החטין: אמר ליה אמרי אינשי כחוש ארעא כו'. כלומר היה לו לזרוע שומשמין אפילו היתה מכחשת קרקע יותר ולא יכחוש מרה ליטול עכשיו פחות וירעב הוא וביתו: טפי משומשמין. הוקרו החטין והצליחה אותה שנה זריעת חטין יותר משל שומשמין: יהיב ליה. בעל הקרקע מנכה לו מחכירתו[ז] ולא יטול אלא כדי שיעור דמי שומשמין שהיא ראויה להעשות לפי שזה גרם זה השבח: האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. המקבל פרגמטיא מבעל הבית ושמה לה[ח] כפי דמיה שהיא שוה כאן והוא מוליכה למקום היוקר למחצית השכר חצי אחריות אונסים עליו כמלוה וחצי אחריותה על בעלים כפקדון: תקון רבנן הך תקנתא. דניחא להו לתרוייהו: ואי בעי למישתי ביה שכרא. אם רצה להוציא חציה בהוצאת ביתו מוציא שהרי מלוה עליו היא: לאיעסוקי ביה. דמתוך שתשתכר בשלך תטרח ותעסוק בה יפה: ואם מת. הלוה והעיסקא קיימת ביד בניו הרי חצייה שהיא מלוה נעשית מטלטלין אצל בניו ואין הבעלים גובין ממנה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב[ט]: להכי קרו ליה עיסקא. שהאי קיימת תמיד ומתעסק בה ויסמכו עליה בעליה שלא תינתן להוצאה ואם מת לוה יגבה ולא תיעשה כמטלטלין שלהן דכיון דצריכה להיות קיימת סמיכתו עליה כמקרקעי דטעמא דלא קא משתעבדי מטלטלי דיתמי לב"ח משום דמעיקרא לאו עלייהו סמך[ט] דלאו למיגבי מינייהו אוזפיה שהרי בידו להוציאן אבל הני אין בידו להוציאן וסמך עלייהו: חד עיסקא ותרי שטרי פסידא דמלוה. משום דסתם עיסקא תילתא באגר לבעל הבית ופלגא בהפסד כדאמר באיזהו נשך (לעיל דף סח:) גבי שטרא דרב עיליש דאי לא מתחזי כרבית דכיון דפלגא מלוה אי לאו דשקיל מנתא באגרא דפלגא פקדון אישתכח דקא טרח בפקדון משום רבית דמלוה הלכך מאן דיהיב עיסקא שני חבילות בגדים במנה נכתוב שטר של מנה ואי מפסיד באחת מן החבילות מדמי הקרן מחמשים ה' דינרים ומשתכר בחבירתה ט"ו דינרין אין כאן חשבון להפסד לבד ולשכר לבד אלא נשתכר בפרגמטיא זו י' דינרין [פ] וישלמו (ב) תחילת[ע] חבילה החסירה בה' דינרין של ט"ו דינרים שהרויח בחבילה אחרת וי' דינרין הנותרים הן הן ריוח ויטול מהן דיהיב עיסקא תילתא באגר והמקבל תרי תילתי) ויטלו בעליו מאותם י' דינרים שליש שהן ג' דינרים ושליש דינר והמקבל יטול שני שלישים אי[י] כתב עלייהו שני שטרות כל חבילה שטר של חמשים נמצא חשבון של כל אחד לבדו ויקבל עליו המלוה בהפסד החצי שהוא שני דינרים וחצי ובשכר של חבירתה לא יטול אלא שליש ולא נמצא לחלקו שכר אלא שלשים מעות דהיינו חמשה דינרים דדינר ו' מעות כסף פשיטי הן הרי פסידא דמלוה: תרי

תוספות: אהני כתיבה לגירעון[ב]. וא"ת היכי משמע לומר מה שכתב לו תשלומין דאית ליך עלי כל קבל דיכי שיהא מהני לשומטו מע"ג בניו שיהא טועה המקשה לומר שלכך כתב לו כן ויש לומר דהכי משמע ליה למקשה תשלומין דאית ליך עלי לא מכח תחילת המלוה שכבר נפרעת בנתינת המשכון כי הקניתיו לך והשאלתו לי ועל שאלה זו יש לך תשלומין עליו[ל] וע"כ מקשה למה צריך לכתוב לו כך כדי לשומטו מע"ג בניו בלאו הכי נמי הוא שומטו דממילא קני ליה המשכון ואפילו לא יקנה לו הלוה וא"ת וכיון שאם לא כתב לו הוא פטור מן הגירעון א"כ מלוה הוא שלא יקחנו והיאך הוא מותר על ידי כתיבה זו וי"ל שמדעתו מקנה לו הלוה לפי שמחזירו לו ימים רבים וכיון שמקנה לו אינו עוד בידו בתורת השבת העבוט אלא בתורת שאלה א"נ רבנן הוא דתקון שיכתוב כדי שלא ימנע המלוה מלהחזיר כמו שתקן הלל פרוזבול לפי שראה שהיו נמנעים מלהלוות (שביעית פ"י מ"ג): סבר רב כהנא למימר מנכה ליה כחשא דארעא. ומתני'[י] דקתני אומדין כמה היתה ראויה ליעשות[מ] גבי מקבל שדה והובירה היינו בר מכחשא לארעא א"נ הכא דוקא גבי שומשמי דמכחשי יותר סבר דמנכה לו ואפילו מאן דחייש לכחש גופנא בפ' הכונס (ב"ק דף נט.) הכא מודה לרב אשי דלא חיישינן: האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. ממתני' דאיזהו נשך (לעיל דף סח.) דאין מושיבין חנוני למחצית שכר אא"כ נותן כו' לא שמעינן דהוה פלגא מלוה ופלגא פקדון דה"א דטפי מפלגא פקדון הוי ואפ"ה בעי שכר עמלו כיון דליכא תרי תילתי פקדון: דלא למישתי ביה שכרא. שכשמוליאה מפסיד המלוה שאין קרן שלו קיים ואין לו על מה לסמוך:

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פכ"ג מהלכות אישות הלכה יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סו סעיף יא:
יח ב מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הלכה כא טוש"ע ח"מ סי' רנג סעיף טו:
יט ג מיי' פ"ח מהלכות שכירות הלכה יג סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שכח סעיף ב:
כ ד ה מיי' שם הלכה יד סמג שם טור ש"ע ח"מ סי' שכו:
כא ו מיי' פ"ו מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב ועיין בהשגות ובכ"מ סמג עשין פב טור ש"ע י"ד סי' קעז סעיף ב:
כב ז מיי' שם פ"ז הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד שם סעיף ל:
כג ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף לא:
כד ט טוש"ע שם סעיף לג:

ליקוטי רש"י

נהרבלאי. בסנהדרין (דף יז:) מפרש דהוא רמי בר ברבי [ביצה ח:]. ברתיה. בתו [ע"פ קידושין מה.]. אסמכתא היא. המבטיח לחבירו דבר ע"מ שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים [רשב"ם ב"ב קסח.]. היינו דבר דאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו דסבור כל זה בידי לעשות ומריעא כי מתני אדעתא דלא יהיב ליה לאסמכתא קא מתני דטועה וסבור לא יבא לידי כך [סנהדרין כד:]. לא קניא. ואינו נתפס בתנאו ולא יפסיד בכך [רשב"ם ב"ב שם]. לרבא מ"ש מהא דתנן אם אוביר וכו'. אלמא כיון דאפסדיה בהכי ולא סמך לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסידו [לעיל עג:]. גוזמא. כאדם שרוצה להחזיק דבריו מדבר יתר, ...אע"פ דלא אפשר גזים ואמר מילתא דטופיינא גוזמא דבר שוי שאינו מתקבל [ביצה ד.]. האי עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון. האי עיסקא דיהיב איניש לחבריה למחצית שכר פלגא הוי מלוה להתחייב באחריות המקבל דהיינו אותו חצי שנוטל ממנו הריוח ופלגא הוי פקדון גביה ואינו חייב באחריותו דהך פלגא דקשקיל ממנה מפקיד רווחא. דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה. דאיכא קלא אחריות על זה וקלא על זה ואם נגנב או אבד הכל אין האחד מפסיד הכל אלא בין שניהן [רשב"ם ב"ב ע:].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [תוספתא דכתובות פרק ד הי"ג], ב) [עי' תוס' כתובות נד: ד"ה למזונות], ג) [לעיל סו. וש"נ], ד) לעיל עמוד א עג: [לקמן קט.], ה) עי' תוס' לעיל עד. ד"ה הכא, ו) בבא בתרא ע:, ז) עי' ב"ב קנא., ח) פסחים לא., ט) עי' כתובות סז. ושם בתוס' ד"ה גמלים, י) לעיל ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שלח וד"ה הבו הד"א: (ב) ד"ה חד עיסקא וכו' וישלמו תחילה חבילה וכו' דהיינו ה' דינרים לדינר כסף שש מעות הרי פסידא דמלוה כצ"ל והיבת פשיטי הן נמחק:

הגהות וציונים

א] "נמי" ליתא בראשונים ובכת"י: ב] צ"ל שלחה (דפו"י, וכ"ה ברש"י כת"י) ובמהרש"ל דפו"ר "שלח", וכתב הדק"ס שאין זו כוונת המהרש"ל: ג] ראשונים וכת"י תיכחוש: ד] צ"ל לפחת (רש"ש, וכ"ה בנמו"י ובקצת כת"י): ה] נדצ"ל דכתיבה (באה"מ): ו] צ"ל מחלקו (רש"ש, וכ"ה בנמו"י. באו"ז ובכת"י ממחציתו): ז] נדצ"ל לו (כ"ה ברש"י שעל הרי"ף ובנמוק"י): ח] מהרש"ל מ"ז (גליון): ט] צ"ל וישלימו תחלה (רש"ש): י] צ"ל ואי (באה"מ, וכ"ה בכת"י ובאו"ז): כ] נראה שתיבות הד"ה "אהני כתיבה לגירעון" שייכות קודם "וא"ת וכיון" להלן, ושם הוא התחלת הדבור וכאן הוא המשך הדבור הקודם (ב"ש, וכ"ה בתוס' הרא"ש, ועיין חכמת מנוח): ל] [בדפו"י הגירסא עלי] (גליון): מ] לעשות (כ"ה במשנה):

איסור אפילו לפעול עבור חלק המלוה

בבא מציעא דף קד:

הנותן מעות לחבירו בעיסקא ולא פירש את תנאיה, תקנו חכמים שיהי' חציו מלוה וחציו פקדון. על חצי המלוה כל האחריות וגם הרווחים הם למקבל, ועל חצי הפקדון כל האחריות וגם הרווחים הם לנותן. ואסור למקבל להוציא המעות לענינים אחרים, אלא צריכים להיות קיימים בכל עת לעסוק בהם בעד הנותן.

One who provides an "iska" (investment) of money or goods to another without specifying the terms, the default arrangement is provided by Chazal: it is viewed as a half-loan/half-deposit. On the half that is a loan, the recipient/borrower accepts all losses and gains. On the half that is a deposit, the investor/lender accepts all losses and gains. The recipient may only use the iska for investments and cannot expend the funds for his own needs.

קא פריק לה בארבעה זוזי הכא נמי לא שנא ומאן דאסר אמר לך שדה אחוזה הקדש היא ורחמנא אוקמיה אפדיון הכא הלואה היא ומיחזי כרבית אמר רב אשי אמרו לי סבי דמתא מחסיא [א] סתם משכנתא שתא למאי נפקא מינה [א] דאי אכיל לה שתא מצי מסלק ליה ואי לא לא מצי מסלק ליה ואמר רב אשי [ב] אמרו לי סבי דמתא מחסיא מאי משכנתא דשכונה גביה למאי נפקא מינה [ב] לדינא דבר מצרא אמר רבא לית הלכתא לא כטרשי פפונאי ולא כשטרי מחוזנאי ולא כחכירי נרשאי כטרשי פפונאי כטרשי [ג] דרב פפא [ג] שטרי מחוזנאי דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהוה רווחא א"ל מר בר אמימר לרב אשי אבא עביד הכי וכי אתו לקמיה מהימן להו א"ל [ד] תינח היכא דאיתיה לדידיה אי שכיב ונפל שטרא קמי יתמי מאי הוי [א] כשגגה שיוצא' מלפני השליט ונח נפשיה דאמימר [ה] חכירי נרשאי דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעיה לפלניא והדר חכרה מיניה אימת קנאה דאקנייה נהליה והאידנא דקא כתבי הכי קנינא מיניה ושהינא כמה (א) עידני והדר חכרה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין שפיר דמי [ו] ולאו מלתא היא: **מתני'** [ז] אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל [ח] אין מושיבין תרנגולין למחצה ואין שמין עגלין וסייחין למחצה אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו אבל מקבלין עגלין וסייחין למחצה ומגדלין אותן עד שיהו משולשין וחמור עד שתהא טוענת: **גמ'** [ז] תנא כפועל בטל מאי כפועל בטל

אמר

רש"י

פריק להו בארבעה זוזי. דהיינו סלע: **הכא נמי לא שנא.** דהא חזינן דהיכא דיורד לספק ונותן מעות סלע לשנה ספק יהיו בה פירות ספק לא יהיו בה פירות הוו[א] זביני מעיקרא ומיפרק בהכי: **התם לאו הלואה[ב].** בפדיון תליא מילתא ורחמנא אוקמיה אהאי פדיון ואמר בהכי נפרוק: **דלא מצי מסלק ליה.** כל שנתו ואפילו באתרא דמסלקי: **דשכונה גביה.** אין שכן קרוב ממנו ואם בא הלוה למוכרה אין בבעל מצריה שכן טוב לקונתה כזה: **טרשא דרב פפא.** דאמר לעיל (דף סה.) שכראי לא פסיד כו' לית הלכתא כוותיה כדאמרן מאי חזית דאזלת בתר דידך זיל בתר דידהו: **מחוזנאי.** בני מחוזא: **דזקפי רווחא אקרנא.** שקונים פרגמטיא (ג) בעלי בתים ונותנין לתגרים למחצית שכר ושמין כך וכך שכר יהיה בהן וזוקפין מחצית שכר עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני: **וכי אתו לקמיה.** ואמרי ליה לא הוה רווחא מהימן להו: **תינח היכא דאיתיה לדידיה.** אם יהא אביך קיים לזמן הפרעון שהוא חסיד ומאמינם ומה אם ימות היורשין יגבו הכל: **חכירי.** המקבל שדה מחבירו בעשרה כורין לשנה בין תעשה הרבה בין תעשה מעט: **חכירי נרשאי.** שהיו בעלי בתים מלוים מעות לעניים על שדותיהן וחוזרים ומוכרים אותם להם בכך וכך כורין לשנה: **אימת קנייה.** מלוה להך שדה דאקנייה נהליה לבעלים בתורת חכירות נמצא נוטל רבית קצוצה שהרי אין טורח בה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירותו כלום: **שהינא כמה עידנין.** ביד המלוה ועשה הוא ואכל בנכייתא והדר חכרה מיניה: **שפיר דמי.** כדי שלא תנעול דלת דכיון דשהייה גביה ואכל תלת שנין מה לי עבד בה איהו ומה לי חכריה: **ולאו מילתא היא.** דאפילו שהייה נמי אסור דרבית גמורה היא שאין כאן ספק כעושה ואוכל[ה] שפעמים שמוציא ואינו נוטל: **מתני' אין מושיבין חנוני למחצית שכר.** לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאים בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה ומשתכר סאה הילך פירות ושב ומכור תמיד והריוח נחלוק וטעמא דמילתא משום דאמרינן לקמן (דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון סתם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא הלכך ההיא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה הוא אצלו שהרי שומא היא אצלו במעות כשער השוק ודינו ליטול חצי שכר נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפיכך אסור:[ג] **אלא אם כן נותן לו שכר עמלו.** בחצי[ד]: **אין מושיבין תרנגולין למחצה.** לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוין יותר על דמי הביצים דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוה ליה פלגא מלוה שהרי (ג) נישומין עליו בדמים מעכשיו דמיהן עליו במלוה ונמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיו: **ומזונו.** מזון שהוא מוציא באפרוחים: **ואין שמין עגלים וסייחים למחצה.** עכשיו הן שוין כך וכך קבלם עליך לגדלם שנתיים למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו: **אבל מקבלים עגלים וסייחים.** קטנים בלא שומא שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: **לכשיהיו משולשים.** לכשיעמדו על שליש גדילתן שליש שור ושליש סוס אז יחלקו: **וחמור.** מגדלה עד שתהא טוענת משאוי כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה: **גמ' ה"ג תנא כפועל בטל.** ובמתניתין לא גרסינן בטל: **כפועל בטל.** משמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל: **מאי כפועל בטל.** הלא אין יושב ובטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד הפירות:

אמר

תוספות

ונותן לו שכרו כפועל בטל. לא גרס תנא כפועל בטל א"כ לא גרסי' במתני' בטל פירש בקונטרס[ו] כפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מינה היינו שאם היה עושה תחלה מלאכה כבידה ומרויח הרבה וזאת היא קלה אומדים כמה יניח משכרו לעשות מלאכה זו שזהו יותר ממה שנותנין לעשות[ה] כי אין אדם מניח מריוח גדול אלא מעט אע"פ שבא לו בטורח יותר ולפירושו אתיא מתניתין כר' שמעון דאמר נותן לו שכרו משלם ולא כר' מאיר וקשה לפירושו דקאמר בגמ' אבל סיפא דנפיש טרחא אימא לא סגי ליה כפועל בטל והשתא והלא לפי מה שהיא כבידה נוטל יותר אמאי ס"ד דלא תסגי כפועל בטל ועוד דקתני בתוספתא (פ"ד) המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר"מ [א] משמע דמתני' אתיא כר' מאיר ולכך נראה לפרש כפועל בטל [ב] היינו כיושב ובטל לגמרי והשתא א"ש גריכותא דגמרא ומתניתין אתיא כר' מאיר והא דקאמר בגמ' רבי מאיר בין מרובה בין מועט היינו כלומר בין היה[ו] עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת לעולם נותן לו כפועל בטל ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם שאומדים כמה היה רוצה ליטול וליבטל ממלאכה כבידה שהיה עוסק ויעסוק במלאכה קלה כזו דהיינו טפי מר' מאיר והא דקתני בתוספתא בסיפא בתר מילתיה דרבי מאיר ור' שמעון אומר נותן לו שכרו משלם אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב בטל יושב בחמה ליושב בצל לאו בטל לגמרי אלא מאותה מלאכה החמורה ומיהו לעיל בסוף אלו מציאות (דף לא: ושם) גבי השבת אבידה דקתני נוטל שכרו כפועל בטל נראה כפי' הקונטרס מדפריך התם הא לאו בטל הוא[ז] משמע דפריך משום דמשמע ליה ברייתא דקתני כפועל בטל שנותנים לו כמו שירצה פועל לישב וליבטל לגמרי [ג] לכך נראה לפרש התם הך דמשני אביי כפועל בטל מאותה מלאכה דבטיל מינה כדפי' בקונטרס וא"ת אם כן הוא נוטל שכרו על השבת אבידה ובהכונס (ב"ק דף נו:) אמרינן דטעם דשומר אבידה הוי כשומר חנם משום דמאי הנאה קא מטי ליה וע"כ לא קאמרי רבנן טעינה בשכר אלא משום דא"כ לכתוב רחמנא טעינה ולא בעי פריקה וי"ל דאין לחוש אם נוטל שכר כיון שעוסק במלאכה אחרת ומפסיד דהא אם היה שם בית דין היה מתנה ליטול כל מה שמפסיד[ו] ועכשיו דליכא ב"ד למה לא יטול כל טרחו ובפרק עד כמה (בכורות דף כט: ושם ד"ה כפועל) נמי דקתני נוטל שכר לדון כפועל בטל התם נמי י"ל כפ"ה כיון שמתבטל ממלאכתו יכול ליטול שכר: **אלא** אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו. הכא לא שייך למיתני כפועל בטל דאין מתבטל להאכילה ולהשקותה אלא רגע אחד ביום אבל חנוני כל עסקו בכך דתניא בתוספתא (פ"ד) המושיב חנוני בחנות אם היה אומן לא יעסוק באומנותו: **אבל** מקבלים עגלין וסייחין. תימה מאי קמ"ל פשיטא כיון דאין מקבל עליו אחריות ואי משום דבעי למיתני ומגדלין אותן עד שיהיו משולשין זה היה יכול להשמיענו ברישא לאחר (ד) שנתן שכרו ויש לומר דקמשמע לן דסתמא אין מקבל עליו שום אחריות ולא הוי עסקא כיון דבתחלה כשקבל עגלים לא שמו אותם אלא לאחר שגדלו ובאין לחלוק השבח אז שמין אותם כמה השביחו ולהכי תנא ברישא שמין ובסיפא מקבלין וכששמין בשעת קבלה בסתם מקבל עליו חצי האחריות כמו בשאר עסקא:

איכא

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ז מהלכות מלוה הלכה ב סמג לאוין קצג טור י"ד סי' קעז:
עז ב מיי' פי"ב מהלכות שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף נז טור י"ד סי' קעז:
עח ג ד מיי' פ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה י סמג לאוין קצו טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף כד:
עט ה ו מיי' שם הלכה טו ועיין במ"מ סמג שם טור ש"ע י"ד סי' קסד סעיף א וסי' קעז סעיף ג:
פ ז מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קעז סעיף ג:
פא ח מיי' שם ופ"ח מהל' שותפין הלכה א סמג שם וסי' פב טוש"ע שם:

תורה אור השלם

א) יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֹּצָא מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט: [קהלת י, ה]

ליקוטי רש"י

דשכונה גביה וכו' לדינא דבר מצרא. שזה שכן מצרן מכולן שכולו שכונה בידו [לקמן קח: ד"ה לית]. **נחכירי.** מקבלה בכך וכך כורין לשנה בין עושה ובין אינה עושה [לקמן קא.]. **כטרשי דרב פפא.** עושה שכר תמרים היה ומוכר לו בזמן הזול בתשרי כשער של ניסן וממתין לו עד ניסן [לעיל סה.]. **כשגגה שיוצא' מלפני השליט.** דומה הוא לשליט שהוציא דבר שגגה מפיו ואי אפשר לחזור [קהלת י, ה]. **ונח נפשיה.** מת [לקמן פו.]. **עידני.** זמנים [עי' בראשית יח,יב]. **עד שיהו משולשין.** עגלא תילתא. גדל שליש ואז הוא עומד בעיקר טעם בשרו כדתנן (ב"מ דף סח.) ומגדלין אותן עד שיהו משולשין [עירובין סג.].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן עג:], ב) לקמן קח:, ג) [לעיל סה.], ד) לעיל לא: בכורות כט:, ה) עי' לקמן סט:, ו) בע"ב ד"ה אמר אביי ע"ש, ז) לעיל ל ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמה עידנים והדר חכרה שפיר דמי כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ולאו מלתא היא: (ב) רש"י ד"ה דזקפי וכו' מבעלי בתים: (ג) ד"ה אין מושיבין וכו' שהרי כשהם נישומין עליו: (ד) תום' ד"ה אבל וכו' שנותן לו שכרו:

הגהות הגר"א

[א] תום' ד"ה ונותן. משמע דמתני' כו'. נ"ב וכ"כ הרי"ף ועמש"ל וע' במלחמות: [ב] שם כפועל בטל היינו כו'. נ"ב ר"ל שמשלם לו על המלאכה ראשונה ולא על העסק כלל וכ"כ סמ"ג והרא"ש ועתוס' דבכורות כ"ט ב' ד"ה כפועל כו' אלא הרי"ף שנותנין כו' אבל הטור מפרש להיפך שנותן לו על העסק ולא על המלאכה ראשונה ועתוס' שם ור"ח פי' שם כמות כו' וכן פי' הרשב"א וכ"כ במלחמות שכן הוא פי' הרי"ף אבל סמ"ג כתב שרי"ף מפרש כפי' רש"י ומפרש דברי ר"ש כמ"ש תוס' אליבא דר"מ (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' רס"ה ס"ק ג' ו'): [ג] שם לכך נראה כו'. נ"ב אבל בבכורות פי' הסיפא דאלו מציאות כמו כאן אבל כאן חזרו בהן ופי' כפירש"י בח"מ סמ"ג שם וכ"כ הטור בח"מ סי' רס"ה והרב אבל הרמב"ם וש"ע כתבו שם כפי' תוס' דבכורות ולענין בכורות כ' הרא"ש וטור סי' שי"ב כפי' תוס' כאן ושם לענין רבית:

גליון הש"ס

גמ' לדינא דבר מצרא. עי' לקמן דף עג ע"ב תוס' ד"ה נטר: מתני' אין מושיבין חנוני. עיין לקמן דף קד ע"ב תוס' ד"ה האי:

הגהות וציונים

א] נדצ"ל הוי: ב] גירסת רש"י בגמ' כהנוסח בכת"י ומאן דאסר התם לאו הלואה הכא הלואה: ג] ברע"ב ואו"ז הד"א (וע"ע ברע"ב): ד] נדצ"ל בחצי הפקדון (באה"מ) כת"י בחציו, ברש"י שברי"ף בחציו של פקדון: ה] יש להוסיף בקלה (באה"מ): ו] עיין הגהות ר"ב פרענקל בילקוט מפרשים: ז] אבל בספרים שלנו לא גרסינן לעיל "הא לאו בטל הוא", מהר"ם (גליון):

משנה ב"מ דף סח., רש"י שם

אסור ליתן סחורה [או מעות לקנות סחורה] לאחר בתנאי עיסקא, דהיינו חצי מלוה וחצי פקדון, אא"כ הוא נותן לו גם שכר על טירחתו כפועל, דאל"כ הרי הוא כעובד עבורו על חצי הפקדון בשכר מה שנותן לו את חצי ההלואה, והרי זו רבית על ההלואה.

One may not invest with an iska arrangement, i.e., half-loan and half-deposit, unless he pays the recipient for his management. Otherwise, the recipient is managing the deposit in order to receive the loan, and this effort would be considered ribbis on the loan.

ויש לו עסק אחר הרי זה מותר ואם הפסידו יפסיד מחצה ז [יג] ואם היה המתעסק אריסו והיה לו עסק אחר אינו צריך להעלות לו שכר אחר כלל שהארים משועבד הוא לבעל השדה: הגה (ו) י [יד] ח וצריך להיות כל אחריות פלגא הפקדון על הנותן יא אפילו אחריות (ו) דאונסין ט דלא כיש מקילין ומתירין במקצת אחריות:

ג ח **יב** [טו] **במה דברים אמורים בשלא פסק עמו בתחילת העסק אלא נתן לו למחצית שכר אבל אם פסק עמו בתחילת העסק** י **שכר טרחו בדבר ידוע ואפילו בדינר מותר:** הגה י וכל זה כשאחד נותן המעות יא אבל אם כל אחד נתן מעות אפילו אחד מתעסק לבד יב אין כאן עיסקא אלא **יג** הוי (ז) כשותפות בעלמא:

ד ט [טז] **הנותן מעות לחבירו סתם להתעסק בהם**

טורי זהב

כיולא בזה דשקיל בריוח טפי אפילו חלק עשירית באופן שאין מגיע לו רק דינר אחד כל ימי משך השותפות סגי בכך כל שמקבל עליו בריוח טפי מבהפסד, והוא סובר דירוית הרבה ובההיא הנאה קא טרח ברצון בחלק הפקדון. והך מילתא שכתב הטור שנותן לו דינר קאי על כל מה שזכר לעיל מיניה דהיינו גם אם נותן לו שליש בשכר, דגם שם אפשר שלא יבוא לו רק דינר, כן נראה לי ברור פירוש דברי הטור ויבוא הכל על נכון. גם יהיה מוסכם עם הרא"ש שכתב תקנתא דתרי תילתי באגר על פוסק תחלה, דהטור מפרשו שפוסק תחילה קודם שמתעסק אבל באמת כבר קיבל העסק לידו וכמו שאמרנו, והוא מטעם דאילו קודם קבלת העסק היה די בקצבה אפילו מעט, ואף על פי שלענין ריוח והפסד הם שוים מכל מקום סגי במה שקצב דעל מנת כן נחית לעסק זה, מה שאין כן כשכבר קיבל העסק ואין רוצה לחזור בו ויש חילוק ביניהם בשכר טירחא, לזה הוצרכו לתקנת חכמים, כן נראה לענ"ד. ובדרישה [אות ב] האריך מאד בפירוש דברי הטור, והעיד על עצמו שלפי פירושו יש דוחק גדול בלשון הטור, ולפי מה שכתבתי אין כאן דוחק בסייעתא דשמיא:

(ו) וצריך להיות כל אחריות כו'. כתב בהגהת מיימון פרק ו' דשלוחין [אות ד] בשם ספר המצות [סמ"ג עשין פב קסח, ב] אף על פי שנותן עיסקא לחבירו על תנאי שיטול המתעסק שלשה חלקים מן הריוח ובעל המעות רביעית, מכל מקום הוי חצי מלוה וחצי פקדון, ומה שהמתעסק נוטל יותר בריוח הוי שכר טירחא:

שפתי כהן

י וצריך להיות כו'. משמע דאעיסקא (דשייך ביה יוקרא וזולא וגם עומד בעין) נמי קאי, והיינו כדעת ר"י שבטור [עמוד תקב] ופוסקים, וכל שכן בנותן לו מעות למחצית שכר דבהא אפילו המקילים מודים כדאיתא במהרי"ק שורש קי"ט, מביאו ב"י [שם ד"ה וכתב] ודרכי משה [אות ז]. ובשו"ע נרשם [ציונים לרמ"א אות ב-ג] על וצריך להיות כו' מהרי"ק שורש קי"ט, ועל היש מקילין ב"י לדעת ר"י, ונראה לי שהמרשים טעה לפי שהבין שהר"ב בא לומר דצריך לקבל כל האחריות של פלגא הפקדון ולא סגי באחריות של חצי פלגא הפקדון, דלא כב"י [עמוד תקא ד"ה כתב] שכתב לדעת ר"י דשרי אם אחריות אונסים וזול על שניהם בשוה. והדבר פשוט דגם הב"י מודה דצריך לקבל כל האחריות של פלגא הפקדון, ומה שכתב שיהא אחריות האונסין על שניהם בשוה היינו כל העסק קאמר, וזהו פשוט. ומה שכתב הר"ב דצריך לקבל כל האחריות כו' בא לאפוקי סברת ריב"ן בטור [שם] ופוסקים דסבירא ליה דסגי כשהנותן מקבל עליו אחריות הזול אף על פי שאחריות האונסים על המקבל, והיינו היש מקילין ומתירין במקצת אחריות דהיינו אחריות הזול לחוד, וזה ברור: **יא אפילו אחריות דאונסין.** ולא דמי לדלעיל סימן קע"ג סעיף י"ג דמותר לקבל עליו אחריות החמוץ, דהתם מכר הוא, ב"ח [עמוד תקב]. ופשוט הוא: **יב במה דברים אמורים.** דכשאין לו עסק אחר צריך ליתן לו כפועל בטל, שלא פסק כו': **יג הוי כשותפות בעלמא.** וחולקים הריוח והפסד באיזה ענין שירצו, יג ואין חוששין משום רבית:

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

ז. מעובדא דרבי אלעזר מהגרוניא שם:
ח. [ב"י עמוד תלו ד"ה הרי, בדעת] הרי"ף שם ושאר פוסקים [ב"י שם בדעת הרא"ש שם; סמ"ק סימן רנט; בעל התרומות שער מו ח"ג סימן ה בשם הראב"ד בתמים דעים סימן נא; וכן נראה מדברי רש"י שם סוף סח, ב; וכן נראה מדברי סמ"ג עשין פב קסח, ב; וכן נראה מדברי רבינו ירוחם מישרים נתיב ח ח"ג כח, א]. פירוש ב"י [עמוד תלג ד"ה ויש] לדברי הרמב"ם [שם הלכה ד]:
ט. לשון הרמב"ם שם דין ג׳ [כו] מעובדא דבני רב עילים שם דף ס"ח ע"ב, וכפי פירושו:

ציונים לרמ"א
עם ציונים מהש"ך

ב) (מהרי"ק שורש קי"ט) טור [עמוד תקב] ופוסקים בשם ר"י [כה] [הגהות מרדכי בבא מציעא רמז תלג; ב"י עמוד תקב דבור ראשון בדעת הרמב"ם מלוה ולוה ח, יב]:
ג) (ב"י לדעת ר"י) [טור עמוד תקא, בשם] ריב"ן [בתוספות בבא מציעא ע, א ד"ה דקא; מרדכי שם רמז שלו]. ובשו"ע [מהדורת קראקא שס"ז] נרשם טעות [כה]:
ד) ב"י [עמוד תלט ד"ה ולענין] בשם רי"ף [שערי שבועות שער ח] וסמ"ג [עשין פב סוף קסז, ד]:

נקודות הכסף

מה שהשיג על הב"י בסוף **דבריו** [עמוד תלא ד"ה ומתוך] אינו כלום, דגם הב"י הבין בדברי הרא"ש דבין מרובה בין מועט קאי אמלאכה ראשונה, אלא דר"ל בין היתה מלאכה מרובה בין מועט לעולם משערינן כיושב ובטל לגמרי. גם מה שהניח בצ"ע [סוף עמוד תל] לפי הבנת הטור דהוה ליה לתנא לשנות סתם נותן לו שכרו, ולא כפועל, לא קשה מידי, (דהא) [דהוה אמינא] [יז] נותן לו שכרו משלם מה שבטל ממלאכתו ראשונה, לכך קאמר דנותן לו רק כפועל המלאכה השניה, ודוק:

הגהות והערות

כה] ראה ש"ך ס"ק י:
כו] מה שכתב השו"ע "ואם היה לו עסק אחר לא רצה ליתן לו דינר לכל ימי השותפות" הוא דברי עצמו, ואינו מלשון הרמב"ם, וכמו שכתוב בביאור הגר"א ס"ק טז:

ערך לחם למהריק"ש

סוף סעיף ג **כששולחין** למתעסק דורון היינו שכר עמלו, מרדכי פרק איזהו נשך [שם רמז שכה] בשם ר"ת: **כל** זה הוא כשפסק על ההפסד גם כן בפירוש, אבל אם לא פסק ההפסד כי אם הריוח ואין לו עסק אחר חולקים, כמו שיתבאר [סעיף ד] בדין התנה על הריוח לבד: סעיף ד **להתעסק כו'.** ועיין מה שכתבתי בארוך דהרמב"ם ז"ל [שלוחין ושותפין ו, ב] בהתנה מעיקרא מיירי, שלא כדברי המחבר [ב"י עמוד תלג ד"ה ויש], והכי קאמר, צריך לתת לו כפועל בטל, ואם מעיקרא התנה ואמר לתת לו דינר או עשירית הריוח מותר ושלם מחצה בהפסד כיון שיש לו עסק אחר, הא לא היה לו עסק אחר לא יפסיד מחצה, אלא מאי דאתי עליה לפום דינא כשהתנה בריוח ולא בהפסד כמו שביאר

ביאור הגר"א

[יג] ואם היה כו'. מעובדא דרבי אלעזר מהגרוניא [שם], כפירושו. אבל הטור לא כתבו, וכן שאר פוסקים, שמפרשים כפירוש רש"י שם [מד"ה פלגיה] דבשותף אין צריך ליתן שכר כלל, וכן כתב הסמ"ג [שם], וזהו שכתוב בהג"ה [סעיף ג] וכל זה כשאחד כו': **[יד]** [הגה] **וצריך כו' דלא כו'.** עיין תוספות [שם] ע' א' ד"ה דקא כו', ועיין ש"ך [ס"ק י]: **[טו]** [סעיף ג] **במה דברים אמורים כו'.** הוא דברי הטור [עמוד תצג], וכן דעת הרמב"ם [שלוחין ושותפין ו, ד], ואינו כן דעת הרי"ף [שם לט, ב] והרא"ש [שם פ"ה סימן לט] ורבותיו של הרמב"ם. דלא כב"י [עמוד תצו ד"ה הרין]: **[טז]** [סעיף ד] **הנותן כו'.** הוא טעות המחבר וטעה בזה, ואינו לא דעת הרי"ף ולא דעת הטור כנזכר לעיל [ס"ק ו]. וזהו לשון הרמב"ם שם הלכה ג׳, ועוד תקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהן ופחתו או הותירו ולא רצה ליתן לו שכר עמלו בכל יום, ולא התנו ביניהן שום תנאי, שיהיה שכר המתעסק בחצי הפקדון שליש כו'. והמחבר הוסיף מדעתו ואם היה לו עסק כו' וטעה טעות גדול כנזכר לעיל, וסדור לשון הרמב"ם אטעיתיה שסבור שדברי הרמב"ם על כל הנ"ל שבסעיף ב׳, וליתא, וכמו שכתבתי לעיל:

באר היטב

וכתב ש"ך [ס"ק ח] אבל להפוסקים שהבאתי לקמן דאם הלוקח מקבל (שליש) [שני שלישין] הריוח אפילו משלם לו חצי ההפסד מותר, אם כן אפילו אין לו עסק אחר שרי. והב"ח כתב דאף אם פסק עמו בדינר מתחלה לא מהני אלא אם כן כשהמקבל מרוצה למה שפסק, דאם לא כן מאי מהני פסיקא דידיה, [שם ס"ק ט]: **(ו) דאונסין.** ולא דמי לדלעיל סימן קע"ג סעיף י"ג דמותר לקבל עליו אחריות החמוץ, דהתם מכר הוא, ב"ח, [ש"ך ס"ק יא]. וכתב הש"ך [ס"ק י] דמשמע דגם בעיסקא צריך לקבל כל האחריות דשייך ביה יוקרא וזולא, וכל שכן בנותן לו מעות למחצית שכר דבהא אפילו המקילים מודים, [ע"כ]. וכתבו הגהות מיימוניות אף על פי שנותן עסקא לחבירו על תנאי שיטול המתעסק שלשה חלקים מהריוח ובעל המעות רביעית, מכל מקום הוי חצי מלוה וחצי פקדון, ומה שהמתעסק נוטל יותר בריוח הוי שכר טירחא, עכ"ל [ט"ז ס"ק ו]: **(ז) כשותפות.** וחולקים הריוח והפסד באיזה ענין שירצו, ואין חוששין משום רבית, ש"ך [ס"ק יג]:

אוצר מפרשים

י (שו"ע סעיף ג) **שכר טרחו בדבר ידוע ואפילו בדינר וכו'.** שיערנו בעיר הקודש ירושלם תוב"ב שדינר הוא שתים עשרה פאראס בזמן ששוה כסף מזוקק הדרה"ם בשמונה פאראס, ועל דרך זה בשאר מקומות לפי המטבע ושיווי הכסף, וק"ל: (שיורי ברכה אות א)

יא (הגה שם) **אבל אם כל אחד נתן מעות אפילו אחד מתעסק לבד אין כאן עיסקא אלא הוי כשותפות וכו'.** זה דעת הרי"ף [שערי שבועות שער ח] והסמ"ג [עשין פב סוף קסז, ד], אבל דעת הרמב"ם [שלוחין ושותפין ו, א] שגם בזה כיון שהאחד מתעסק צריך שכר טרחו, כמבואר בבית יוסף [עמוד תצט ד"ה ולענין]. ונראה ממהר"ם גאלנטי בתשובה סימן צ"ח שתפס כדעת הרמב"ם, וכתב מהרלנ"ח סימן ל"ח [ד"ה ואיכא] דכהרמב"ם פסקינן באתרין מכח הסכמה קדומה, ועיין בכנסת הגדולה הגהת ב"י אות כ"ב והנמשך [אות כג—כה] ובספר כהונת עולם בחיבורו על הלכות רבית [מב, ב ד"ה ואף] ובתשובותיו סימן ל"א. ומיהו גם להרמב"ם סגי בדינר לכל השותפות, וכן נראה מסתמות מרן הכא בשו"ע. ויש ליזהר בשטר כזה לכתוב שקבל שכר טרחו. ועיין בספר כהונת עולם בשו"ת סימן ל"א: (שיורי ברכה אות ב)

יב (שם) **אין כאן.** עיין תשובת משפטים ישרים [ח"א] סימן נ"א: (אשל אברהם, א)

יג (ש"ך ס"ק יג) **ואין חוששין משום רבית.** והיינו דהמקבל אינו מקבל אחריות על מה שהניח הנותן, אם כן לא הוי כאן שום מלוה, וכל אחד נוטל מריוח לפי ערך המעות שהניח לשותפות, ואף דטרח המקבל לבד אינו משום רבית כלל אלא בחנם או משום חלקו. ועיין בחוות דעת [ביאורים ס"ק ד] דאם קבל עליו אחריות אונסא וזולא על חלק הנותן נעשה מלוה ואסור ליתן לו ריוח מזה דהוי רבית, וכהאי גוונא כתב הבית לחם יהודה [אוצר מפרשים ס"ק ג] בשם הרש"ך, ע"ש. ואף דנתן לו כל הריוח מחלקו ואין לו הנאה כלל מחלק הנותן, דהתיר רמ"א לעיל סעיף א׳ בכהאי גוונא אפילו קבל כל האחריות דהא מתנה להיות כשואל ושליחותיה קא עביד, מכל מקום כאן יש לו הנאה ממה שיש לו מעות הרבה לצורך העסק כמו שכתב הט"ז ס"ק ט׳, ואם קבל עליו אחריות הוי שפיר כלוה על חלק הנותן ואסור ליתן לו רווחים גם מחלקו, דהוי רבית גמור אף בלא הטירחא כלל, כיון דיש לו קצת הנאה הוי כלוה על ידי קבלת האחריות. ועיין מה שכתבתי לעיל בס"ק ד׳ ואוצר מפרשים ס"ק ב]: (עצי לבונה)

טור שלחן ערוך השלם - רבית טור שלחן ערוך השלם עמוד מס 368 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

שו"ע יו"ד סימן קעז סעיף ג׳, ש"ך סקי"ג
אם הנותן פסק שכר למקבל מתחילת העסק, סגי שיפסוק לו אפילו דינר אחד. ומכאן נהגו ליתן דולר אחד לכל מקבל עיסקא.
כתב הרמ"א שכל דין זה הוא כשאחד נותן כל הממון, משא"כ אם שניהם נותנים הרי זה כשותפות בעלמא ולא כעיסקא, ויכולים לחלוק הריוח וההפסד באיזה ענין שירצו.

If the wages of the recipient of an iska arrangement are decided in advance, they can be set at any amount, even one dinar. This is the source of giving the recipient one dollar.
Rema explains that an iska is only where one party is providing the entire investment. If both parties invest capital, then it is a partnership and not an iska, and they may divide the profits and losses as they wish.

לזיעתו שפסק [שו"ע סעיף ג] ד] כהפוסקים לעיל יש לו עסק אחר שאינו ממין זה העסק דג"כ סגי בדבר מועט, ולכאורה קשה מזה דהא בש"ס אמרו הטעם משום דגזיל לגזול וכו' וכאן אינו ממין זה העסק לא שייך כלל דגזיל ל"ל דפגיעת להו ככוסות התופסות [שם] דף ס"ט [ע"ש] כד"ה לאמרי אינשי דהא כל עיסקא שייך לומר פגיעת דגזיל לגזול דהא עוסק בפלגא מלוה דידיה, ולא פגיעת להו מיגזיל התופסות שכאן כיון דאין צריך לטרוח בהאי עיסקא של אותה שעה כלל יום דכל אחד עוסק ביומו ע"ש, והפוסקים לא פגיעת להו דהא כוותייהו דהנותן יכול לומר מכל מקום אפילו אי לא היה פקדון ידי נגך מכל מקום (הייתי) [הייתם] צריך לעסוק כלל יום משום מלוה דידך ומה תיכפת לך בפקדון דידי, ומפרשי בש"ס הכי דכיון דגזיל לגזול וכו' ג"כ כלל עיסקא אין לו טורח בחלק המלוה כמו שכאן התופסות רק לעיקר המלוה משום ביטול מלאכתו הרשמוה וכמו שכתב הרי"ף משום דהעוסק בתנות אל יעסוק בתומתו, ולזה אין לחוש רק כשאינו עוסק רק בשל שותפות ולא בשום עסק אחר, [א] משא"כ כשיש לו ג"כ תורא לדידיה כיון דעוסק ג"כ בחלקיו לא מיחזי כביטול מלאכה כל כך ולא מיחזי שוב כרבית, ולפי זה אין חילוק בין אם הוא ממין זה העסק או ממין אחר וכן כתב הש"ך [ס"ק ו] בהדיא הטעם כיון שאינו מבטל מעסקיו מפני מעותיו של זה ע"ש, ומזה מוכיח הש"י פירושו דעיקר התשלומין הוא על ביטול מלאכתו הרשמוה ומשום הכי אין חילוק בין אם הוא ממין זה העסק או לא, דאין לחוש כי אם כשמבטל ממלאכתו מכל וכל, אבל אם נאמר דהתשלומין הוא על טורח מלאכה זו ובפירוש הטור קשה מה מועיל עסק אחר שאין ממין זה העסק כיון שמכל מקום לא נתמעט טרחתו במלאכה זו. כן נלפענ"ד בדעתם ודו"ק: **[ג]** ויש לו עסק. עיין ט"ז ס"ק ה' עד והוא קושר לדיומא הרבה וכו'. מזה משמע דלא מועיל זה כשמתנה עמו רק כשעדיין אינו יודע הריוח, אבל אחר שידוע לך הריוח ודאי דאינו מועיל מה שנותן לו תרי מילתי בגזר כשאינו עולה לכדי שכר פועל בטל. וכן משמע מדסיים להטור [עמוד תנג-תנה] מפרש שפוסק תחילה קודם שמתעסק, ולאו דוקא קודם שמתעסק רק הכוונה קודם שעלה הריוח ולא ידוע ריוחא עדיין מועיל תנאי שלו כיון דסבר שיעורי הרבה, ועיין בפעיף ד' וכמו שכתבתי אחי"ח 1234567

חוות דעת חידושים

(ד) כל שהוא. אפילו דיבר לגלף, ואפילו אינו ממין זה העסק, כיון שאינו מבטל מעסקיו מפני מעות של זה: **(ה) שלישו.** משמע שאם אין לו עסק אחר לאסור עד שיתן להמקבל תרי מילתי בגזר ותילתא בהפסד, ועיין לקמן פעיף ד'. והכ"מ [עמוד תנג ד"ה ומ"ש] פסק לקמן אם פסק עמו בדיבר מתחלה לא מהני, אם לא שהמקבל ג"כ מתרלה: **(ו) דאינסין.** ואפילו בעסקא שהוא בעין ואיך היה יוקרא וזולא ממויה הנותן לקבל אחריות, ומכל שכן בנותן לו ממנה ואם היה לו עסק **(ג)** אחר **(ד)** כל **(ה)** שהוא להתעסק בו עם מעותיו של זה אינו צריך להעלות לו שכר של כל יום אלא אפילו העלה לו דיבר בכל ימי השותפות דיו ואם פחתו או הותירו יהיה לאמצע בשוה ובן אם אמר ליה כל הריוח יהיה לך (ה) שלישו או עשיריתו בשבריך הואיל **[ג]** ויש לו עסק **(ו)** אחר הרי זה מותר ואם הפסידו יפסיד מחצה ואם היה המתעסק אריסו והיה לו עסק אחר אינו צריך להעלות לו שכר אחר בלל שהאריס משועבד הוא לבעל השדה: הגה וצריך לזהות כל אחריות פלגא הפקדון על הנותן אפילו אחריות **(ז)** דאומנין לא כיס מקילין ומתירין במקצת אחריות:

ג **(ז)** **בשה דברים אמורים בשלא פסק עמו בתחילת העסק אלא נתן לו למחצית שכר אבל אם פסק עמו בתחילת העסק שכר טרחו בדבר ידוע ואפילו בדיבר מותר:** הגה וכל זה כשאחד נותן המעות לגבל אם כל אחד נתן מעות אפילו אחד מהעסק לגד אין כאן עיסקא אלא **[ד]** הוי **(ז)** כשותפות כעלמא:

ד **חנותן מעות לחבירו סתם להתעסק בהם ולא פסק עמו בתחלת העסק דבר לשכר טרחו [ה] ובשבאו** להכא יש הנאה להמקבל כמה שיש לו מעות הרבה לעוסק בהם כמו שכתב הטו"ז ס"ק ט': **[ה] ובשבאו לחשבון לא רצה.** כלומר שהנותן יש לו הבריחה אז ליתן לו שכרו כפועל בטל, ואם אינו רוצה נותן לו תרי מילתי בגזר אף שהוא פחות, כתקנת תכמים, אף שכבר ידוע שיעור הריוח. ואפשר דזה לדעת המחבר שסובר דתרי מילתי בגזר ותילתא בהפסד הוא דוקא, אבל לדעת [הכ"י] [הרי"ף] [בפנ"י מלגיעת נט, ב] והרמ"ן [שם פ"ח סימן נט] שהבית הכ"י [עמוד תנו ד"ה הרי] שכיאור הטו"ז ס"ק ה' דסבירא להו דאפילו בדבר מועט ריוח יותר סגי, צריך להתנות קודם שידוע שיעור הריוח, ומטעם שכתב הט"ז שם דסבר לדידהו הרבה, אבל אחר שנודע שיעור הריוח אינו יכול להתנות כך ונומר טול דבר מועט, כלומר מהט"ז כמו שכתבתי לעיל בביאורים ס"ק (ד') [ג]. ועיין ט"ז ס"ק ז' עד וכוי מחילה גמורה. ולפמ"ש יבי שמיס מיב להמזיר, דהא כל מנק רבית מחילה גמורה היא דהא בתורת מתנה יהיב ליה, ואפילו הכי מיב לפמ"ש בשמיס כמבואר לעיל סימן קמ"ו [בפיף ג]:

אם ס"ק [ה'] [ח]. ואמנם נראה לפרש דבכי הטור שגם בדומק כלל, דבאחלה מיירי הטור בפירש להדיא למחלית שכר ומחלית הפסד, משום הכי אם לא קיבל מאחלה על דיבר לריך ליתן לו בפועל בטל, ובפיפא מיירי שנתן לו עיסקא בחלק ולא פירש למחלית שכר והפסד, ובזה כתב דאחלה תכמים הוא דאם עיסקא כשלא פירש למחלית שכר שיטול המקבל חלק בריוח יותר מהפסד דהייט תרי תילתי, ולאו דווקא תרי מילתי דהוא הדין לפילו דיבר יותר וכמו שכתב ב"י [עמוד תנו ד"ה הרי] בפירוש דברי (הר"י) [הרי"ף] [בפנ"י מלגיעת נט, ב] והרמ"ן [שם פ"ח סימן נט] דתרי תילתי לאו דווקא. ובדברי הש"ך ס"ק ט' יש טעות סופר וכ"ל, דכיון שלא פסק אחלה מלוה דידיה כמבואר בסימן קע"ו [בפיף ג בהגה], וא"כ מה שנותן ריוח מזה הפך שנעשה מלוה אחלה מהמת שמקבל הפסד הוי ריבית. ולא דמי להא דפיף ג' בהג"ה, שמחק לו שגי בדיבר וכו': **[ד]** הוי **בשיתפות.** עיין ש"ך ס"ק י"ג עד וחולקין הריוח והפסד בחיה עיין שילו וכו'. נראה דדווקא לענין שאין לריך ליתן לו שכר טירחת כיון דעוסק בשביל מעות שלו וגם דמי לשותפות, אבל אסור להמקבל לקבל על עלמו חלק בהפסד יותר ממה שנוטל בריוח, דבהפסד שהוא מקבל אחריות חונף וזולף נעשה מלוה כמבואר בסימן קע"ו [בפיף ג בהגה], וא"כ מה שנותן ריוח מזה הפך שנעשה מלוה אחלה מהמת שמקבל הפסד הוי ריבית. ולא דמי להא דפיף ג' בהג"ה, שמחק לו שגי בדיבר וכו': **[ד]** הוי **בשיתפות.** עיין ש"ך ס"ק י"ג עד וחולקין הריוח והפסד בחיה עיין שילו וכו'. נראה דדווקא לענין שאין לריך ליתן לו שכר טירחת כיון דעוסק בשביל מעות שלו וגם דמי לשותפות, אבל אסור להמקבל לקבל על עלמו חלק בהפסד יותר ממה שנוטל בריוח, דבהפסד שהוא מקבל אחריות חונף וזולף נעשה מלוה כמבואר בסימן קע"ו [בפיף ג בהגה], וא"כ מה שנותן ריוח מזה הפך שנעשה מלוה אחלה מהמת שמקבל הפסד הוי ריבית. ולא דמי להא דפיף ג' בהג"ה,

באר היטב למהר"י טיקטין

(ג) אחר. אפילו העסק האחר אינו ממין זה העסק שרי כל שאינו מבטל מעסקיו מפני מעותיו של זה, פוסקים, [ש"ך ס"ק ו] (ועיין בספר גבול מלכים בגודל [בבא מציעא סימן יד] מה שמפלפל בדין זה של בפועל בטל בדברי מהרש"ל [חכמת שלמה סח, א] ומהרש"ם [שם ד"ה בא"ד ונותן], ומה שהשיג על הש"ך [ס"ק ה ונקודות הכסף ס"ק א] והפניס עם הכ"מ [עמוד תפח ד"ה ולא, ואילך] ובעיקר כדברי הרמ"ם [פ"ה סימן לט] בפילום לטוח [עמוד תפח-תפט] ע"ש שהאריך מאוד לגיעת. הגמ"י): (ד) **שהוא.** אפילו דינר לאלף, ב"י, [ש"ך ס"ק ח]: (ה) **שלישו.** פירוש הריוח נחלק בשוה אלא שבשכר טרחו אני נותן שליש מכל הריוח מותרות, [ט"ז ס"ק ד]: (ו) **אחר.** אבל אין לו עסק אחר צריך ליתן להמקבל שני שלישי הריוח, ובהפסד לא ישלם רק שליש כדלקמן סעיף ד' כיון שלא פסק עמו תחלה, [ש"ך ס"ק ט]. (ועיין בספר גבול מלכים בגודל [בבא מציעא סימן טו אות א-ב] פלפול מיוק בענין טבר עיסקא של מלמת כאגר כי שהשיג על הט"ז ס"ק ה מזה. הגמ"י). וכתב ש"ך [ס"ק ח] אבל להפוסקים שהבאתי לקמן דאם הלוקח מקבל (שליש) [שני שלישי] הריוח אפילו משלם לו חצי ההפסד מותר, אם כן אפילו אין לו עסק אחר שרי: (ז) **במה דברים אמורים.** ר"ל דכשאין לו עסק אחר צריך ליתן לו כפועל בטל שלא פסק כך, [ש"ך ס"ק יב]: (ח) **כשותפות.** וחולקין הריוח והפסד באיזה ענין שירצו ואין חוששין משום

אוצר מפרשים

קעז א (באורים ס"ק ב) **משא"כ כשיש לו ג"כ תורא לדידיה כו'.** נ"ב, אכתי אינו מובן חלוקו בין אית ליה עסק אחר או רק עיסקא זו, דהא בשניהם יש לו עסק לצרכו, ואף אם יש לו עסק אחר שליש מכל הריוח מותרות, ט"ז ס"ק ד]: (ו) **אחר.** אבל אין לו עסק הפקדון אגוד לישב בחנות ולא לעסוק במלאכה כפירוש האלפסי: **(אמרי ברוך)**

הגהות והערות

ד] ועיין ש"ך ס"ק ו: ה] נוסף ממהדורת פולנאה תקע"ז: ו] תוקן ממהדורת פולנאה תקע"ז:

חוות דעת יו"ד סימן קעז ס"ק ד'

אפילו כששניהם הכניסו סחורה לתוך השותפות כתב החוו"ד שזה רק פוטרהו מליתן שכר טירחתו, אבל אסור להטיל על המקבל הפסד יותר מחלקו בריוח, דאז נהפך אותו חלק למלוה ומה שנותן לחבירו רווחים יותר הוי רבית.

According to the Chavos Daas, even if both parties provide capital, the managing partner cannot accept a bigger share in the losses than the profits, because that portion that he is fully responsible for is considered a loan, and giving extra profits for it would be ribbis.

ג) לשלם מביתו לא. והא דכתב בש"ע (סי' לג סעיף יג) דאינו נאמן בשבועתו ליטול, ומשמע הא ידוע היזקו מחויב לשלם מביתו. ע"ש בט"ז, דלעיל כתבו אליבא דכ"ע דאינו נאמן ליטול בשבועה, אבל כאן כתב עיקר אליביה דהרמ"ה, דס"ל דאינו מחויב לשלם מביתו אפילו ידיע היזקא, ומשום דלא נשתתף אדעתא דהכי שיוליא מביתו עבור ההיזק. ואם התנה שיהיה להפסד לחצאין, אליבא דכ"ע מחויב כפי תנאו, אבל בשבועה אינו נאמן ליטול. ובשו"ת שב יעקב חלק ח"מ (סי' ז) הקשה כיון דשותף הוליא ברשות וכל המוליא ברשות נשבע ונוטל, למה לא ישבע השותף שהיה היזק כדבריו ויטול בשבועתו. ותירץ בשם הרדב"ז (ח"א סי' קב) דכיון שהטילו לשותפות סך מה לישא וליתן, יכול לומר שלא הרשהו לו סתם אלא על ממון שיש לו בשותפות, אבל להוליא ממון מביתו לא היה דעתו שיהיה נאמן בשבועה. וע"ש שהעלה מזה בנדון אחד שלא הטיל מחלקו כלום ונשתתף על חצי ריוח וחצי הפסד, דבריר דהכוונה שאם ישבע שישלם מביתו. ובתומים (סי' לג סק"י) הביאו וכתב עלה ז"ל: ואמת כי דבריו לקוחין מדברי רדב"ז כו', אך עם כל זה אין לזה שורש ועיקר. דמי הגביל זה שכך דעתו, על מה שהניח אסיק אדעתיה שיהיה הזיקו מנה ויותר לא כו', ועוד הא בממון שהניח הרשהו וא"כ למה במנה הנשאר יטול חלקו וכו' אלא דבאמת כל הפסד לא אסיק אדעתיה, יהיה רב או מעט, ולכך לא דמי כלל למוליא הוצאות דשם נחית אדעתיה שיוצא, ולא סגי בלא"ה שיוצא רק הספק אם רב אם מעט וכיון דנחית ברשות להוליא, תקנו חכמים שיטול בשבועה. אבל בשותפין כו' רק כל דעתם ומחשבתם לריוח, רק התנו שאם יהיה פחת שישלמו גם כן, אבל מ"מ דעתם על הריוח כו' דלא אסיק אדעתיה שיהיה פחת, וא"כ אין זה דומה כלל למוליא הוצאות וכו' ופשיטא דכוונתו לשלם הפחת אם יברר בעדים או שיהיה הוא היודע כו', אבל להאמין לו בשבועה לא תהא כזאת בישראל, וא"כ יטול הוא בשבועה כל אשר לו ויאמר שהפסיד אלף אלפי דינרין וכו', בפרט שהך דין המוליא הוצאות רק מתקנת חז"ל, וכל דבר ספק בתקנה והבדל קל חזרינן לדבר תורה. והרדב"ז גופא לא אמרו רק לסניף, וח"ו להוליא ממון בזה, והעושה כן מעוות הדין. ולענ"ד להלכה ולמעשה נראה כדברי הרדב"ז ושב יעקב, אבל לא מטעמיה דמן התקנה אין אנו למידין וכמ"ש בתומים דא"כ יטול בשבועה כל אשר לו וכו', ומשום דאינו אלא תקנה בקל נדחה. אלא כיון דאחד נותן כולו למחצית שכר ולמחצית היזק, וכל הנותן למחצית שכר וכו', הוי ליה פלגא מלוה ופלגא פקדון וכדאיתא בבבא-מציעא פרק המקבל (קד, ב). ומה"ט צריך הנותן ליתן שכר עמלה, כיון דהוא פלגא מלוה ומחזי כריבית כשטורח להתעסק בפלגא פקדון של הנותן, וכיון שהוא פלגא מלוה הרי חיובו ברור להתחייב בכל אונסין בפלגא מלוה דידיה, והעיסקא גופא נהי דאסור למשתי ביה שיכרא, אינו אלא כמו משכון וכמ"ש בתשובות מיימוני לס' משפטים (סי' יב) ז"ל: אמת ואמונה כו' סוף דבר נ"ל דבר פשוט דשמיטה משמטת פלגא מלוה, דאע"ג דהנותן לא בעי שיוליאנה ויכלה אותה לגמרי אלא לאיעסוקי ביה, וכשיקנה בהם סחורה או חפץ שתהיה הסחורה אשר קנה מיוחדת לו תחתיה, מה בכך, הוי ממש כראובן שמלוה לשמעון על משכון שהוא ברשות שמעון ויחזיר לו שמעון אותו משכון, דאפילו נטלו ראובן וחזר ויחדו אצלו שיהיה ממושכן לו בעד מעותיו, שביעית משמטתו, כיון דלא תפיס ליה ראובן וע"ש. וכיון דעיסקא אינו אלא כמו יחד לו משכון, והמלוה על המשכון ואבד המשכון וטען המלוה שנאבד באונס נשבע ונוטל, וכמבואר בטור וש"ע (סי' עב סעיף ב) ומשום דהחוב ברור וה"ל כמו איני יודע אם פרעתיך. וה"נ נשבע הנותן על פלגא מלוה שנאבד המשכון והוא העיסקא ונוטל, אבל בשנים שנשתתפו זה נותן מאתים זוז וזה ארבע מאות דהפסד לאמצע, אינו לוה כלל בחלק חבירו, והא דהפסד לאמצע היינו משום דהריוח וההיזק נמשך מחלק המועט כמו מחלק המרובה, או משום דה"ל כאלו התנו כן אהדדי, אבל אם נאבד או נגנב חולקין לפי ערך, וכן בפחת מטבע שאינו בא מחמת העסק משא ומתן נמי חולקין לפי ערך, ועי' באשר"י פרק מי שהיה נשוי (כתובות פ"י סי' ו) ובטור ושו"ע לפנינו. וכיון דאינו לוה בחלק השותף דאם היה לוה ודאי היה חייב בכל האחריות, וכיון דאינו לוה אלא שנשתעבד לשלם מחצית היזק הבא מחמת השותפות, וה"ל איני יודע אם נתחייבתי ואין השותף מנשבעין ונוטלין, אבל אם נותן לחבירו למחצית שכר דהוא עיסקא מסתמא, וכמבואר בש"ס פ' המקבל (ב"מ קד, ב) ובטור וש"ע (י"ד סי' קעז סעיף ב) ע"ש. וכיון דה"ל פלגא מלוה, א"כ ודאי המלוה נשבע ונוטל ונשבע שנאבד המשכון כמבואר בפשיטות בטור וש"ע (סי' עב סעי' יז). והעיסקא גופה אינו אלא משכון, ובעיסקא שהוא פלגא מלוה, הוא חייב בכל האחריות אפילו נאנס ואפילו בפחת מטבע, ומחוייב לשלם הלואה דידיה, וזה ברור.

וכבר בא מעשה לידינו כה"ג והיה כתוב בשטר שותפות להדיא עצ"ה עיסקא כתיקון מור"ס ז"ל, וכל כה"ג דה"ל מלוה ממש א"כ המלוה נשבע שנאבד העיסקא ונוטל ודו"ק. ועמ"ש בסי' סז (סק"ב), וכיון דאינו חייב אלא מחמת הלואה א"כ אינו חייב אלא בפלגא מלוה דידיה, אבל אם טוען שנגמח לו מעסק השותפות היזקות מרובים יותר מדמי העיסקא בהוצאה וכיוצא בזה, הוי ליה איני יודע אם נתחייבתי ופטור.

או אנשי המדינה, חולקין השכר או ההפסד לפי המעות, וכל שכן אם נשתתפו בפירות ועדיין הן בעין שנוטלין לפי מעותיהן (טור), ואם התנו ביניהם הכל לפי תנאם בין בריוח בין בהפסד.

ו יש מי שאומר דהני מילי בגוף הממון שנשתתפו, אבל להשתעבד [ג] לשלם מביתו לא, כגון: אם נשתתפו זה במנה וזה במאתים ונפסד הכל לא אמרינן שישלם בעל המנה לבעל המאתים חמשים מביתו, יש מי שאומר שאם עלה בו ריוח אחר שהגיע זמן חלוקה שקבעו נוטלין לפי המעות, והוא הדין אם שינו ממה שהתנו בתחילה נוטלין לפי מעותיהן (ב"י בשם הרי"ף בשערים).

ז ויש מי שאומר שאם נגנבו או אבדו חולקין לפי המעות.

הגה: ראובן שהיה לו חוב, ואומר לשמעון שיסייע לו בגביית החוב ויהיה לו שליש הריוח

אחי"ח 1234567

אוצר החכמה
קצות החושן השלם <עין לנתיבות, פותחו חותם> עמוד מס 147 ג הלר, אריה ליב בן יוסף הכהן הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ליתר עיון: קצות החושן סימן קעו סק"ג

מהקצות החושן משמע שכל מקום ששנים השתתפו יחד, אפילו חלק אחד גדול מחבירו והתנו שיחלקו ההפסדים בשוה, אין זה מחמת שהוא כלווה על חלק חבירו, אלא שההפסדים ממילא יצאו מתוך ממון השותפות יחד, ושניהם הפסידו בשוה. *לכאו' זה דלא כסברת החוו"ד הנ"ל, וע"ע בארץ צבי סי' לה, ושו"ת נחלת אבות סי' לז. ונפק"מ מכל זה לעיסקא שיש בו preferred equity.*

The Ketzos Hachoshen implies that a partnership where both partners invest capital is fundamentally different than an iska. Even if one invests a greater amount than the other, the losses stem from their total joint venture, and no share by itself loses more than the other, this is why they share the losses equally. *This would appear to contradict the logic of the Chavos Daas. A relevant application of these opinions arises when an investing partner protects his investment as a preferred equity.*

בקרן, ואם התנה עמו המפקיד שיתן לו מן הריבית שנוטל מן הנכרי היה אסור. ואידך דוכתא הא דכתבו התוספות[10] ואשירי[12] ומרדכי פ׳ הגוזל קמא[12] דשרי להלוות חבירו למחצית שכר בענין זה שיתנה שילווה רק על משכונות של כסף וישמרם בקרקע, ואז יהיו כל האחריות על הנותן, אבל אם ישנה בהם להלוות על דברים אחרים אם פחתו פחתו למקבל ואם הותירו הותירו לאמצע, וכה״ג לא מיקרי קרוב לשכר ורחוק להפסד, הואיל ואם היה עושה כמו שהתנה היה קרוב לזה ולזה, ע״כ דברי התוספות ואשירי ומרדכי.

והשתא אי שרי בנ״ד הואיל והשכר והריוח אינו בא אלא מן הנכרי, א״כ למאי צריכים כל הני תנאי יתן לו הנותן למקבל מעותיו שילוום לנכרי ואחריות הקרן יהא עליו אם לא יפרע הנכרי והריוח יחלוקו אם יפול, דהני תנאי נמי לא מהני רק לקרן כדמבואר למבין, שהרי כתבו אם הותירו הותירו לאמצע אבל אם לא הותירו לא מחייב במידי. ודוחק לומר דהנהו תנאים מועילים אפילו לשאר רווחים כגון בסחורה וחליפין שאינם באים ע״י ריבית דנכרי, והני ודאי לא שרי בנ״ד דלשון הגאונים דלעיל לא משמע כולי האי הכי.

סימן שב

שאלה: ראובן בקש למסור מעותיו לשמעון שילווה אותם בריבית ורצה לקצוץ עמו בסך מבורר ושיהיה לו ג״כ כמעט בטחון גמור בקרן שלא יהא נפסד לו כלל, האיך יעשה בהיתר.

תשובה: יראה למצוא תקנה וצדדים לעשות בהיתר, אלא דמיסתפינא דשמא ע״י דקדוקי הללו ובקשות תחבולות להתיר מקח ומתן בריבית יהיה דברי תורה דומה לחוכא ואיטלולא שחוק והיתול, אמנם מ״מ אומרים וצדיקים ילכו בה בגליון בתוס׳ פ׳ הריבית[1] גבי הא דאמרינן (ב״מ ע, א) מעות היתומים מותר להלוות קרוב לשכר וכו׳, וז״ל: ונראה דהיכא דכל האחריות על הנותן שרי אפילו לקצוץ דאין כאן מלוה אלא פקדון ושכר מעותיו נוטל. ובתוס׳[2] שרי להשכיר מעות לשולחני משום דמחזירים בעין. וה״ה אפילו אם השכירם להוציאם דשרי דכיון דאחריות על הנותן כשהמקבל מוציאם, וכ״כ ר״ת בתשובתו[3], עכ״ל. והתוס׳[4] והסמ״ג[5] מוקמי ההיא דרב חמא דאוגיר זוזי בפריטי (ב״מ שם), שהיה רב חמא מקבל עליו אחריות אונסים, ואפ״ה מסיק התם דאסור משום דזוזי לא מהדרי בעינייהו, ומשום דהשכר שנותן מן המעות אינו אלא כדי להוציא, ולא בשביל שיהא נפחתים כמו כלי השכור בדמים שנפחתו ע״י המלאכה. ובמרדכי[6] בשם א״ז[7] מוקי ההיא דמשכיר מעות לשולחני (תוספתא פ״ד) דווקא כשמניחם השולחני לפניו ואם אבדו או נגנבו חייב באחריותן, אבל אם מוציא להרוויח בהם אסור משום ריבית, והכי הוי מעשה דרב חמא דאוגר זוזי בפריטי ע״כ.

והשתא מדברי הגיליון דלעיל מבורר דכל היכא דאין הנותן חושש כלום על אחריות הקרן דשרי אפילו לקצוץ, והתוס׳ נמי דאוקמי ההיא דרב חמא שהיה מקבל עליו אחריות אונסים ואפ״ה אסור, יש לומר וודאי דדוקא משום דלא הוי מקבל עליו רק אחריות אונסים ולא שאר אחריות כמו גניבה ואבידה, אבל אם היה רב חמא מקבל עליו אחריות גניבה ואבידה הוי שרי[8]. והכי משמע להדיא בתשובת מור״ם בההיא פרקא[9] על אחד שקצב עם בחור לתת לו ההוצאה ושילמוד עם בנו. וכן בא״ז דלעיל מוקי רב חמא שהשוכר קבל אחריות גניבה ואבידה משמע נמי דאי לאו הכי שרי. אמנם מסיפא דתשובת מור״ם איכא למידק איפכא, דכתב בסוף היתר שהבחור יתן המעות לבעה״ב במתנה ושיהא רשות ביד בעה״ב להחזירם, או לאו. משמע להדיא שאפי׳ אם קבל עליו הבחור אחריות גניבה ואבידה ואפי׳ פשיעה לא מהני אלא אם כן נתנה לו במתנה. אך י״ל דעדיף טפי לבחור ליתן במתנה שאז בע״כ נזהר בו טפי שלא יהא נגנב ואבוד וכ״ש על הפשיעה, לפי שסומך כ״כ על אומנתו שנתן לו את שלו בסתמא ע״מ להחזיר, אבל אם לא יתן לו במתנה ויקבל עליו כל ההפסדות לא יהא נזהר כל כך ולכך נקט האי תקנה.

ומעתה יש תקנה לעשות כל המבואר לעיל בשאילה בהיתר בדרך זה, שראובן הנותן יקבל עליו כל האחריות אפי׳ של גניבה ואבידה ויפריז על המידה לקבל עליו שאפי׳ אם יאבדו או יגנבו ויופסדו אפי׳ בפשיעה יהיה באחריותו[10]. אך אם שמעון המקבל פושע בממון כ״כ שדומה הוא כמזיק בידים יתחייב שמעון באחריותו, וגם יקבל עליו שלא יהא נאמן אפי׳ בשבועה דאורייתא, ואפי׳ ע״פ עדים אפי׳ הן ק׳ שלא פשע בהן פשיעה גדולה שהוא כמזיק בידים, רק אם יעידו לו הרב והש״ץ וכה״ג אנשים יושבי אהלים בעיר שיש

10. ב״ק קב, א ד״ה הנותן. 11. פ״ט סי׳ י״ח. 12. סי׳ קכ״ב.

סי׳ שב: 1. ע, א עי׳ שטמ״ק ושי״ק שם. 2. סט, ב ד״ה מרא. 3. ל״מ. 4. ב״מ סט, ב ד״ה אוגר. 5. לאוין קצ״א. 6. הגמ״ר ב״מ סי׳ תל״ז. 7. פסקי ב״מ סו״ס ר״א. 8. עי׳ גר״א ב״מ שם וכתב ולא נראה, ובהג׳ לשו״ע (סי׳ קע״ו סק״ב הארוך יותר. 9. במרדכי שם סי׳ שט״ז. 10. ב״י ורמ״א (סי׳ קע״ו ס״א וסי׳ קע״ז ס״ו) ועי׳ מהרי״ק (שורש קי״ט) וריב״ש (סי׳ ש״ח). ועי׳ ש״ך (סק״כ) באורך דאפי׳ בריבית

היתר עיסקא

תרומת הדשן סימן שב

כדי למצוא תקנה לנותן עיסקא שהקרן יהיה בטוח, הכריח התרוה"ד שמעיקר הדין כל שהנותן מקבל על עצמו כל האחריות הרי זה מותר גמור אפילו קצץ עמו רווחים. ע"כ ייעץ התרומת הדשן שיתנו מעיקרא שהנותן אחראי על גניבה ואבידה ואונסין, אבל המקבל לא יהיה נאמן לומר שנפסדה הקרן אם לא שיביא ב' עדים נאמנים כגון הרב והש"ץ של העיר. אך לבסוף כתב שאין לעשות כן אלא להתיר רבית דרבנן, ולא בעסק שיש בו משום רבית דאורייתא.

As a way of guaranteeing the principal investment of an iska, Terumas Hadeshen proves that if the investor accepts all losses arising from theft and other damages, it would be permitted for him to receive a predetermined amount of profits. Therefore, he advises the investor to stipulate that he is accepting responsibility against theft and other damages, however the recipient agrees that he will not be believed that losses occurred unless he produces two specific witnesses to this effect, e.g. the Rabbi and the Chazan of the city [who were typically aware of the general commerce within the city, but wouldn't likely know the exact details of what occurred]. He concludes that this should not be relied upon for investments that involve ribbis min Hatorah.

להם ידיעה במו"מ שבעיר[11], המה יהיו נאמנים להעיד בראיה וידיעה גמורה. ובדרך זה יהיה בטוח בקרן שלו כשירצה לעולם, שאם אבדו יטעון ראובן שהפסידו במזיד בידים ולא יוכל שמעון לאמת דבריו רק ע"פ הרב והש"ץ, וקרוב דקרוב הוא לודאי שלא ידעו כל האחריות ושרי ליה לקצוץ כדמבואר לעיל. וכה"ג אשכחן קצת שדקדקו רבוותא למצוא היתר ע"י תנאי, ואע"ג דבוודאי אין דעת שניהם שיתקיימו התנאים ואין מתנין אותו אלא כדי ליקח הריבית בהיתר. כי הא דכתבו התוס' בפ' הגוזל קמא[12] ושאר החבורים[13] נמי מייתי לה, שיתן מעות לחבירו למחצית שכר ויתנה עמו שלא ילוה אותו רק על משכונות כסף או זהב ויטמון אותם בקרקע ואז יהיה האחריות על הנותן. אבל אם ישנו להלוות בע"א יתחייב המקבל באחריותו כדמסיק התם, בכה"ג אין לאסור משום קרוב לשכר ורחוק להפסד. ואע"ג דהכל יודעים שאין כלל בדעת הנותן והמקבל שיתקיים התנאי שילווה אותו רק על כסף או זהב ויטמין בקרקע, אלא ילוה על חובות לגמרי בלא משכון או על משכונות שאינם של כסף וזהב ואם מכסף וזהב ודאי לא יטמן בקרקע אפ"ה שרי.

אמנם אין ראיה מכאן שיש לחפש צדדים ודקדוקים רק להתיר הריבית דרבנן, כגון הא דלעיל נותן למחצית שכר דאפי' אם היה המקבל מקבל עליו בהדיא בלי שום תנאי האחריות, מ"מ לא הוי אלא איסור דרבנן הואיל ואינו קוצץ עמו כלום, אלא שאם יהיה ריווח יפול לאמצע ולא הוי אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד. והכי מוכח התם מתוך הסוגיא להדיא דבהכי איירי בלא קציצה כלל. אבל נ"ד דקוצץ עמו להדיא ואם לא היה התנאים ביניהם הוי ריבית דאורייתא, מאן לימא לן דשרי לחפש צדדים ותנאים כדי להתיר מה שאסרה תורה בכמה אזהרות, ודיי לנו במה שדקדקו התנאים הראשונים היתר ע"י נכרי וכה"ג. ואע"ג דהני השורות דומין קצת לחוכא ואיטלולא אינהו הוי כדי לסמוך עליהם ועל דקדוקיהם ולא אנו[14], מ"מ כתיבנא כדי לחווויי מילי דאורייתא, הנלע"ד כתבתי.

סימן שג

שאלה: ראובן זקף עם הנכרי לוה שלו י' ליטרא עבור ט"ו ליטרא מר"ח ניסן עד ר"ח שבט, ובענין זה יגיע ג' פשיט בכל שבוע על כל ליטרא וליטרא, בר"ח[1] סיון בא אל שמעון שיפרה ממנו חצי החוב דהיינו ה' ליטראות תחילת הקרן ויעלה לו ג' פשיטי על כל ליטרא וליטרא כמו שעולה לו מן הנכרי כל זמן שלא יחזיר לו מעותיו קרן וריבית והרשות יהיה ביד ראובן להחזיר לו אחר חודש אחד או ב' חדשים, איך יעשו הדבר בהיתר גמור.

תשובה: יראה דבדרך תנאי ממש ככל המבואר לעיל אין למצוא תקנה לעשות בהיתר, אבל בהבטחות ובמאמינו יש לעשות בהיתר. ואבאר תחילה החלוקים לאסור ולהתיר כאשר נמצא בפסקי הגאונים ומתוכן יתבאר שאלתינו. במרדכי פרק הריבית*[1] כתב מתשובת מור"ם[2] על אודות הטיבנ"ט וכו', דלישראל שזקף עם הנכרי קרן וריבית בכלל אחד עד זמן ידוע חשוב הכל כקרן, שהרי אם היה בא הנכרי ליתן לו מעותיו שהלוה לו לא היה יכול לפטור בדיניהם, אא"כ היה נותן לו כל הריבית שנזקף עם הקרן. ואע"ג דבסוף התשובה כתב באת"ל דדוקא ריבית הנזקף שכבר עלה ועבר זמנו חשיב כקרן אבל מה שלא עלה עדיין לא, נראה דלרווחא דמלתא כתב באת"ל, שהרי כתב בפשיטות דחשיב כקרן. ונראה נמי לפי הדקדוק באשירי[3] בהאי דפ' הריבית (ב"מ עב, א) נכרי שלוה מעות מישראל וזקפו עליו במלוה אם עד שלא נתגייר וכו', מוכח התם דסבר דאפי' ריבית שלא עלה עדיין חשיב אפ"ה כקרן הואיל ונזקף.

וכתב עוד באשירי[4] מן הירושלמי[5] וכן בסמ"ג[6] מייתי אותו ירושלמי, יש דברים שהן כריבית והן מותרין, כיצד לוקח אדם שטרו של חבירו והלוואות חבירו בפחות ואינו חושש משום ריבית, ומפרש שם בהגה"ה כגון ראובן שהיה חייב לשמעון מנה לפרוע לו בתשרי, מותר ללוי ליתן לשמעון נ' בניסן וליקח המנה בתשרי, שאין זה הלוואה אלא מכר גמור, שהרי שמעון נסתלק לגמרי מחוב זה ולוי זכה בו במעמד שלשתן, ואם יש לשמעון שטר יקנהו ללוי במסירה ומשיכה וכו'. ובהאי פירקא כתב הא"ז[7] ואשירי[8] ומרדכי[9] דאם יש לישראל

דאורייתא שרי כה"ג, ועי' ט"ז (סי' קס"ז סק"א) באורך. 11. עי' היטב ט"ז (סי' קס"ז סק"א). 12. ב"ק קב, א ד"ה הנותן. 13. רא"ש שם (פ"ט סי' י"ח) ומרדכי (סי' קכ"ב) [וע"ל סי' ש"א]. 14. עב"י (סי' קע"ו) בשם רבינו דאין לעשות מעשה להתיר, ובש"ך שם (סק"ב) דחה דבריו דודאי כשאינו מתנה כלום שרי, וע"ע ש"ך (סי' קע"ז סק"כ).

סי' שג: 1. משמע דליטרא הוא ר"מ פשיטים עי' מג"א (או"ח סי' של"ד סקל"ד ולבוש (סי' תקס"ח) ובמנהגים הלכ' ר"ח אלול הביא שהם י"ח דינר, ועי' מהרי"ו (סי' י"ד) ומהר"ם מינץ (סי' ק"ט). *1. ב"מ סי' של"ח — וחציה הראשון של התשו' [על אודות וכו'] ליתא לפנינו. 2. מב"ב ד"ף סי' ל"ח ומב"ב תפ"ו ח"ב סי' פ"ה. 3. ב"מ פ"ה סי' נ"ז. 4. שם סי' כ"א. 5. ב"מ פ"ט ה"א. 6. לאוין קצ"א. 7. פסקי ב"מ סו"ס רט"ו. 8. שם סו"ס נ"ה. 9. סי' של"ח.

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

יג. טור [עמוד מקג־מקד] בשם רבינו יפעיה, ופירש הטעם משום דממזי במלוה ברבית ואתי לתלופי ברבית גמורה: (*) פירוש אפילו שמקבל עליו שיתן לו הבדל הקלוב בין ילווה בין לא ילווה:

ציונים ל"רמ"א עם ציונים מהש"ך

י) ב"י [סם ד"ה כתב] בשם מהרי"ק שורש קי"ט [וכלשמעתא בשמועת מהר"ם מרוטנבורג דפוס קרימונה סימן רמ; דפוס גרלין סימן קנח], וכן משמע בתרומת הדשן סימן ש"ב:

יא) עיין [ש"ך] ס"ק י"ד [כ]:

הגהות והערות

לה) מוקן ממהדורות קרלסרוה ת"ו ולובלין ת"ו:

יח כ"ף האחריות כו'. ומהרי"ק וסייעתו דמתירין (בס"ק שמחר זה ס"ק כ) כשמקבל עליו אחריות דמוסקין וגניבה ואבידה, מפרשים כל אחריות דהכא היינו אפילו בתי דמלוה, אבל מכל מקום גניבה ואבידה לא קביל עליה. וכן משמע בג"י [עמוד מקג ד"ה כתב]:

יט כ"ף האחריות כו'. כלומר בין דמוסקין בין דגניבה ואבידה:

כ בכ"ף רבית דרבנן כו'. ל"ע, דלמרכבה בתרומת הדשן שם מוכח להדיא דאפילו ברבית דמוריית"ת שרי כשמקבל עליו כל האחריות, דמייתי מעיקרא הגליון בתוספות שכתב בשם ר"ת וגם המור זרוע [בפרק בבא מציעא סימן רמ] ומרדכי [שם רמז שטו] וגם תשובת מהר"ם [מרוטנבורג דפוס קרימונה סימן רמז; דפוס גרלין סימן קנח] על אחד שקבל עם נתוב לתת לו ההוצאה כו', דסברי דמותר להלוות אפילו ברבית קטנה כשהנותן מקבל עליו כל האחריות המעות בין דמוסקין בין דגניבה ואבידה, ואחר כך כתב דיש מקנה לעשות שהמלוה יהא נטוח על הקרן, דהיינו (שהמלוה) [שהלוה] יקבל עליו שלא יהא נאמן אפילו על פי עדים שלא הזיקן בידים אם לא על ידי הכרח והשלים ליבור וכהאי גוונא מנאים יובאי מהלים, וכהאי גוונא משכחת שכאמנו הפוסקים [עיין מוספות בבא קמא קב, ע"ב ד"ה השתן] בשעבוד דמותר להתנות עמו שלא יהיה רק על משכנות כסף וזהב וטטיעים בקרקע ואם יבוא יהא אחריות על המקבל ואף על גב דהכל יודעים שאין כלל בדעת הנותן שיתקיימו התנאים כו', והוא הדין הכא. אמנם אין ראיה מזה רק להתיר רבית דרבנן בעשקא דמתנית שכר, דאפילו אם היה המקבל מקבל עליו בהדיא שלא שום תנאי האחריות לא היה שלא אסור דרבנן הוחיל ואינו קונה עמו כלום שלא שאם יהיה היום יפול לממצע, אבל היכא דקונה עמו להדיא ואם לא היו התנאים ביניהם היה רבית דמוריית"ת, מאן לימא לן דשרי לתפס בדמים ובתנאים כדי להתיר מה שתקרה תורה כו', ע"ל. הרי שלא אסר רבית דמוריית"ת אלא כשהלוה מבעיותו על הקרן על פי תנאי שלא יהיו נאמנים כל העדים רק הרבה והשלים ליבור, אבל כשהמלוה מקבל עליו כל האחריות בפתם בלי שום תנאי, דאז הלוה נאמן על פי שבועה או בעדים, אפילו ברבית דמוריית"ת שרי. וכן כתוב בדרכי משה [שם ס] וז"ל, ומשמע דוקא בפיסור דמוריית"ת, אבל אם היה בענין שאפשר שהמלוה יבא לידי הפסד קרן אלו כגון שכל העדים או הלוה יהיו נאמנים, אפילו ברבית דמוריית"ת שרי, ע"ל. אלא שאחר כך כתב אמנם בתשובת ריב"ש סימן ש"ם כתוב, נראה ברור להלוות ליארמל"ל דיבר זהב הסוה עשרים דינרין [על אחריות פפיסה ההולכת מעבר ליס ושיתן לו בשובה כ"ד דינרים] אסור, לפי שזו הלוואה וקבל לו דבר קטוב ברבית, ואף על פי שהמלוה מקבל עליו אחריות כו' (והבאתיו לעיל סוף סימן קע"ג), וכן משמע מדברי מהרי"ק שורש קי"ט דמלוה למחצית שכר ואחר כך קבל עם המלוה שיהא כולו מלוה ויתן לו ריוח מהן, אף על גב דתני האחריות על המלוה אסור משום רבית קטוה אף על גב דמתחלה נתו לידו בהיתר, כל שכן להלוות מתחלה שאסור במקום רבית לדוריית"ת, אבל ברבית דרבנן מתיר מהרי"ק כמו שכתבתי, עכ"ל דדרכי משה. ולפיע"ד נראה דהמעיין במהרי"ק אם יראה דסבירא ליה מיפיע, שהרי הניח אם תשובת מהר"ם שכתבתי על הכתוב שהלוה לך מעות וכו', מבואר אם בתשובת מהר"ם דאם קבל

ערך לחם למהריק"ש

סוף סעיף ו **[אפילו כ"ף האחריות ע"ם הנותן אסור]**. זו היא קפרא המתחר, וקבל נראה כדברין, אלא שאפילו ההלוואה וקבל בדבר קטוב יש מתירין כל שקבל עליו המלוה כל מין אחריות זולת פפיסה הקבוצה לגזוק בידים, ועל זה סומכין הטעם בעניני הקלאניו"ת, ועיין תרומת הדשן סימן ס"ג: **יצא** שטר האחריות בלי הלוואת מעות תרצם למאה מין אחריות זולת פפיסה הקבוצה לגזוק בידים, ועל זה סומכין הטעם בעניני הקלאניו"ת, ועיין תרומת הדשן סימן ס"ג: **יצא** שטר האחריות בלי הלוואת מעות תרצם למאה וכשמלוין מעות לוקחין שמוה, אסור אפילו בשל יתומים, כ"י בן לב [ס"ק] סימן (כ"ג) [נג]: רדב"ז סימן תקי"ל [ס"ק] סימן תקמ"ג הביר לשכור כל פרא בשמוים עומאמ"י במקום שאוה שפיה עומאמ"י הפרא, ואין הקונה למוכר שמוכר בשעת מעשיו ואקבל המוכר כל האחריות אפילו מאונסים גדולים, ואשמל המוכר למכור הפסוכה ולעשות ולפרק ומוטל מעשיו, עד כאן. ואפשר לעשות כן מעשה בשהמילה להיותו דרך מקח וממכר לשרי לפיוסף דרבנן. עוד כתב שם שאם נהגו היתר בדבר הלאסור משום הערמת רבית אין מבטלין מנהגם, דמוטב שיהיו שוגגין כו', ואם הדור פרוץ ברבית או שאינו בני תורה ומדמין מלתא למלתא דאור לאסור הכל, [ברש"ן] שם:

ביאור הגר"א

[כד] [פפיף י] **נתן מעות כו'**. כמו שכתוב ברב (מרי) [חמא] [שם] ס"ט ב', וכמו שכתבו תוספות שם ד"ה אוגר כו': [כה] [ש"ך] **ויש אומרים כו'**. הוא מדברי תרומת הדשן [סימן שכן], וכמו שכתוב לעיל ריש סימן קע"ו בהג"ה [וס"ק כן]. וכתב תרומת הדשן דדוקא ברבית דרבנן וכמו בעובדא דרב (מרי) [חמא] שהיה משכיר כו', ע"ש. אבל כבר כתבתי שם שאין לסמוך על זה, ע"ש:

באר היטב

(יג) וקצין. כתב הט"ז [ס"ק יג] נראה לי פירוש דבר זה, דאסור למקבל עפקא לומר לנותן העפקא למחצית שכר שקונה ממנו מלק בריוח, שהוא על ספק עדיין מה יהיה והוא יכנים עצמו בספק ויתן לו דבר קלוב עבור זה. אבל אם פיפקא שהנותן קונה הספק מן המקבל נדבר קלוב ודאי מותר. אבל אם נותן לו דבר קלוב עבור זה, רק שאחריות הפסק לגיך שיהיה על פניהם, ע"ל: (יד) **האחריות**. פירוש בין לאונסים בין לגניבה ואבידה, [ב"ך ס"ק יט]:

אוצר מפרשים

יז (שם פעיף ו) **כבכ"ף רבית דרבנן כו'**. כתב מהרי"ו ן' [לב] ספר ג' [סימן סו] האומר לחבירו תן לי מנה ואני אעשוק בו והריוח יהיה שלך והאחריות עלי, ועל זה נתחייב שאם לא ירויח עשרים למאה שישלימנו מממונו, הרי זה מותר: (בית לחם יהודה פ"ק יא)

The Shulchan Aruch rules that an iska investor cannot be promised a predetermined amount of profit even if he accepts responsibility for theft and other damages. Rema permits this arrangement if they are dealing with ribbis derabanan. Shach disagrees with both opinions, citing the Terumas Hadeshen who allows the practice so long as both the principal and the interest are not guaranteed, such as by demanding kosher witnesses to establish a loss.

שו"ע יו"ד סימן קעז סעיף ו', ש"ך סק"כ
הנותן עיסקא וקצץ שכר ידוע, לדעת המחבר הרי זה אסור אפילו אם קיבל כל האחריות. אמנם הרמ"א התיר לעשות כן בכל רבית דרבנן אם קיבל על עצמו כל האחריות. ועש"ך שפליג, דאילו קיבל כל האחריות אפילו ברבית דאורייתא מותר. ורק הזהיר התרוה"ד שלא לעשות כן במקום שמבטיח לעצמו הקרן כנ"ל שהמקבל לא יהי' נאמן אא"כ יביא ב' עדים על ההפסד.

ז. וכל[צג] הדרכים הנ"ל הרשות בידו לומר להלוה או למקבל לא תהיה נאמן על-ידי[צד] שהפסדת כי אם שיעידו עדים כשירים ונאמנים[צה] על ההפסד, ועל הריוח אני מאמינך בשבועת השותפים כנ"ל, וכן כתוב בתרומת הדשן סימן ש"ב, ושם הפריז על המדה וכתב דיכול להתנות[צו] אף אם יהיה לך[צז] מאה עדים לא תהיה נאמן לומר לא פשעת[צח] והזקת[צט] בידים כי אם שיעידו על זה השליח צבור והשמש שבעיר[ק], וגם התיר על הלוקח אפילו רבית[קא] קצוצה והוא שיאמר מקבל אני עלי כל אחריות שבעולם כל זמן שהעסק בידך[קב] אם לא שתפסיד[קג] בידים, ואתה תתן לי בכלות השנה עשרים זהובים ריוח עכ"פ, ולא יהיו נאמנים עלי לומר שלא הפסדת בידים כי אם השליח צבור והשמש שבעיר, וכתב דזו מותר משום דאין כאן[קד] מלוה ולוה כי אם המשלח ושליח כיון שיקבל עליו כל אחריות שבעולם ומתנה שומר חינם להיות כשואל עיי"ש, ומור"ם הביאו בדרכי משה שלו סימן קע"ז [אות ח]. וכתב[קה] אע"פ[קו] דפקפק מהרא"י [תרומת הדשן] בעצמו על זה בסוף התשובה נראה דלא פקפק כי אם על מה שכתב דיוכל להתנות שלא יהא נאמן אלא השליח צבור והשמש, וגם מה שהתיר ע"י זה[קז] אפילו[קח] רבית קצוצה כנ"ל, דזה יש לאסור[קט], הא אם אינו מבקש רבית קצוצה אלא שאם מרויח יתן לו עשרים זהובים או חצי הריוח מותר, אפילו לא האמין כי אם[קי] לשליח צבור ולשמש וכל שכן אם מאמין לשאר[קיא] עדים שיעידו[קיב] שהפסיד, וכתב גם כן[קיג] ראיות הנ"ל דיכול להתנות תנאים כאלו שיהא קרנו בטוח עכ"פ, כיון דאינו מתנה תנאי[קיד] על הריוח שיעלה לידו[קטו] עכ"פ במקום שיש שם[קטז] מלוה ולוה עליו[קיז] כנ"ל ועיי"ש ובדרכי משה דמוכח מדבריו דגם הוא הסכים למה שאמר דיכול להתנות שלא יהא נאמן על ההפסד כי אם בעדים ועל הריוח בשבועה.

ח. ודע שמכל שכתב[קיח] דיכול להתנות שלא יהא נאמן אלא השליח צבור והשמש שבעיר[קיט] יש רוצים ללמוד ממנו[קכ] דהוא הדין שיכול לומר שלא יהיו נאמנים[קכא] אלא שנים הדרים מאה פרסה מהם אף[קכב] שאי אפשר שיעידו על זה, וטעות הוא בידם שהרי שם בתרומת הדשן קאי אמלוה ברבית שהם מצוים להיות עסקיהם[קכג] בעיר אף[קכד] השליח צבור והשמש מצוים[קכה] בעיר ואפשר להודיע להם מה שאירע לו הפסד[קכו] אלא שהקיל במה שכתב[קכז] שלא יהיו אחרים נאמנים על זה אלא השליח צבור והשמש, ודו"ק שם בלשונו ותמצא כן[קכח].

ט. ויש מפקפקין בהיתר זה דיתנה עמו שלא יהא נאמן לומר [שהפסדתי כי אם בעדים מכח מה שראו מה שכתב הגאון מהרמ"י[קכט] [בלבוש] בסימן קס"ז שקרא תגר על המתנין שלא יהא נאמן כי אם בעדים, וכתב שנשתבש המורה שתיקן נוסח השטרות בדרך הזה. ואני אומר שלא ראו יפה במה שכתב הגאון רמ"י ז"ל[קל] כי הוא כתב בהדיא ושינה ושילש בדבריו שם דאין חולק בזה, אלא על אשר מתנין שלא יהא נאמן לומר שלא הרויח כי אם בעדים, ובזה ודאי יפה כיון להטעמים[קלא] שכתב שם. ואשר כתב שם שראה מורה אחד שתיקן נוסח השטר בענין זה שטעות[קלב] בידו, לא כיון על הטופס הנדפס בקראקא על פי מהר"ר מענדל כי באותן השטרות לא נדפס אלא שלא יהיה המקבל נאמן על ההפסד, אבל על הריוח האמינו גם כן בשבועה, אלא כוונת רמ"י הוא למה שראה שהנהיג מהר"ר מענדל בהיותו אב"ד בק"ק לאדמיר שלא להאמין הלוה גם על הריוח כי אם בעדים ותיקן כן הנוסח[קלג] בשטר, עד אשר הביאני ה' להיות אב"ד בק"ק לאדמיר וראיתי נוסח שטרות[קלד] ומחיתי בידם מלכתוב ולהתנות כן מטעמים שכתב רמ"י נר"ו, וכתבתי למהר"ר מענדל ז"ל שהוא כשגגה היוצאה מלפני השליט, ולבסוף הודה[קלה] ותיקן כן[קלו] הנוסח הנדפס[קלז] בק"ק קראקא נאמנות בעדים דוקא על ההפסד[קלח], ובזה מודה[קלט] הגאון מהרמ"י נר"ו כי כן מוכח מתרומת הדשן הנ"ל והביאם[קמ] שם עיי"ש ותמצא כדברי.

י. ודע שכתב המרדכי בהגהות בקדושין [רמז תקסג] והביאו[קמא] השו"ע סימן קע"ז סעיף ז'[קמב] ז"ל הנותן מעות לחבירו למחצית שכר שנתיים או שלש שנים ושוב נמלכו[קמג] ועשו קצבה ביניהם לתת לו כך[קמד] לשנה אם[קמה] הלוה הוציא המעות ביציאותיו ונתן ריוח הוי רבית אבל אם היה[קמו] מתעסק והולך ופרע מריוח שהרויחו הנכסים כיון דמעיקרא לאו בתורת איסורא אתא[קמז] לידו אם חצי ריוח שהרויחו המעות עלה[קמח] למה שנתן[קמט] לו מותר עכ"ל השו"ע. ור"ל דאף שקצץ לו הרבית והוה ליה למימר דאף אם הרויח אין לו כלום[קנ] ככל מלוה ברבית קצוצה דאף אם מרויח הלוה אסור ליקח ממנו[קנא] אפילו פרוטה אחת, וקמ"ל דשאני התם דמעיקרא באיסורא בא לידו משא"כ הכא, משום הכי[קנב] אמרינן סלק[קנג] הקצבה שקצצת[קנד] עמו אח"כ, ויהיה כמו שאינו, והוה ליה עיסקא בתחלה ונוטל[קנה], וכ"כ הטעם בהדיא בהגהות מרדכי הנ"ל ובדרכי משה [אות ח] הביאו.

ומכאן נראה לי לדקדק דאף אם כלה כבר זמן העיסקא והמקבל עוסק בו גם אחר כלות הזמן כבראשונה סתם בלי תנאי והסכמה ביניהם[קנו] שהתעסקם קיים כבראשונה ונוטל מן העסק[קנז] חצי הריוח מה שיהיה, דהא בנדון דידן אין לו היתר אלא משום דאמרינן דהקצבה הוי כמו שאינו וכאלו לא התנו כלל דמי. ועוד אמרו דהמפקיד מעות בפקדון לחבירו ובא המפקיד ואומר תן לי פקדוני ואני אתעסק[קנח] בעצמי והנפקד מעכבו בידו חייב ליתן ריוח בהן.

שינויי נוסחאות

צג. וכל. כי"א: וככל. **צד. עלי.** כת"י כי"א ונחלת שבעה: עלי לומר. **צה. ונאמנים.** בכת"י כי"א ובנחלת שבעה ליתא. **צו. להתנות.** כת"י: לומר. כי"א: לומר לו. **צז. לך.** בכת"י ליתא. **צח. נאמן לומר לא פשעת.** כת"י: נאמן עלי לומר שלא פשעתי כו'. כי"א: נאמן לומר שלא פשעת בו. **צט. והזקת.** כת"י: והזיקות. כי"א: והזקתהו. **ק. שבעיר.** כת"י כי"א ונחלת שבעה: המצוין בעיר. **קא. התיר על הלוקח אפילו רבית.** כי"א: החיר על דרך זה אפילו ליקח ריבית. **קב. שהעסק בידך.** כת"י: שתתעסק בהם בידך. **קג. שתפסיד.** כי"א: שתפסדנו. **קד. כאן.** כי"א: כאן שום. **קה. וכתב.** כת"י כי"א ונחלת שבעה: וכתב שם. **קו. אע"פ.** כת"י וכי"א: דאף. **קז. מה שהתיר ע"י זה.** כי"א: אמה שהתיר שם ליקח ע"י זה. **קח. אפילו.** בכת"י וכי"א ליתא. **קט. דזה יש לאסור.** כי"א: הוא דנראה דאסור. **קי. כי אם.** כי"א: אלא. **קיא. לשאר.** כת"י וכי"א: אפילו שאר. נחלת שבעה: גם לשאר. **קיב. שיעידו.** כת"י וכי"א: כשיבואו ויעידו. **קיג. גם כן.** כי"א: גם כן שם בתרומת הדשן. **קיד. תנאי.** כת"י וכי"א: תנאים. **קטו. לידו.** כי"א: על ידו. **קטז. שם.** בנחלת שבעה ליתא. **קיז. עליו.** בכת"י ונחלת שבעה ליתא. **קיח. שכתב.** כת"י וכי"א: שכתב מהרא"י. **קיט. שבעיר.** בכת"י כי"א ונחלת שבעה ליתא. **קכ. ממנו.** בכת"י ליתא. **קכא. נאמנים.** כי"א: נאמנים עלי. **קכב. אף.** כת"י וכי"א: אף שהוא דבר. **קכג. עסקיהם.** כי"א: בעסקם. **קכד. אף.** כי"א: וגם. **קכה. מצוים.** כת"י וכי"א: הן מצוין. **קכו. הפסד.** כת"י: מן הפסד. **קכז. במה שכתב.** כת"י וכי"א: כמ"ש **קכח. ותמצא כן.** כי"א: ותמצא כדברי. **קכט. מהרמ"י.** נחלת שבעה: מהרמ"ר בעטרת זהב שלו. כת"י: מהרמ"ר בשו"ע שלו. כי"א: מהרמ"ר נר"ו כתו' בעטרת זהב שלו. **קל. רמ"י ז"ל.** כת"י וכי"א: רמ"ר הנ"ל. **קלא. להטעמים.** כת"י וכי"א: והטעמים. **קלב. שטעות.** כת"י וכי"א: וטעות. **קלג. הנוסח.** כת"י: נוסח. **קלד. נוסח שטרות.** כת"י וכי"א: נוסחאות שטרם. **קלה. הודה.** כת"י: הודה לי. **קלו. כן.** בכי"א ליתא. **קלז. הנוסח הנדפס.** כת"י וכי"א: בנוסח הכתב הנדפס. **קלח. מודה.** כי"א: מודה גם כן. **קלט. והביאם.** כי"א: והביאם רמ"ר. **קמ. והביאו.** כת"י וכי"א: והביאו גם כן. **קמא. סעיף ז'.** כן הוא בכת"י וכי"א. במהדורות הדפוס ליתא. **קמב. נמלכו.** כת"י: נמלך. **קמג. לתת לו כך.** כת"י: לתת לו קצבה כך וכך. **קמד. אם.** כת"י וכי"א: דאם. **קמה. ונתן ריוח הוי רבית אבל אם היה.** כת"י וכי"א: ונותן הריוח הרי זה ריבית קצוצה, ואם היה. **קמו. אתא.** כת"י: בא. **קמז. ריוח שהרויחו המעות עלה.** כת"י וכי"א: הריוח שהרויחו עולה. **קמח. שנתן.** כת"י וכי"א: שנותן. **קמט. אין לו כלום.** כת"י: אין לו בהדי כלום. כי"א: אין לו בריוח כלום. **קנ. ממנו.** כי"א: ממנו ריוח. **קנא. משום הכי.** כי"א: אלא. **קנב. סלק.** כת"י: שסילק. **קנג. שקצצת.** כי"א: שקצבת. **קנד. ונוטל.** כת"י וכי"א: ונוטל ממנה חצי הריוח. **קנה. ביניהם.** כי"א: ביניהם שנית. **קנו. ונוטל מן העסק חצי.** כי"א: ונוטל ממנו חצי. **קנז. ואני אתעסק.** כי"א: ואני ארויח

[1] **בספר** תקוני שטרות מהדורת קראקא שנת ת"ד אות כג מודפס "שטר עיסקא שתיקן מורי הגאון מוהר"ר מענדל ר"מ ואב"ד דק"ק קראקא להיות בהיתר הריוח" ולשון המפתחות שם:

קונטרס הרבית לבעל הסמ"ע אות ח', ט', כ"ה

מי שמתנה שהמקבל לא יהיה נאמן אלא בב' עדים כשרים, צריך לברור עדים ששייך במציאות שידעו מהענין. עוד כתב, שמה שיש מפקפקים על היתר עיסקא הנ"ל של התרומת הדשן, הוא רק באופן שמבטיחים גם הרווחים [שעי"ז לולי ההיתר הי' רבית דאורייתא]. משא"כ אם רק מבטיח הקרן, ועל הרווחים נאמן המקבל בשבועה לומר שלא הרויח, הרי זה היתר גמור.

עוד כתב בהמשך דבריו, שאין לסמוך על היתר עיסקא אא"כ המלוה והלוה מכירים ומבינים ענינו.

If an iska agreement requires losses to be verified by specific witnesses, it must be possible for those witnesses to know whether or not a loss occurred.

Although some early Achronim opposed the heter iska of the Terumas Hadeshen, Sema explains their opposition as being limited to agreements that guaranteed the principal and the interest [thus turning it into ribbis min Hatorah]. If only the principal is so guaranteed, but the profits or lack-thereof can be verified through an oath taken by the recipient, all would agree that it is permitted.

He writes further that one must not rely on a heter iska unless both parties understand how it works.

בישראל[שפב] משום הכי לא אמרינן בו שלוחו של אדם כמותו, ובזה נתיישבו דברי רש"י ולא[שפג] תקשי אהדדי. הרי לפנינו דהקילו קולא גדולה וכתבו[שפד] בספריהן דלומדין מתוכו[שפה], ומה שכתב המרדכי שלא לפרסם הדבר היינו להמון העם אלא ימנו כל[שפו] קהלה נאמנים וישימו לפניהם משפט[שפז] היתר הלואה והתעסקות[שפח], והם יורו דרך לכל אחד כפי ענינו וכפי האיש ולצורך שעה, ושם בדרכי משה [סימן קס אות י] כתב שיש להחמיר בדבר אבל בשו"ע [שם סעיף טז] פוסק [הרמ"א] סתם בשם יש אומרים דמותר[שפט].

כה. גם מצינו מהרא"י ז"ל שהפריז על המדה בכתבו בתרומת הדשן [סימן שב] שמותר להלות בשקיבל עליו אחריות[שצ] אפילו ברבית קצוצה וכשיהיה רחוק מהפסד[שצא] והיינו שמתנה שלא יהיה עליו אחריות[שצב] עד שיעידו[שצג] על ההפסד דוקא שליח צבור ושמש ולא זולתן[שצד] משום דאין כאן שם מלוה עליו אלא שם שליח[שצה] וכמו שכתבתי לעיל [דרך ארוכה אות ז] בשמו, וכתבתי שם שגם מור"ם [דרכי משה סימן קעז אות ח] ס"ל כוותיה אך לא ברבית קצוצה וע"י שליח צבור ושמש דוקא וכנזכר לעיל. וגם התוספות [בבא קמא קב, א ד"ה הנותן] והרא"ש [שם פרק ט סימן יח] וכל הנמשכים אחריהם התירו לומר להלוה אל תתעסק אלא בעסק פלוני[שצו] אף שיודע שלא יתעסק בו ויהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד כמו שכתבתי לעיל [דרך ארוכה אות ד].

וגדולה מכל אלו כתבו בהגהות מרדכי [בבא מציעא] פרק איזהו נשך [רמז תנד-תנה] וחקק ונדפסו בעט ברזל שם טופס[שצז] שטר רבית זה העתקתי מכתיבת יד מה"ר יעקב מאורליינש דהתיר ללות ברבית מתוך שטר כזה, וז"ל הנני חתום מטה מודה שאני חייב לפלוני כך וכך מחמת שהלוה לי לזמן כך וכך[שצח] והנני מחוייב לפרוע לו לזמן ט"ו ימים כו'[שצט] וכל זמן שאעכבם ולא אפרעם לו עלי לתת לו במתנה כל שבוע ושבוע שאעכבם מיום הלואה[ת] ולמעלה עד יום הפרעון כך וכך פשיטין ממטבע פלוני[תא] וכן בכל שבוע ושבוע וכו' וכל זמן ששטר[תב] זה יוצא מתחת ידו איני[תג] נאמן לטעון שום[תד] טענה כו' עד ותנאי זה נעשה כתיקון חז"ל כו'[תה] ולבסוף כתב שיחתום הוא עצמו בשטר ועוד עדים אחרים עכ"ל. ואף שב"י [סימן קעז עמוד תקז ד"ה ומכל] פסק שאסור לעשות כן[תו] ושהרשב"א [חלק ב סימן ב] כתב דהוי רבית קצוצה לכולי עלמא וגם מור"ם[תז] סימן קע"ז סעיף י"ו[תח] הביא שאסור[תט] לעשות כן, מכל מקום כיון דמצינו שהם הקילו[תי] ופרסמו הדבר בתיקון הנוסח והטופס לרבים[תיא] שמע מינה דשרי ומצוה[תיב] לגלות היתרים[תיג] שהם אליבא דהלכתא לנאמני הקהלה והם יורו דרך לאיש[תיד] על פי ענינו וכנזכר לעיל [סוף אות כד], אך השמר ופן[תטו] שלא יתירו הנאמנים שום היתר עד[תטז] שיסבירו הענין להלוה והמלוה[תיז] בענין שיבינו ההיתר[תיח] וכן יכתבו על גבי השטר שנעשה באופן זה מההיתר הנזכר לעיל.

כו. ומה שנוהגין ראשי הקהלות[תיט] ללות מעות[תכ] מישראל לצרכי הקהלה ופוסקים ונותנים להם רבית קצוצה, לא מצאתי להם שום היתר ומקום[תכא] לסמוך עליו, וגם מור"ם בשו"ע[תכב] סימן ק"ס סעיף כ"ב תמה[תכג] על ההיתר שנהגו ללות ולהלות הקהלות מישראל[תכד], וכתב שאין להם על מה שיסמכו אם לא שנאמר שמחשבין צרכי הקהל לפיקוח נפש או לצורך שעה ומצוה[תכה] כמו שיתבאר לקמן סימן קע"ב [סעיף א בהגה] אבל אין לסמוך על זה כי אם לצורך גדול עכ"ל. והנה מה שכתב דדימו אותו לפיקוח נפש אני אומר דאף אם היה בדבר פיקוח נפש, מכל מקום אין היתר למלוה ליקח הרבית[תכו] כי אם להקהל ליתן[תכז] משום פיקוח נפש דהא דבר זה נלמד בפרק ב' דעבודה זרה [כו, ב תוספות ד"ה אני] ממה שמצינו שלוה עובדיה מיהורם[תכח] בן אחאב כדי[תכט] לפרנס הנביאים הנחבאים במערה, ויהורם[תל] ישראל משומד היה ומשום הכי לא הקפיד ונטל רבית, ולמידין[תלא] ממנו דאע"ג דאסור ליתן רבית למשומד, לצורך פיקוח נפש כמו התם התירו. ונראה דמשום הכי דקדק ב"י בשו"ע שם [סימן קס] סעיף כ"ב וז"ל[תלב] מותר ללות ברבית מפני פיקוח נפש עכ"ל, ולא כמו שכתב מור"ם [שם] ללות ולהלות[תלג], משמע דוקא הלוה מותר ללות וליתן למי שירצה להלות לו ברבית כגון ישראל משומד אף שאינו משומד לכל התורה כולה[תלד] כי אם[תלה] לעבירה זו, אבל לא כתב שמותר לישראל גמור ליקח מהלוה[תלו] שלוה לצורך פיקוח נפש, דאדרבא המלוה פשיטא דאסור משום דהוא מצוה להחיותו ואף דיכול להשמט[תלז] למה אלוה לו אני יותר מאחרים, מכל מקום כשלוה לו[תלח] אין לו היתר לקחת[תלט] הרבית.

ומה שכתב מור"ם עוד שיש לדמותו למלוה לצורך מצוה כמו שיתבאר סימן קע"ב, ר"ל בריש סימן קע"ב כתב בהגה"ה וז"ל ויש מתירין ללות[תמ] לצורך מצוה ברבית[תמא] על ספרים או על מקומות בית הכנסת ולישב עליהן אפילו בלא נכייתא דהוי לצורך מצוה ומותר ללות לצורך מצוה ברבית, וטוב להחמיר ולעשות בנכייתא עכ"ל[תמב]. ואין הנדון דומה לראיה דשם הטעם משום דמצות לאו ליהנות

שינויי נוסחאות

שפב. ואע"ג דשליח זה ..... רבית נוהג בישראל. בכי"א וכי"ק הכל ליתא. **שפג.** ולא. כי"א כי"צ וכי"ק: דלא. **שפד.** וכתבו. כי"א וכי"ק: וכתבו אותו. **שפה.** מתוכו. כי"א וכי"ק: מתוכן רבים. **שפו.** כל. כת"י כי"א כי"צ וכי"ק: בכל. **שפז.** משפט. כי"א וכי"ק: משפטי. **שפח.** הלואה והתעסקות. כי"א כי"צ וכי"ק: ההלואה וההתעסקות. **שפט.** ושם בדרכי משה .... יש אומרים דמותר. בכי"א כי"צ וכי"ק הכל ליתא. **שצ.** בשקיבל עליו אחריות. בכי"א וכי"ק ליתא. כי"צ: בשקיבל עליו כל אחריות. **שצא.** וכשיהיה רחוק מהפסד. כי"א וכי"צ: ברחוק להפסד. **שצב.** והיינו שמתנה שלא יהיה עליו אחריות. בכי"א כי"צ וכי"ק הכל ליתא. **שצג.** עד שיעידו. כי"א כי"צ וכי"ק: ע"י שצריך שיעידו. **שצד.** ולא זולתן. כי"א וכי"ק: ופסול כל שאר עדים בעולם כשיעידו על זה. **שצה.** דאין כאן שם מלוה עליו אלא שם שליח וכמ"ש. כי"א וכי"ק: דאין כאן שם מלוה עליו וכמ"ש. כת"י וכי"צ: דאין כאן שם שליח עליו וכמ"ש. והוא ט"ס. **שצו.** פלוני. כי"א כי"צ וכי"ק: פלוני זה. **שצז.** בעט ברזל שם טופס. כי"א וכי"ק: בעט ברזל נוסח שטר שילוו בו ויהיה לו ריבית וז"ל המרדכי טופס. **שצח.** וכך. בכת"י וכי"צ ליתא. **שצט.** ימים כו'. כי"א כי"צ וכי"ק: ימים להזמנתו. וכן הוא במרדכי שם. **ת.** מיום הלואה. כת"י וכי"צ: מיום ההלואה. לחם הפנים: מיום הלזה. **תא.** ממטבע פלוני. כי"א כי"צ וכי"ק: מזהובים. **תב.** ששטר. כי"א וכי"ק: ששטר חוב. **תג.** איני. כן הוא המרדכי שם וכ"ה בכת"י. במהדורות הדפוס: אינו. **תד.** נאמן לטעון שום. כת"י: נאמן לשום. **תה.** כו'. כי"א כי"צ וכי"ק: כו' ובביטל מודעי דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. **תו.** כן. כי"א כי"צ וכי"ק: בכהאי גוונא. **תז.** מור"ם. כת"י כי"א כי"צ וכי"ק: מור"ם בשו"ע. **תח.** סעיף י"ו. כן הוא בכי"א וכי"ק. **תט.** הביא שאסור. כי"א וכי"ק: הביא דעה זו ופסק דאסור. כי"צ: הביא דעה זו ואסר. **תי.** הקילו. כי"א וכי"ק: הקילו כל כך. **תיא.** לרבים. כי"א כי"צ וכי"ק: לרבים כנ"ל. **תיב.** ומצוה. כי"צ: ומצוה גדולה. **תיג.** היתרים. כי"א וכי"ק: היתרים הנ"ל. **תיד.** דרך לאיש. לחם הפנים: הדרך ואיש. **תטו.** השמר ופן. כי"א כי"צ וכי"ק: השמר פן ואל. **תטז.** עד. כי"א וכי"ק: כי אם. **תיז.** והמלוה. כת"י: ולמלוה. **תיח.** בענין שיבינו ההיתר. כי"א וכי"ק: וידעו ענין ההיתר. **תיט.** הקהלות. כי"צ: הקהילה. כי"א וכי"ק: הקהלות היתר. **תכ.** מעות. בכת"י ליתא. **תכא.** לא מצאתי להם שום היתר ומקום. כי"א כי"צ וכי"ק: לא מצאתי להם מקום. **תכב.** בשו"ע. כת"י כי"א כי"צ וכי"ק: בשו"ע שלו. **תכג.** סעיף כ"ב תמה. כי"א וכי"ק: סעיף כ"ב ובסימן קס"ט סעיף י"ז ובסימן קע"ג סעיף ה' אסרו אפילו אינו ריבית קצוצה כל שכן בקצוצה ועיי"ש בסימן ק"ס שתמה. [התוספת הנ"ל היה גם בכי"צ ונמחק]. **תכד.** על ההיתר שנהגו ללות ולהלות הקהלות מישראל. כי"א וכי"ק: על מנהג היתר הקהלות ללות מישראל. **תכה.** לצורך שעה ומצוה. כי"א כי"צ וכי"ק: לצורך מצוה. **תכו.** הרבית. כי"א וכי"ק: הרבית מהקהל. **תכז.** ליתן. כת"י כי"א כי"צ וכי"ק: לתנו. **תכח.** מיהורם. כי"א כי"צ וכי"ק: מירבעם. בתוספות שלפנינו כתוב: יהורם, אך בתוספות מהדורת ויניציאה שנת ר"פ הנוסח: ירבעם. **תכט.** כדי. כי"א וכי"ק: בריבית כדי. **תל.** ויהורם. כי"א כי"צ וכי"ק: וירבעם. **תלא.** ולמידין. כי"א כי"צ וכי"ק: ולמדנו. **תלב.** וז"ל. כי"א כי"צ וכי"ק: וכתב ז"ל. **תלג.** ולא כמו שכתב .... ולהלות. בכי"א כי"צ וכי"ק ליתא. **תלד.** כולה. בכת"י וכי"א ליתא. **תלה.** כי אם. כי"א וכי"ק: כי אם משומד. **תלו.** מהלוה. כי"צ: מהלואה. כי"א וכי"ק: ריבית מהלואה. **תלז.** להשמט. כת"י כי"א כי"צ וכי"ק: להשמט ולומר. **תלח.** לו. בכת"י ליתא. **תלט.** לקחת. כי"א וכי"ק: בלקיחת. **תמ.** ללות. כי"א וכי"ק: להלוות. **תמא.** לצורך מצוה ברבית. בכי"א כי"צ וכי"ק ליתא. **תמב.** ללות לצורך מצוה .... בנכייתא עכ"ל. בכי"א וכי"ק ליתא הכל.

טז המוכר לחבירו חטים בזמן הקציר שהם בזול על מנת שיפרע לו בניסן כשער שיהיה אז מותר ובלבד שלא יקצוץ עמו בשעת מכירה בדבר פסוק שהרי יכול להיות שלא יהיה בניסן יותר ביוקר ממה שהן עתה והוא הדין למוכר לו כל כיוצא בזה:

יז דין ללוות על משכנות של עכו"ם וכל הדינים שבאמצעות העכו"ם מבואר הכל לעיל כלל קל"ז קל"ח:

יח כשאחד מן השותפין מלוה מעות לצורך השותפות צריך לעשות בדרך היתר ומבואר לעיל בכלל קל"ב סי' ח':

יט כשאחד נותן לחבירו מעות למחצית שכר והנותן רוצה ליקח חלק ריוח יותר מן המקבל מבואר לעיל כלל קמ"ב סי' כ"ג:

כ בענין חילוף המטבעות מבואר בכלל קמ"א סוף סי' ז':*

נוסח שטר עיסקא בקצרה על צד היותר טוב

(h) מודה אני חתום מטה שקבלתי לידי סך (כך וכך) בתורת עיסקא והתחייבתי את עצמי שכל סחורה טובה שיהיה נראה בעיני שהיא היותר קרובה להרויח בה מחוייב אני לקנות בעד סך הנ"ל והם קודמין למעותי וכל הריוח שיזמין ה' לידי מאותה סחורה אזי יהיה מחצית הריוח לי חתום מטה והמחצית למוציא כתב זה רק שאנכה מחלקו בעד טרחתי רבע רובל כסף לכל משך השותפות בין שיהיה ריוח או לא וכן ח"ו להפסד הוא חלק כחלק ואין לי נאמנות לומר הפסדתי אלא על פי ב' עדים כשרים ונאמנים מוחזקים לכשרים ועל הריוח אין אני נאמן רק דוקא בשבועה חמורה ובפירוש הותנה שכאשר ארצה ליתן למוציא כתב זה מחלקו הריוח א' וחצי למאה לכל חודש אזי אף שארויח הרבה אין לבעל השטר עלי שום שבועה כי המותר שייך לי לבד וכל דין תורת נאמנות לבעל השטר אף לאחר זמן פרעון והזמן פרעון בכל חודש וחודש אך כשיהיה ריוח כנ"ל אזי אינו יכול ליקח העיסקא מידי עד כלות משך ששה חדשים (או יותר כלשנוס) רק שמחוייב אני להודיע לו בכל חודש אם לא היה ריוח וכל שכן הפסד ח"ו וכשלא אודיע לו אזי שתיקה כהודאה שהיה ריוח כנ"ל וכל זמן שלא אחזיר המעות הנ"ל הם בידי בעיסקא הנ"ל כל הנ"ל נעשה בקנין גמור אגב סודר כתיקון חז"ל ורשות להעתיק על נייר שטעמפיל כו':

חכמת אדם, סוף כלל קמג

נוסח ההיתר עיסקא של החכמת אדם נתייסד על פי דברי התרומת הדשן, אך הוסיף תנאי שאם המקבל אינו רוצה להשבע על סך ההפסדים או הרווחים, יכול להתפשר עם הנותן שיפטרנו מחיוב שבועת השותפין שלו על ידי שיתן לנותן סכום כך וכך.

The standard Heter Iska of the Chochmas Adam is based upon the Terumas Hadeshen, but he adds a stipulation that if the recipient does not want to swear to verify his claim of losses [as would be required of any partner who claims there was a loss], the investor agrees to absolve him of his obligation to swear if the recipient pays him a predetermined sum.

בל העדים שעשו כהוגן בזה. הנה את זה ראיתי להשיבו בקצרה ואין פנאי להאריך יותר. ידידו וכו':

סימן מ"ב. להרב מו"ה צבי הירש ראפפורט מדובנא

הנה ע"ד אשר הקשה על דברי הגאון החסיד מווילנא ביו"ד שלו שכתב באות א' וז"ל וכ"ל דזה דפריך מסיפא ולא פריך מרישא וכו' וכתב רו"מ ולא ידענא מהו קאמר דהא מקבלין לאן ברזל מן הכברי הוי כלווה מן העכו"ם ובהא ר"ה נמי מודה דבהדיא כתיב לנכרי תשיך וכו' עכ"ד הנה ודאי הוא תמוה לענין תרווה אך להצדיק את הצדיק נראה דכוונתו כך דלהיפוך הוי לי' להש"ס להקשות מרישא דלמה נקט רק מקבלין לאן ברזל מן הכברים הוי לי' לאשמעינן רבותא דנותנין ג"כ לאן ברזל כדקתני קיפא לוין ומלוין וכך הוי לי' למתני ברישא ומדלא תנא כן יהי' מוכח דאסור לקבל מנכרי ריבית וקשי' רישא לסיפא וקשיא לר"ה ולזה מוכיח דבדרבנן לא גזרינן גזירה לגזירה ולכך קנ"ל רבותא כיון דהקשו ריבית ליכא בזה דאפי' בישראל היכא דהוי גזירה לגזירה מותר א"כ הוי רבותא להיפוך דלא מצריא דליתן להם ודאי מותר דמטה לאקרם ואין כאן לא תחנם אבל לקבל מהם לאן ברזל דמרויח להם הוי ס"ד דאסור משום לא תחנם לכך קמ"ל דגם זה מותר אבל אי כיוצא דיש חשש ריבית דרבנן גם בגזירה לגזירה הוי להיפוך רבותא ליתן להם לאן ברזל דהרי בזה אוסר ר"ה והו"ל למתני גם דנותנין להם נ"ב כן נראה כוונתו. ולפי האמת יש לומר דלכך לא נקט נותנין בשביל מקומות דאין מוכרין להם בהמה דקה משום חשש רביעה הנה ז"ז לא ראיתי מקום ליישב דברי הגאון הנ"ל דברי ידידו וכו':

סימן מ"ג. לק' סעריט להמופלג מו"ה ליבוש קנעפר נ"י

הנה ע"ד שאלתו וז"ל בא לפני שני אנשים איש אחד שמו ר' אהרן מלמד שהלוה מעות להשני מו"ה משה בקין העבר כל לד ה"ע כתיקון מור"ם ז"ל ור' משה שילם הכל לזמ"פ הקרן והעיסקא וב"ג להדש השוון שעבר בא ג"כ ר' משה הנ"ל לר"א מלמד להלוות ממנו מעות והלוה לו ג"כ ושאל לו ר"מ כמה אתה חלה בעת עבור העיסקא שקורין פרעלבענט והשיב לו ר' אהרן הנ"ל בלשון אשכנז איך לייא דיר אזו וויא איך האב דיר דעם זיממבר גיליגען אח היה במולאי שבת ולוה אז המעות ונתן בידו ואמר לו ר' משה הנ"ל שיבא בבוקר ויכתוב לו שטר עיסקא כי אין לו כעת כלי כתיבה וכן היה בבוקר כתב ר' אהרן הנ"ל בשטר כהיקון מור"ם ז"ל אך ר' משה נסע לביתו לכפר אשר דר שם ולא בא עד היום ועגן ר' משה הלוה לפני שיש מלמד אחד פ"ק ושמו ר' יעקב שהיה מלמד בבית הרב דפה ואמר לו שאין רצאי ליתן לו עיסקא עבור שלא נתן לו שטר עיסקא ושאלתי לר' יעקב הנ"ל למה פסק כן והשיב לי שריבית קטנה היא מאחר שהמלוה אמר לו שהלוה לו כמו בקין העבר דעתה מלוה כמה ריבית שלקח ממנו אז גם היום יקח ממנו כן והוא איסור ריבית דאורייתא וגם אמר לי אפילו דעתו היה שיהיה בדבר היתר כמו בקין העבר אינו מועיל כי הלוה הוא עם הארץ ואינו יודע לו ההיתר בעיסקא ע"כ לשון השאלה. והנה העתקתי לו השאלה כלשונו:

תשובה הנה צדקו דברי רו"מ בזה כי כל זמן שלא ישבע ר"מ על לא הרווחתי מחויב ליתן לו העיסקא ואין בזה חשש ריבית כי זה ידוע וכבר כתבנו כן כמה פעמים דלא"ל דוקא שטר עיסקא רק כל שבע"פ אמר לו שהוא בעיסקא די בזה ובנידון זה נראה לי אפי' אם לא הי' אומר לו כלל שיתן לו כמו ומקודם רק בקתם נמי די. והוא דומה לנ"ם בש"ע חו"מ סי' של"ג בש"ל שסכרוהו סתמים וכו' דודאי ע"ד תנאים הראשונים הזוזלוהו וכן בשו"ע סי' ק"ד במתחייב לזון בת אשתו שם דהוי ע"ד הראשונה הוי אפי' בקתמא הוי ע"ד הראשון ואין לומר דעיסקא שאני דהרי הב"ש הביא שם דעת החולקים בזה וכתב דל"ד לנ"ם הע"ז בסי' קע"ז בשנים שעשו עיסקא ביחד וכו' דהתם הוי לגוף הדבר וכו' א"כ מוכח דהכי דהוי בגוף הדבר לכ"ע הוי ע"ד הראשון. ומוכח דבעיסקא דמי לכל הני הנ"ל ומוכח דאין חילוק בין הפסיק באמצע או לא דאם היה חילוק הוי לי' לומר דהתם עדיין לא הוי הפסיק באמצע ובע"כ דס"ל להב"ש דאין חילוק רק גם בעיסקא אפי' אם הפסיקו באמצע וחזרו ונשאו ונתנו יחד בסתם הוי נמי ע"ד הראשונה וא"כ מוכח דאף אם היה מלוה אח"כ בסתם נמי הוי ע"ד הראשונה ולכך אף אם היה מלוה לו בסתמא הוי נמי לשם עיסקא ולא הוי ריבית ומכ"ש אם אמר לו שיקבל כמו בתחלה והרי בתחלה לא הוי חייב ליתן לו רק אם ירויח ובתורת ריוח קיבל ממנו לא בתורת ריבית. א"כ ה"נ מ"ש שיקבל ממנו כמו מקודם הוי רק הכוונה בתורת ריוח לא בתורת ריבית ובפרט שאמר שיבא למחר לעשות שטר עיסקא ודאי הוי גילוי דעת דנותן לו ע"ד כן. ומ"ש המלמד דהלוה הוי ע"ה מה בכך. והנה חוץ מה שאמר רו"מ ראיה מדברי הט"ז בה' ריבית סי' קס"ד סק"ג חוץ מזה אומר לו כי בלא"ה אין כאן חשש מה דע"ה הוא כי הנה כלל הריבית כך הוא דריבית קצוצה לא נחשב רק אם לולי אסור ריבית היה חייב הלו' בדינא ליתן לו הריבית כדין כל תנאי וחיובי ממון אז מיקרא נחשב זה ר"ק. אבל אם לולי איסור ריבית אם היה בא המלוה והלוה לפנינו לדין ותבעו ליה בדינא קמן לא היינו פוסקים שחייב לשלם לו הריבית שוב לא נחשב ר"ק וא"כ ה"נ נהי דהלוה היה ע"ה ולא ידע הדין עכ"פ השתא אם בא המלוה לתבוע ממנו הריבית והיה הלוה ע"י שלגדוהו אחרים דהרי אמרת שתקבל ממני כמו מקודם ומקודם היה רק בתורת עיסקא ואם לא הרווחתי הייתי פטור לכך גם עתה אני פטור ודאי היינו פוסקים דהדין עם הלוה כי תנאי בתחלת הענין הוי אף בההנה עוזבת אבירו הוי תנאי ובפרט דזה הוי עוזבת עצמו ג"כ דבלא"ה לא היה חייב ליתן לו כלום אם לא אמר לו ליתן לו ריוח א"כ אין לנו אלא כפי תנאו והרי תחלת לא הוי חייב לו רק בתורת ריוח א"כ גם עתה אין לו רק כן וא"כ אם לולי איסור ריבית לא היינו מחייבין אותו רק אם ירויח אין כאן ריבית אפי' אם לא ידע הלוה הכונה רק בלא תנאי הוי ריבית דרבנן. ובזה מודה גם המלמד דבריבית דרבנן לא חיישינן שהוא ע"ה כמ"ש הט"ז סי' קס"ג הנ"ל ולכך מותר המלוה ליקח את הריבית (הלוה מחויב ליתן לו הריבית) בלי ספק כל זמן שלא ישבע על לא הרווחתי ואין כאן מקום להאריך בפלפול גם אני מוטרד ואיני אוהב לעסוק בהשובה בפלפול רק במה שהצטרך לכך ולא בב"א והדין דין אמת כמ"ש רו"מ דברי ידידו וכו':

סימן מ"ד. להרב מו"ה דוד דיין דק' אוסטרא

הנה בדבר שאלתו וז"ל שאלה באחד שלוה על משכנות בלא רווחים על גמ"ח והמשכנות לא היו שוין כמו החוב רק על אמונתו הלוהו ובתנאי שיחזור לו מעותיו בזמנו שקבע לו וכשבא הזמן השיב לו המלוה שאין לו מעות וכך הלוה אצל מי ועלי לשלם ריבית שהתן והלך ועשה כן מה דינו בזה אם יש איסור ריבית או לא. והנה כבר ראה רו"מ דברי הט"ז בסי' ק"ב שאוסר בזה ובט"ז מפורש דאפילו על לד ה"ע נמי אסור ורו"מ ירד לחלוק עליו והאריך קצת בפלפול ואני מוטרד מאוד לפלפל כעת וגם מה יועיל בזה הפלפול אף אם נפלפל הרבה אין בידינו לחלוק על הט"ז ולהקל באיסור ריבית ובט"ז מפורש דאפי' בהיתר אסור. מיהו נראה לבקש לד היתר בזה כך דהט"ז איירי בענין שאין המלוה רוצה לקבל שבועת לא הרווחתי מן הלוה ורוצה דוקא הריבית שנתן הוא עבורו בזה אוסר דהוי ריבית אבל אם המלוה רוצה דהלוה ישבע לו שלא הרווחתי ויפטור רק שהלוה אינו רוצה בזה מוכרח לשלם לו הריבית דבזה הוי המלוה שלוחו של הלוה והרי זה מנהג בכל יום שאחד שולח קרקור להלוות לו על משכנות והמלוה אין מכיר הלוה רק הקרקור ולית מאן דחש לאיסור ריבית והטעם נראה דדוקא אם אין המלוה מקפיק כלמו בשבועת לא הרווחתי אז לא יכול לטעון דהוי שלוחו דהרי (חייב לשלם לו אם אינו רוצה לישבע) אם היה בעצמו לוה על היתר עיסקא היה יכ"ל לפטור בשבועה ובעת הוא אינו רוצה לפטרו רק דוקא ליתן לו הריבית לכך הוי ריבית אבל אם המלוה רוצה שישבע לו לא הרווחתי ודאי הוא חייב לשלם לו אם אינו רוצה לישבע דהרי אז הוא עצמו היה הלוה נמי היה חייב אם לא היה נשבע בזה ודאי חייב ליתן אם לא ישבע ובפרט אם אומר לו אח"כ לך לוה בריבית על ה"ע דהט"ז ס"ל דאינו אוסר רק אם לא עשאו שליח מיד רק התחלה לוה ממנו רק שאמר לו אם לא אשלם לך לך ולוה בהיתר בזה המ"כ בשעת הלואה לא נעשה שלוחו דדלמא יהיו לו לשלם ואח"כ כשאין לו לשלם והלך ולוה אז אינו עושיהו שליח רק הולך מדעתו בזה אוסר אף דהוי על לד ה"ע אבל אם בשעה שהולך ללות אומר לו הלוה לך ותלוה על לד היתר ודאי נעשה שלוחו וחייב לו מכח גורם לנזיק ומדינא דגרמי ובזה מודה הט"ז דבזה אין ראיה מדין ערב דהתם אין שייך ליתן עליו דין גורם דבשעת הערבות אינו ברי ואין ההיזק נעשה מיד אבל אם אמר לו בשעת הלואה לך והלוה בריבית חייב מדין מזיק לשלם לו היזקו ועכ"פ נראה דעל לד היתר מחויב לשלם לו הריבית ובפרט אם אינו רוצה לישבע שלא הרויח

טוב טעם ודעת - ב <מהדורא ג> קלוגר, שלמה בן יהודה אהרן עמוד מס 46הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ליתר עיון

ליתר עיון: טוב טעם ודעת מהדורא ג' ח"ב סימן מג

אם המקבל הוא עם הארץ וטוען שלא הבין את ההיתר עיסקא, פסק הג"ר שלמה קלוגר שאין בדבריו ממש. *וכתבו הפוסקים שאפשר לסמוך על זה בדיעבד אם עשו עיסקא אף שלא הבינו ענינו.*

Further Iyun: If the recipient is ignorant and claims he did not understand the concept of the heter iska, R' Shlomo Kluger writes that the iska remains in effect. *The Poskim rely on this in cases where an iska was used even where the parties were not aware of its concept.*

שמוותר בעל המעות למתעסק העודף בריוח מעל סכום ההתפשרות (יג).

ז. צריך שידעו המלוה והלוה ענין היתר עיסקא מהו (יד).

ח. יש להמנע מלהשתמש במונחים כגון הלואה או רבית (טו).

ט. לכתחלה צריך לעשות ההיתר עיסקא בכתב, ולפרט בו תנאי העיסקא (טז) ואופן תשלום שכר העמלה. ולכתחלה רצוי גם לעשות קנין ולכתוב בשטר שנעשה בב"ד חשוב (יז). אבל בדיעבד די כשהתנו על כל זה בעל פה. והסכמת האחרונים שדי כשאומר בשעת נתינת המעות שנותן לו על צד היתר עיסקא כתקנת מהר"ם ז"ל (יח).

י. יש מהאחרונים שהקלו בענין זה ותיקנו שטרי עיסקא כללים. והיינו שמתחייב המלוה או הלוה שכל הלואותיו ועסקיו יהיו על צד היתר עיסקא (יט).

כצאן יוסף ערך משא ומתן אות ד בשם מהר"א ברוידא שתיקן שטר עיסקא בדרך זו, אלא ששם קבע למתעסק תרי תילתי באגר ותלתא בהפסד, ולכאורה די בפלגא בהפסד, כמבואר בפרק לו. (יג) עי' פרק לו שלדעת כמה פוסקים אין מועיל אופן זה כשכר עמלה. (יד) עיין פרק לה שלדעת השל"ה נראה שאף בדיעבד אינו מועיל הת"ע אם אינם יודעים ומבינים ענין ההת"ע. אלא שמדברי כמה אחרונים משמע שאין הידיעה מעכבת בדיעבד. ומה שדנו האחרונים מדין היתר סאה בסאה שמועיל בדיעבד אף אם לא ידעו ענין ההיתר, אפשר לדחות דשאני התם שאין חסרון הידיעה אלא משום שמתכוונים לאיסור. אבל בעיסקא שצריך להשתעבד ולהתחייב, ואם אינו יודע ענין ההית"ע אינו מתחייב על מה שאינו יודע. מיהו אפשר שמ"מ כיון שחתם על שטר עיסקא באופן המועיל מתחייב בזה אע"פ שאינו יודע על מה חתם. והחפץ חיים באהבת חסד כתב שמהראוי שהמתעסק בעניני עיסקא ילמוד הלכות אלו בפוסקים. ונלענ"ד שאף אם נאמר שאין הידיעה מעכבת, היינו דוקא בסתם, אבל מה שמצוי לפעמים שהלוה או המלוה רוצה לעשות הת"ע, וכאשר שואלו השני מהו ענין ההיתר עיסקא, מדחה אותו ואומר לו שאינו מחייב כלום רק כדי לעשות בהיתר נראה שלכו"ע איסור גמור הוא. (טו) עי' קונטרס תקנת רבים שכמה מהרבנים מצדדים לומר שאם מזכיר לשון הלואה או רבית הרי זה סותר ענין ההת"ע, וגם מכוער הדבר, ומ"מ נראה שבדיעבד אינו מבטל ההת"ע, וכ"ש בהת"ע הנעשה בין שני אנשים פרטיים. וכן משמע בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רנב. (טז) עי' פרק לה מ"ש בענין אם צריך לקבוע בתחלה סכום ההתפשרות. ולכתחלה בודאי שראוי לעשות כן. (יז) עי' פרק לז שיש אומרים שאם מתחייב שבועה במקום שאינו חייב בה יש בה משום דיני אסמכתא. ולכן צריך קנין בב"ד חשוב. והסכמת הפוסקים שאם כתוב בשטר שנעשה בב"ד חשוב, אע"פ שלא נעשה כן, מועיל לבי"ד דין אסמכתא. (יח) עי' פרק לה סעיף ד שכן משמע מדברי הפוסקים. (יט) בשנת תרפ"ד הציע האדמו"ר מלובלין הגה"צ ר' עזריאל מאיר אייגר זצ"ל, בראותו גודל המכשלה והפרצות באיסור רבית שהיו באותה תקופה, שכל איש מישראל כשיתחיל לעסוק במשא ומתן ילך אצל המרא דאתרא שבעירו, ויתחייב בכתב ידו שכל העסקים שיעשה במעות, הן מה שיתן לאחרים והן מה שיקבל

ברית יהודה פרק מ אות י [הערה יט וכ']
אם שני הצדדים כתבו שכל עסקיהם יהיו על פי היתר עיסקא, יש אחרונים המקילים לסמוך על זה. וזהו הסמך למה שנקרא "היתר עיסקא כללי". וע"ש שיש מתירים אם ידוע לעולם שכל עסקי חברה זו הם על פי עיסקא.

If both parties write a general heter iska, proclaiming that all their transactions are being done accordingly, some Achronim permit their investing with each other even if they did not write a heter iska specifically for this transaction. Some Poskim write that if it is well publicized that all transactions of a certain business are being done according to a heter iska, this too would suffice. This is known as a "heter iska klali".

ודעת רוב האחרונים שאין היתר עיסקא כללי מועיל אלא אם כן שני הצדדים

מאחרים, מעיד הוא על עצמו שיהא על אופן עיסקא ע"פ תקנת חז"ל, אף אם ישכח או שלא יוכל לדבר מזה בפירוש בעת נתינת או לקיחת המעות, ואיך שיתפשר אז יהיה על צד היתר עיסקא. ובתקנה יהיה מפורש שכל מי שיזכור ויהיה ביכלתו יעשה בכל פעם היתר עיסקא מיוחד ולא יסמוך על ההיתר עיסקא הכללי. **ההצעה** פורסמה אז בקובץ דרושים שיצא לאור ע"י אגודת הרבנים בפולין (כרך ראשון חלק שני שנת תרפ"ד), ופנה בקריאה לגדולי הדור שיחוו דעתם על הצעתו זאת, (לאחר מכאן הדפיס הצעתו עם חלק מתשובות הרבנים להצעתו בקונטרס „תקנת רבים" שיצא לאור בוורשא בשנת תר"צ). ודן שם בצדדי ספיקתו אם אדם יכול להתחייב בקנין על דבר שלא בא לעולם. וכן אם מועיל התנאי שעושה עכשיו למה שיעשה אחר כך עפ"י סברת כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה. עיי"ש בדבריו. **ובחוברות** הבאות של קובץ דרושים וגם בקונטרס תקנת רבים הנ"ל הובאו דברי גדולי הדור שבאותה תקופה מכל קצוי תבל. ובקובץ דרושים יש כמה תשובות שלא הובאו בקונטרס תקנת רבים. והם מהג"ר דובער הכהן מאיזביץ והג"ר שמואל דוד לאסקי מראדאגשץ והג"ר אהרן קוטלר מקלעצק שדחו היתר זה. ועיקר דבריהם שאין להתיר כאן על סמך סברת כל העושה ע"ד ראשונה עושה, כיון שעוסק בהלואה בלשון הלואה ורבית הרי זה כעושה בפירוש נגד דעת הראשונה (עי' בדברי הגר"א קוטלר שדחה שם גם סברת הגר"א קלאצקין שצירף להתיר מפני שהשלטון גובה מס עסקים, והרי זה כשותפות עכו"ם. ועי' בקונטרס הנ"ל שעוד כמה רבנים דחו סברא זו). ושם הובאה גם תשובת הגרא"ז מלצר שהסכים לדברי חתנו הגר"א קוטלר, וסיים שבמקום להכנס לעצות דחוקות להתיר איסור דאורייתא, מוטב לפרסם דסגי בתנאי בעל פה שההלואה היא בתורת עיסקא, וע"י כך יקלו עליהם לעשות כדין תורה. אלא בודאי שאינו רוצה להזכיר ענין הת"ע מפני שהצד השני לא יתרצה בכך, א"כ מה יועיל תנאי דמעיקרא (והעורך בקובץ דרושים הסכים לדברי הגרא"ז מלצר וכתב שלא נתקנה תקנה זו אלא באופן ששכחו ולא כשיודעים ואינם רוצים). ועי' גם בשו"ת חבצלת השרון (יו"ד סי' סג) שלא הסכים לתקנה זו. **אמנם** מדברי המשיבים שנדפסו בקונטרס תקנת רבים נראה שרוב הרבנים שבאותו הדור, עכ"פ מאלה שבאו דבריהם שם, הסכימו עקרונית להצעה זו. ובראשם הגאון ר' אליהו קלאצקין והגאון ר' מאיר אריק והגאון ר' שמואל ענגיל, שכפי הנראה היו המסכימים הראשונים להצעה זו. אלא שגם מדבריהם נראה שזה רק בבחינת הצלה בשעת הדחק. וגם שאר המשיבים הוסיפו להסתייג מכמה צדדים להצעה זו. יש שחששו לתקלה שע"י כך תשכח תורת איסור רבית מישראל. וגם ענין שכר עמלה אינו מפורש די הצורך. ויש מהם שהוסיפו תנאי שלא יזכירו שם הלואה ורבית. וכן יש שחששו שמכיון שלא הזכירו ענין הת"ע בשעת מעשה ויכול המלוה לתבוע עפ"י ערכאות הקרן והרבית, הו"ל כשטרא מחוזנאי. והגר"א קלאצקין כתב דבכה"ג יצא מכלל איסור רבית והרי הוא בכלל גזל (עי' פרק לה סעיף יא ויב) וכמה רבנים לא הסכימו להצעה אלא א"כ יעשה כתקנה קבועה של כל בתי הדינים, ואז יהא כל אחד מחויב לקבל תנאי עיסקא. וכן הוסיפו כמה רבנים שאין די במה שיעשה פעם אחת לכל חייו אלא צריך לעשות זאת לכה"פ פעם אחת בשנה. וכפי הנראה שם בקונטרס החליט האדמו"ר מלובלין לאחר שקיבל תשובות הרבנים, להוציא הצעתו זאת אל הפועל, עם חלק מהסייגים שהוסיפו הרבנים (עי' פרק מא שהבאתי

עשו היתר עיסקא כזה. ואז מועיל אע"פ שלא עשו הת"ע בנפרד לעיסקא שביניהם (כ).

יא. נהגו לממוך בבנקים על היתר עיסקא כללי, והיינו שהנהלת הבנק מתחייבת שכל עסקי הבנק, בין כמלוה ובין כלוה, יהיו על צד היתר עיסקא (כא).

נוסח השטר עיסקא שתיקן). ולא שמעתי אם אמנם נתקבלה ונתפשטה תקנה זו בפולין בתקופה ההיא. (כ) עי' בקונטרס הנ"ל. ומדברי רוב המשיבים נראה שלא הסכימו להתיר רק באופן ששני הצדדים עשו היתר עיסקא כזה. אלא שבשעת מעשה שכחו לפרט ולפרש ענין ההת"ע. אבל כשרק המלוה עשה הית"ע, דעת רוב הרבנים שם שאין ההת"ע מועיל. שמכיון שאין הלוה יודע ההת"ע ולא קיבל המעות ע"ד להתעסק אין תנאו של המלוה מועיל לחייבו (עי' תשובת הרב מקאליש מ"ש על דברי המהרש"ם (ח"א סימן כ) שמדבריו משמע שמועיל הת"ע של המלוה בלי ידיעת הלוה. וה"ר אברהם נתן עלבערג שם מנסה ליישב דברי המהרש"ם. ועי' מ"ש בזה בפרק ו הערה נג). וגם כשהלוה עשה הת"ע ולא המלוה דעת כמה רבנים בקונטרס הנ"ל שאין ההת"ע מועיל. ובחבצלת השרון הנ"ל כתב דכ"ש דלא מהני. ועי' שו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סימן קסד) שמצדד להתיר כשהלוה מתנה על היתר עיסקא בפני עדים, אע"פ שאין המלוה יודע מזה. וכפי הנראה הסכים עמו המהרש"ם (בהסכמתו לקונטרס הסמ"ע, קרקא תרנ"ד) וכתב שיש לצדד להתיר גם אם עשה המלוה בלא ידיעת הלוה. ועי' בשו"ת מהרש"ם ח"ד סי' קלח מ"ש בזה. ובשו"ת מהרש"ג (יו"ד סימן ה וסימן נב) השיג על דברי המהר"ם שיק ועי' גם שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' כ וסי' כא מ"ש בזה. (כא) ענין ההיתר עיסקא בבנקים נזכר בתחלה בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן כ) וז"ל, הנה זה איזה שנים כשנתייסד באנק כזה (של רוב ישראלים) פה"ק עשיתי עם הממונים שטר ב"ד וחתמו עליו בחיוב המועיל שכל ההלואות יהיו עצה"ע. ואם לא ירויח הלוה יחזירו לו גם העיסקא שלקחו מקודם (בשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' קפט) הבין שנתכוין למה שגובים הבנקים רבית בתחלת העיסקא, ופקפק בתקנת המהרש"ם, דהו"ל כרבית ע"מ להחזיר שאסור. ולכן כתב שיתנו שינכו לו מחובו). ואח"ז הכרזתי כן בכל ביהכנ"ס וביהמד"ר לפרסם הדבר, וגם כל מעשה ב"ד יש לו קול וכו', וממילא הו"ל כהתנה בשעת הלואה ויש שטר בב"ד. וזה עדיף ממה שכתב הרה"ג הנ"ל (כוונתו לאבד"ק סטריא בשו"ת הרי בשמים) לתלות צעטיל בכותל שאין כח עפ"י דחה"ק ואפילו כתנאי שבע"פ לא הוי. ואין צריך לכתוב זאת בהשטאטוען (תקנות הבנק) שבדיניהם כמובן וכו'. אבל בכ"ז אם ילוו להם מעות ממקומות אחרים רחוקים והם יהודים לא יונח בהיתר זה וכו'. עכ"ל המהרש"ם. והסכים עמו בשו"ת אמרי יושר ח"א סימן קפט (ועי' בדבריהם מה שפקפקו בענין אם מועיל ההת"ע לערבים, ועי' מ"ש בזה בפרק לח סעיף ז). ועי' בקונטרס תקנת רבים הנ"ל שלדעת כמה רבנים יש צד היתר יותר להת"ע כללי של בנק, שהוא גוף צבורי עם תקנות קבועות שאינן משתנות, מאשר הת"ע כללי של יחיד. וגם מדברי המהרש"ם מוכח כן, שכתב דהו"ל כהתנה בשעת הלואה, ונראה כוונתו שאין אנו צריכים לכלל של כל העושה ע"ד ראשונה עושה. ובשו"ת מהרש"ג יו"ד סי' ה כתב בפשיטות שגם הת"ע חד צדדי של בנק אינו מועיל כלל. ובמה שכתב המהרש"ם שאין צריך לכתוב התקנה

קסז **(א) ויהיה באחריות המלוה.** כלריסא [סוס ס] כתב, ונראה לפי הטעם עמו בחמלה ונותן לו שכר מה כדי שיקבל עליו המתעסק (ג)מחריות שפיר דמי, דומיא דמתנה עליו בשכר עמלו בדבר מועט, ודומה למתנה עם שומר חנם להיות כשומר במו"מ סימן רצ"ו סעיף כ[ו], עכ"ל. וממהכי על דבריהם נלו לפי שלמה מפי הלדיק, לעיקר הסיעה כדין זה הוא מחמת שבשעה שמרויח מנה הוא עדיין פקדון בידו ולא הלוואה, ופי יקבל עליו האחריות גם בעת היות יהיה המעות בהלוואה בידו, וכמו שכתב ב"י בסימן קמ"ט [בעמוד שנט סוף דבור המחיל] בענין שתר ות"ל, היה האחריות המעות עליו הוה לגמרי כשלולו הלוה לישראל מעומין, ע"כ, וכיון גמורה יש כאן ומה יועיל מה שנותן מלוה ללוה שכר על שקיבל עליו האחריות, דזה דומה למי שנותן ללוה ליזה מתנות שלוה ממנו מעות ברצית, שכל נמי ממש כן הוא. ומה שכתב לתיות כשומר לא קבל מתנה זה על זה, להפסד לתו שזי מחפי, אבל הכא שזי מחפי הוי ליה רציה. ואפילו בדבר המותר גמור מצינו מילוק זה, דהיינו בחמלת סימן קמ"ו לא יעשה מלאכה בעבדו, לפי האיסור רק מחמת ההלוואה, כמו שכתבתי שם [ס"ק כ] והוא תלמוד ערוך [בבא מציעא סה, ב]. ולא דמי למה שכתב רמ"א בסימן קמ"ט סעיף י"ח ושם התנו זה עם זה שהמלוה לשמור וכו' יתחייב בחמריותו וכו', דשם כבר מכר לו הלשמור לגמי כל זמן שהיה לו על המשכון של גוי רק שהוא שומר יא דמנכינן כו'. דלוקח במשכנתא דהוי כרשות המלוה, והלוה מחמלה עליה לא מנכינן ליה, כללקמן סימן קע"ב סוף סעיף ג' בהג"ה, מה שאין כן הכא: **יב מי שקבל מעות להלוותם** סימן קע"ז סעיף י"ג: **יג רק עשה להלוותם המלוה.** אבל אם בנה מורכה זו לשורך בעל המורכה אמור, דמיד נתחייב לו ולכל מי שבכר המתנת מעותיו, ועיין לקמן סימן קע"ב סעיף ו', ש"ך [ס"ק יג]:

אומרים יא (י) **דמנכינן ליה:** הגה (יא) [יב] (ו) **מי** שקבל מעות להלוותם מחמת (ב) (ג) **היא** עיקר. (*) **יב** מאחר ונגם לומד עם נגו והתנה עמו שיתן לו מחוס זה להוצאה לף על גב דהוי נותן לו להוצאה מחוס שלמד עם נגו לפילו הכי לחמור להוי ליה כהלוויי ודור נחלרי לחמור לפילו לף לקיימה לשתרת והוה הדין כלל כיוצא בזה מיהו אם נותן המעות בדרך מתנה ואם ירלה הלוה יוכל לעכבם לעלמו ולף ישלם לו מותר לף על גב דמשלם לו אחר כך. [יא] (ו) [מי] (ז) **שאינו** לריך לנוות מעות רק לטובת מלוה אומר לו בנה לך מורכה זו וכל מה שחוסיף על זה אני לשלם לך וכל זמן שאיני משלם לך דור בה בחנם מותר הואיל ואין כאן הלוואה **יג** רק עשה (ז) ח לטובת המלוה:

סימן קסז

באיזה אופן מותר להלוות מעות בתנאי שיתעסק בו לריוח. ובו סעיף אחד:

א ג [א] (א) **מלוה אדם לחבירו מנה על תנאי שיתעסק בו לריוח המלוה עד שיהא שני מנים** ב **(א) א** ג **ויהיה** (א) **באחריות המלוה עד אותו זמן ולבשיהיו שני מנים** (*) **יהזרו שני המנים למלוה** סימן קע"ז ס"ק י"ז [כ]:

[י] [הגה] **מי כו'.** כמו שמבאר והולך דהוי ליה כו': [יא] **מי שאינו צריך כו'.** ממה שכתוב בבבא קמא כ' ב' תא שמע רבי יהודה אומר אף כו', ומשני שאני כו', הא לאו הכי מותר. ועיין רש"י במתניתין דבבא מציעא קי"ז א' ד"ה [אמר ר' יהודה כו'], אם כן כו', ודוקא משום שחרוריתא, ואמר שם אלא בעל העלייה כו', וכל שכן כאן לטובת המלוה:

קסז [א] [שו"ע] **מלוה כו'.** כמו בטרשא דרב חמא [בבא מציעא סה, א], הרא"ש [שם פ"ה סימן כג] ושאר פוסקים. וכן הוא בירושלמי [שם הלכה ו] (ר"ח) [רבי אלעזר] **א)** יהיב דינר לחד בר נש אמר ליה מה דתינתן [עבדיך] מיכן ועד חנוכה דידי, מתמן ולהלן ליית לי עסק עמך אין פתחין ואין יתרין דידך כו':

פתחי תשובה

(ג) **היא עיקר.** עיין בתשובת נודע ביהודה תנינא חלק יו"ד סימן ע"ו שכתב דדוקא בכהאי גוונא שהלוה שוטן שינכה לו, בזה הכריע הרמ"א כסברא אחרונה, כיון דהלוה נקרא מוחזק והמלוה בא להוציאה ממנו, אבל נגד שאר בעלי חובות אין נקראים מוחזקים נגד בעל חוב זה ולא מנכינן ליה, ע"ש:

קסז **(א) באחריות.** ומה המלוה הימו מממין ללוה על הפסד נקבן או ברימה אזי יכתוב בשטר העיסקא שאין הלוה נמחן בהפסד הקבן כי אם על פי עדים כשרים מפורסמים, ועל הרימה לף יהא נמחן כי אם בשנועה ממורה כדלין בעל השטר. ולף כמותן שנהגו לכתוב בשטר עיסקא, אבל בהלוואה ממש דהוי רצית דמורייתא לסמוך להתנות גם על הקבן שלף יהא נמחן כי אם על פי שני עדים כשרים, כללקמן סימן קע"ו, עכ"ל הש"ך [ס"ק נז]:

אוצר מפרשים

ח (הגה בעיף ג) **מלוה המלוה (וכו').** ראיתי למר זקני הרב חסד לאברהם ז"ל בהגהותיו כת"י [על הלבוש ס"ק ג] שכתב וז"ל, כתב מהר"ר ישראל בנימין נר"ו, מכאן נראה לי להתיר לכל מי שמקבל מעות מחלמיד חכם וכיוצא לעסקא ונותן בכל חדש ריוח ידוע, מותר כל שלא היה המקבל צריך לאותם המעות ולא עשו קבלה בתחילה, והאי ברתיתה דלא מצי לאכפויי על הריוח, ויש ראיה ממה שכתוב סוף פרק כל הגט [גיטין ל, א] כיון דכי ליית לי' לא יהיב ליה וכו' [ועיין להרב כרם שלמה [אמארילייו] מה שכתב ביו"ד סימן ט' בענין זה דמתעסק במעות תלמיד חכם שחילק בענין זה והתנה, עיין בדבריו באורך] [ח]: (שיורי ברכה אות ה)

קסז א (ש"ע) **מלוה אדם לחבירו מנה על תנאי וכו'.** נראה לעני"ד דוקא היכא שהתחנה בפחם שיהיה בידו עד שיהיה ריוח שני מנים, דאינו צריך לשלם מכיסו, אלא כל זמן דליכא עדיין שני מנים המה מעות המלוה ואחר כך שנעשית שני מנים נעשית מעות הלוה, אבל היכא שקבע זמן, למשל עד חודש או חדשים יהיה ריוח שני מנים, בזה יש איסור, דלמא לא יהיה עד אותו הזמן שני מנים ויצטרך לשלם מכיסו והוי רבית מוקדמת. והנה ראיתי בביאורי רבינו החסיד הגר"א ז"ל ס"ק א' שהארין"ל לסתור פסק השו"ע. ולענ"ד לתקן דברי חכמים שיהיו קיימים, מה שכתב ז"ל אבל מכל מקום דין זה אינו נראה לי וכמו שכתוב שם לא מצא מותר שלישי וכו' ואיבעיית אימא וכו', ולא דמי לההוא דירושלמי דשם אמר אחר תנוכה יהיה שלך אף שלא ירויח או יפסיד קודם החנוכה, וכן בטרשא דרב חמא דלא

ביאור הגר"א

(ליקוט) **מלוה כו'.** ולא דמי לההא דרב חמא (שם ס"ע ג') דמוגיר זוזי וקיבל כל האחריות, דשם היה כל העסק בשביל המקבל וקצץ לנותן דבר ידוע, וכמו שכתוב לקמן בסימן קע"ז סעיף ו', אבל כאן הוא כל העסק בשביל הנותן והוי כשלוחו, ומכל מקום צריך שיהא האחריות על הנותן כיון שעושה בשביל טובתו שיהיה אחר כך מלוה בידו והריוח שלו, אלא כיון שנותן לו שכר עמלו ומזונו מותר לעסוק בפקדונו אף על גב שיהיה אחר כך מלוה בידו, וכמו ההיא דרב חמא (שם סה, א), וכמו שכתוב [סימן קעז סעיף ב] בעיסקא דמותר לעסוק בחלק פקדון אף על גב שעושה בשביל חלק מלוה כיון שנותן לו שכר עמלו, וכמו ההיא דירושלמי שהבאתי שאמר עד חנוכה כו'. אבל מכל מקום דין זה אינו

באר היטב

(ו) **דמנכינן.** לדוקא במשכנתא דהוי ברשות המלוה והלוה מחמלה עליה לא מנכינן ליה, כללקמן סימן קע"ב סוף סעיף ג' בהג"ה, מה שאין כן הכא: **יב מי שקבל מעות** סימן קע"ז סעיף ו': (ז) **לטובת.** אבל אם בנה מורכה זו לשורך בעל המורכה אמור, דמיד נתחייב לשלם לו ולכל מי שבכר המתנת מעותיו, ועיין לקמן סימן קע"ב סעיף ו', ש"ך [ס"ק יג]:

קסז **(א) באחריות.** ומה המלוה הימו מממין ללוה על הפסד נקבן או ברימה אזי יכתוב בשטר העיסקא שאין הלוה נמחן בהפסד הקבן כי אם על פי עדים כשרים מפורסמים, ועל הרימה לף יהא נמחן כי אם בשבועה ממורה כדלין בעל השטר. ולף כמותן שנהגו לכתוב בשטר עיסקא, אבל בהלוואה ממש דהוי רצית דמורייתא לסמוך להתנות גם על הקבן שלף יהא נמחן כי אם על פי שני עדים כשרים, כללקמן סימן קע"ו, עכ"ל הש"ך [ס"ק נז]:

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

(*) יין זה כתבו הרב ב"י בסימן קע"ו סעיף ג' (ינ) [יז]:

קסז ג. טור וכן כתבו הרא"ש בפסקיו דף קמ"ד ע"ג [בבא מציעא פ"ה סימן נג] והמרדכי [שם רמז שיט] ובהגהות מיימוניות [פרק קונטרס] פרק ט' מהלכות מלוה [הלכה ג] בשם ר"מ [שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס פראג סימן תתקנה], מטורשת דרב אחאי [שם] לף ס"ה ע"ג:

(*) פירוש אמה שהיו בפקדון על תחריות המלוה, יחזרו להיות הלוואה ויהיו בתחריות הלוה:

ציונים לרמ"א עם ציונים מהש"ך

ד*) דברי עצמו:

ה) היא סברת הרא"ש [בבא מציעא פ"ה סימן טז-יז] והטור [בעמוד שלו] ורבינו אפרים [ובשו"ת כתר"ת סימן קעד (מו)] ורלחב"ד תלוה ו, ג]:

ו) במרדכי פרק איזהו נשך [שם רמז שטז] בשם תשובת מהר"ם [דפוס קרימונה סימן רמז] והרי"ף שורש קי"ט:

ז) ב"י [שם ד"ה כתב] בשם בעל התרומות [שער מו ח"ד סימן כו, בשם תשובת הרי"ף סימן קכ]:

הגהות והערות

(יב) מוקן מתחדות תמ"ד תנ"ח:

(יג) מוקן מתחדות קלתקע שם:

(יד) עסף מקונעדם שיכי שייכיש שבסוף ספר כרכי יוסף:

קסז א) מוקן ע"פ מהדורת סורודנדע תקס"ו, וכן הוא בירושלמי בשם רבי לעזר:

ליתר עיון: שלחן ערוך סי' קסז, ביאור הגר"א

מותר להלוות כסף לחבירו על תנאי שיתעסק עמהם בתור פקדון עד שירוויח סכום ידוע, ומאז והלאה תהיה הלואה גמורה וכל הרווחים יהיו למקבל. אולם ע' בביאור הגר"א שפליג שאם הוא בדרך הלואה אסור. *ובעבר, היו כמה שטרי עיסקא כתובים על דרך זו, שיהיה הסך כולו פקדון מתחילה עד שירויח הסכום שהסכימו עליו, ואח"כ יהיה הלואה גמורה.*

Further Iyun: It is permitted to give an investment with the following terms: it is to be a deposit with all profits going to the investor until a specific sum is reached, at which point it turns into a regular loan of the entire sum, with all further profits belonging to the recipient alone. The Gra disagrees and prohibits this if it involves a loan. *In the past, many heter iskas were formulated in this fashion – it would be a deposit that subsequently became a loan.*

עליו ויכול להתנות שיהיה כשומר, מה שאין כן כאן שאחר כך הוה לוה ממש, רק שבתחילה הוה אינו לוה כיון שבתחריות מלוה הוא וזה עיקר הסיתר, על כן צריך שלא יקבל ההיתר. ותו, דדוקא במשכון שייך לומר מתנה להיות כשומר שלא ניתן להוצאה, אבל לא במעות, וכן כתב להדיא הטור

ומשם ואילך יהיה כל הריוח ללוה [ב] [ג] **ובלבד שיתן** [ד] בסימן קס"ט [עמוד תנח] בדברי הרמ"ה ז"ל, ולא דמי למעות שלא הדר בעינייהו, מה שאין כן משכון דהדר בעינייהו ממנה להיות כשומר. על כן הוה כאן מלוה, ואיכא יקח יותר ממה שהלוהו, ודאי הוה רבית גמור. וכן כתב הרמ"ה בתשובה כלל (פ"ה) [פת] סימן ב' דהמקבל לחתנים שכר תפסי לקבל עליו כל התחריות, ולא דמי לשומר מנה דמתנה להיות כשומר, דהתם לעולם שומר הוא ויכול לשעבד עצמו כדין שומר, אבל הכא שנותן ונותן בנכסים היין שקיבל עליו כל התחריות פקע ממנו שם הפקדון ונעשה מלוה, ע"ל, והיינו כמו שכתבתי לעיל שלא נייך שלא יהיה נפקע ממנו שם נפקד. על כן אין להשגיח בהיתר זה שכתב בדרישה. ועיין מה שכתבתי בסימן קע"ו סעיף ו' [ס"ק יב] בפירוש דברי ה"ר יצחיה דלפילו אם המקבל קונה מן הנותן חלק ריוח שלו לתפסו. וכן מוכח עוד בסימן קע"ב סעיף ג' עיין שם בדבריו [ס"ק ח], וכן נראה לענ"ד פשוט. **בתרומת הדשן** סימן ס"ב כתוב למעות היתר נותן מעות לחבירו למחצית שכר ורוצה שיהיה קרן שלו בטוח, יכול לומר שהלוה לו יהיה נאמן על ההפסד רק על פי עדות הרב והס"ך וכהמי גוועת מנשים יוצאי תוניס בעיר שיש להם יהיעה במשא ומתן, ואף על גב דדעת שניהם שלא יהיה כן שיעידו הם ואין מתנין כן שלא שיקח הרבית בהיתר, ומביא ראיה לזה, ע"ש. ומסיק שם לעין היתר זה שלא נותנין לעיסקא שאין שם רבית לתוריית אפילו שלא שום שנגי כיון שלא קיבל עמו רק שם יהיה ריוח, רק מדברון אסור משום קרוב לשכר וכתוב מהפסד, דהיינו שיהיה הקרן שלו בטוח על כל פנים, על כן יש להתיר זה. אבל מי שקנץ עם הלוה שיתן לו שום שנגי כך קונה ריוח ושאסה כן להיות הקרן בטוח, אין לאסוך על שנגי זה וליקח הרבית אם לא יעידו שלא שני מנשים, ע"כ. ובלבוש המריך כאן ומחלק בין הקרן להריוח, דעל הקרן יכול להתנות כן שיהיה בטוח שבבירור יש לו בידו הקרן רק שרוצה לפטור עצמו בטעות הפסד, על זה יאמר שיי מאמינך כי אם על פי עדים המיוחדים, אבל לא על הריוח, דספק מתחילתו אם יהיה שם ריוח כלל. ומיהו נכון הוא, רק שמשמע מדבריו שעל הקרן מועיל שנגי זה אפילו אם הוא קונץ עמו מתחילה, כגון ההיא דהכא שמתנה עמו שיהיו בתחריות המלוה עד שיהיה שני מנין דגם זה מועיל שיטרוך עדים המיוחדים דוקא על הפסד הקרן, והוא תמוה שלא ראה סוף דברי תרומת הדשן שזכרנו [א] דדוקא במקום שאין שם קציצה יש לפמוך על זה. ואפילו במקום שאין קציצה אלא נותן למחצית שכר, דמותר לעשות כן שנגי זה שלא יהיה נאמן על הפסד הקרן רק בעדות הרב והס"ך, היינו שיעיד שהרב והס"ך יש להם ידיעה כו', מה שאין כן בנותן שבותרים עדיה שאינם יודעים מן המעשה ומתן כלל, ועושים כן כדי שלא יפסיד שיוכלו להעיד על ההפסד, זה ודאי אינו גמור הוא, דהוה קרוב לשכר וכתוב לגמרי מן ההפסד. וכתוב בלבוש למעות אתנה למיון בשטרות, שיכתוב לו שהיא הלוה למלוה שתורה שיש לו עכשיו בביתו ומוכרה לו בזול, שהרי כל אדם יש לו רשות שימכור שתורתו בזול אפילו הוא מתחים בשלה שיעמידנה למלוה בזמן פלוני ואם יעבור על זה מייב לשלם לו בשך הרבה שנותן ונותן בנכסים היין שקיבל ממה שנתן לו, שזה היתר גמור, והוא שידע שהשתא כן הוא שיש לו ללוה שותה השתורה בשיעה בשותו פעם, ויקנה לו השתורה בקנין מיד שעושה על החוב, עכ"ל. והוא מדברי ריב"ש [שימן שלה] הביאו בשו"ע בסימן קע"ז סעיף י"ת, ועיין מה שכתבתי שם [ס"ק כב-כג]. ונראה לי ברור שאין להיתר זה מקום רק אם לא שמר תחילה הלוחי מעות, אלא תיכף שמר שך הנה יש לי שתורה שתכרנה לך בזול ואם לא תעמידנה לך בזמן פלוני אתן לך שך וכך, אבל שמר תחילה הלוחי מנה ואחר כך עושה עמו היתר זה (תיכוך) [שתור], [א] דכן מצינו בסימן קס"ג סעיף ג' שמר ליה הלוחי מנה שמר ליה מנה אין לי תטין במנה יש לי כו' לשתור מאתר שאמר ליה תחילה הלוחי, והא התם דעשה עמו מקח גמור בחטין כפי שוויין ואח"כ אחזר ולקח ממנו בחטים וחטים הוא ג"כ גמור ולפילו הכי [שתור] [ג], קל וחומר כאן לחוכר שלא נתן אלא לשתור לו בזול הרבה תחילה לחזוך בשעת כהערמת רבית, ולא עוד אלא רבית גמור יש כאן לפי מה שכתב ב"י שם בשם קמ"ג [עמוד שפו ד"ה שאמר] בשם תלמידי רשב"ץ דאם היו שוויים חשבים תחילה וחחים לו זמנה להוה רבית גמור, כמו שהעתקתי לעיל [שם ס"ק ו], הוא הדין נמי הכא שמכר לו בזול טפי, דאי טעמא הוא לאו רוחין אחין כאן מכירה בחחת (ודוקא) [כיון] דאחר ליה תחילה הלוחי. ותו, דכאן גרע טפי דבשעת נתינת המעות קונץ עמו בפירוש שיתן לו טפי ממה שהוא נותן לו. על כן אין לסוך על זה אם אחר ליה תחילה הלוחי מעות, כיון דחחילה בא עמו בדרך הלוחת מעות והוא משלם ליה מעות ונותן לו יותר ממה שלקח ממנו, ואין לעשות היתר כשאחר ליה תחילה הלוחי מעות אלא שאחר כך מוכר לו שתורה מה שיש לו בזול בלי שום תנאי ואחר שעה חוזר ומוכר לו על דרך הנזכר בסימן קע"ד סעיף ג', וזה דוקא שיש לו כל התחורה שתוכר, ולא די בשעט כמו שהוא בהלוחה, כמו שזכרנו בסימן (קע"ג) [קסג] סעיף ג' [ס"ק ג]:

הגהות והערות

ב] מוקן ע"פ קונטרס שיטי שיייס שבסוף ספר גרכי יוסף:

ג] נוסף ממהדורת ווילהרמסדורף תל"ח:

ד] מוקן ע"פ כתי"ק:

ערך לחם מהריק"ש

קסז סעיף א **ומשם ואילך יהיה כל הריוח ללוה וגו'**. והוא הדין לסיפא שיהיו קודם הלוחה ומחר כך יהיו לריוח המלוה:

ביאור הגר"א

נראה לי וכמו שכתוב שם [סט, א] לא מצא מותר שליש כו' ואיבעיא אימא כו', ולא דמי להההיא דירושלמי דשם אמר אחר חנוכה יהיה שלך אף שלא ירויח או יפסיד קודם חנוכה, וכן בטרושא דרב חמא דלא איכפת להו כלל בהולכה אם יהיה ריוח או לא מכל מקום בחזרתן הוא שלהם הריוח, מה שאין כן כאן. ועוד נראה לי דאינו מותר אלא בנותן לו בעיסקא אבל בהלוואה אסור, וגדולה מזו בסימן קע"ז סעיף י"ד האומר כו', דאף על גב דמותר מן הדין וכמו שכתוב שם בסעיף י"ח המוכר כו', מכל מקום אסור בהלוואה כמו שכתב שם הרשב"א [שו"ת ח"א סימן תרנא] דבדרך הלוואה אסור, ע"ש. ועוד כתב הטור שם סעיף ל"ד [עמוד תקיד] הנותן ניסקא לחבירו כו' לא יכתוב עליו שטר חוב דהוי מלוה כו', ומה מהני שנותן לו שכר עמלו, הא אפילו חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד לסיגר אסור לדור בחצרו [סימן קסו סעיף א], וכל שכן הלוחי דדור כו' [שם סעיף ב], כל שכן שמתנה עמו שיעסוק בפקדונו בשביל הלוחתו אף שנותן לו שכר, וכמו שכתוב בסימן ק"ס סעיף כ"ג המלוה כו', והוא הדין להיפך שעל מנת שכל מלאכה שיתן ללוה שיקבל ממנו גם כן אסור, ואינו מותר כאן אלא בעיסקא וכהאי גוונא דירושלמי או כמו שכתוב בהג"ה כאן (ע"כ): **[ב] ובלבד בו'**. הרא"ש שם, וכמו בטרשא דרב חמא דנקט להו כו', וכמו שכתב הרא"ש שם [סימן כב] וכי תימא כיון דאחריות הדדך כו' ויש לומר כו'. ועיין תוספות [שם] ס"ה א' ד"ה נקטי כו', ושם ע"ג א' ד"ה ברשות כו' וד"ה החמרים כו' וד"ה מאי טעמא כו':

גליון מהרש"א

קסז [ד] **ושיתן ובלבד שיתן לו שכר עמידתו עד שיהיו.** טעם הלוה שלקח ממנו רבית, והוא משיב שלקח דרך היתר, אין הלוה נאמן לף כאיש ליה מגו נגד המוקה שלא שניך אינש היתרא כו', תשובת רמב"ם הביאו בשו"ע בסימן קע"ז סעיף י"ת, ועיין מה שכתבתי שם [שם ס"ק כב-כג]. ונראה לי ברור שאין להיתר זה מקום רק אם לא שמר תחילה הלוחי מעות, אלא תיכף שמר שך הנה יש לי שתורה שתכרנה לך בזול ואם לא תעמידנה לך בזמן פלוני אתן לך שך וכך, אבל שמר תחילה הלוחי מנה ואחר כך עושה עמו היתר זה (תיכוך) [שתור], [א] דכן מצינו בסימן קס"ג סעיף ג' שמר ליה הלוחי מנה שמר ליה מנה אין לי תטין במנה יש לי כו' לשתור מאתר שאמר ליה תחילה הלוחי, והא התם דעשה עמו מקח גמור בחטין כפי שוויין ואח"כ אחזר ולקח ממנו בחטים וחטים הוא ג"כ גמור ולפילו הכי [שתור] [ג], קל וחומר כאן לחוכר שלא נתן אלא לשתור לו בזול הרבה תחילה לחזוך בשעת כהערמת רבית, ולא עוד אלא רבית גמור יש כאן לפי מה שכתב ב"י שם בשם קמ"ג [עמוד שפו ד"ה שאמר] בשם תלמידי רשב"ץ דאם היו שוויים חשבים תחילה וחחים לו זמנה להוה רבית גמור, כמו שהעתקתי לעיל [שם ס"ק ו], הוא הדין נמי הכא שמכר לו בזול טפי, דאי טעמא הוא לאו רוחין אחין כאן מכירה בחחת (ודוקא) [כיון] דאחר ליה תחילה הלוחי. ותו, דכאן גרע טפי דבשעת נתינת המעות קונץ עמו בפירוש שיתן לו טפי ממה שהוא נותן לו. על כן אין לסוך על זה אם אחר ליה תחילה הלוחי מעות, כיון דחחילה בא עמו בדרך הלוחת מעות והוא משלם ליה מעות ונותן לו יותר ממה שלקח ממנו, ואין לעשות היתר כשאחר ליה תחילה הלוחי מעות אלא שאחר כך מוכר לו שתורה מה שיש לו בזול בלי שום תנאי ואחר שעה חוזר ומוכר לו על דרך הנזכר בסימן קע"ד סעיף ג', וזה דוקא שיש לו כל התחורה שתוכר, ולא די בשעט כמו שהוא בהלוחה, כמו שזכרנו בסימן (קע"ג) [קסג] סעיף ג' [ס"ק ג]:

הגהות רעק"א

קסז א) (ס"ו ס"ק א) **דדוקא במקום שאין שם קציצה.** תמיהני, הא הכא גם כן אינו קונץ דכך יוכל שלא שיתן לו הריוח שיהיה בעשותו, וכו' (ר"ק) [לק רבית לבנון] [ד]. ומצאתי כן אחר כך בתפארת למשה, ועיין מעשה שלמה"ח [חלק ג' סימן ס"ט]:

אוצר מפרשים

יוכל הלוה לקנות האחריות בסך מה, ואם תמצי לומר דלא, אם יוכל המלוה לתת מרן סוף סימן קע"ג שמותר לתת עשרים לטרין וכו', ע"ש, ויקנה קנין גמור ושלם סך מה לשמעון שיקנה האחריות במקום הלוה. והעלה דלא יוכל הלוה לקנות מיד שמעון (בלא) [בלשון] [ב] מעכשיו, שלא יהיה אסמכתא, ושמעון זה הקונה האחריות יכול לחזור ולמוכרו ללוה, וצריך ליזהר שלא יבואו להערים שיקנה אותו שמעון מתחילה כדי שיחזור הלוה ויקנה מידו: **(שיורי ברכה אות א)**

ג) ובשנת תרפ"ט יצא הרה"צ וכו' ר' א' ע' מאיר איגר מלובלין בספרו "תקנת רבים" הנ"ל, לחתור חתירה ולמצא עצה להציל כלל ישראל מפירצה היתירה ר"ל, בחומת הדת הק' כרם בני ישראל, בולט יותר מכל הפרצות בעוה"ר, באיסור רבית החמור המרובה בלאוין, והסכימו עמו רבנים רבים וגאונים שבדורו, ובראשם ר' אלי' קלאצקין אב"ד דלובלין ואח"כ בירושלים, והגאונים ר' מאיר אריק אב"ד טארנא ר"ש ענגל אב"ד ראדימושלא ר' אברהם מנחם שטיינברג אב"ד בראד ועוד רבנים רבים וגאונים מפורסמים, שכל אחד מישראל העוסק במסחר יעשה בעשי"ת היתר עסקא כללי על כל השנה אצל ב"ד שבעירו שכל העסקים שיעשה במשך השנה יהיו על צד הת"ע, כעין התרת נדרים שעושין בכל שנה. ובספר הנ"ל מובא דעת כל הרבנים ופרטי דברים ומשא מתן של הלכה הנדרש לעצה הלזו, וכמה רבנים וגאונים התנגדו לזה, עי' שו"ת חבצלת השרון להגאון מטרנפול סי' ס"ג. מובן מאליו, שהרבנים המתירים כוונתם היתה להציל מה שאפשר להציל, ולבחור הרע במיעוטו, ונכנסו בפירצה דחוקה ובכמה עקולי ופשורי בכדי להגן על כלל ישראל, בידעם שאי אפשר להשבית המסחר מקור הפרנסה של כלל ישראל הכרוך באיסור רבית החמור, וטכסו עצה הנ"ל המסובכה בכמה פקפוקים, כמו שיראה הרואה בספר הנ"ל.

ד) הראתיך לדעת שמצוה גדולה לחפש עצות להקל על פי דעת השו"ע והפוסקים, על המסחר הנהוג שלא יהי' מסובך באיסור רבית וא"ר. ואף גם לפעמים כשנאלצים להיכנס בפירצה דחוקה ולסמוך על הפוסקים המקילים, וכמובן לפי כללי ההוראה – וזה התנצלותי כלפי המבקרים, שכמה פעמים בקונטרס הלזה חפשתי וסמכתי על דעת מקילין. כמה חרדו ורעשו הרבנים הגאונים שבכל דור להקל בתקנות עגונות להתיר אשה מכבלי העיגון, דבר הנוגע רק ליחידה, ואינה מצווה על פו"ר וגם לא על מצות שבת, עי' בי"ש רסי' א', רק משום דטב למיתב טן דו וכו', על אחת כמה וכמה בדבר הנוגע להכלל וחיי בני אדם תלויים בזה, עי' טו"ז יו"ד סי' רצ"ד לענין שתיית שכר שעורים של חדש. מצוה על כל רב ומורה ת"ח וצורב, לחתור חתירות ולמצא עצות עפ"י דרכי התורה וכללי ההוראה, להקל על המסחר שלא יהי' יושבת ומסובך באיסור רבית החמור – והשי"ת יצילנו משגיאות ויאר עינינו בתוה"ק.

סימן סג

נוסח שטר היתר עיסקא עבור בנק של בעלים חרדים בערבון מוגבל גילוי דעת דשטר עיסקא של בנק

א) חתימת ידינו דלמטה, דאנחנו הנהלה והבעלים בערבון מוגבל של הבנק, תעיד עלינו כמאה עדים כשרים ונאמנים, ואנו מודים בהודאה גמורה כבפני שני עדים כשרים ונאמנים וכמודה בבית דין חשוב, שאנו מחייבים עצמנו בחיוב גמור ומשעבדים עצמנו בשעבוד גמור המועיל עפ"י דתוה"ק ותקנת רז"ל, שכל עסקי הממונות שיהיו נעשים בינינו בהנהלת הבנק ובין אחרים מאחינו בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם, הן מה שניתן להם והן מה שנקבל מהם, אשר יש לחוש עליהם חשש רבית דאורייתא או דרבנן, יהיה הכל אך ורק עפי"ד תוה"ק, בהיתר עיסקא על פי תקנת חז"ל, וע"ז האופן:

ב) כשאנו נותנים מבנק מעות לאחרים, אנו נותנים המעות להמקבל רק בתורת שכירות או פקדון, אופן היותר מועיל עפ"י דתוה"ק – הבנק מקבל עליו כל האחריות דגניבה ואבדה זולא ואונסא, רק אחריות דפשיעה מצד מקבל המעות יהיה על מקבל המעות. רשות יש לו למקבל המעות לעסוק ולהרויח בממון הלזה שקיבל מהבנק, והריוח יהיה מחצה למקבל המעות ומחצה לבנק הנותן המעות. ואולם אם ירצה מקבל המעות ליתן לבנק בעד חצי הריוח שלו כפי מה שנשווה אנו, ההנהלה והבעלים בערבון מוגבל, מקודם, אזי אין לבנק עוד שום תביעה על יותר ריוח, כי מותר הריוח שייך לו למקבל המעות.

ג) ובפירוש הותנה, שאם ישבע מקבל המעות שבועה בבי"ד שלא הרויח כל כך שיעלה מחצה מן הריוח לסכום כזה שהשווה ליתן לבנק, אזי פטור המקבל ליתן ריוח מכיסו, רק מחצה מריוח שהרויח, ואם לא הרויח כלום אזי פטור לגמרי. אכן כל זמן שלא

חלקת יעקב ח"ג סי' קפט אות ג
כדי להתיר הלוואות בלי להתחייב בנתינת שכר טירחא לכל הלווים, המציא החלקת יעקב היתר עיסקא חדש שהוא כולו פקדון, בלי להיעשות הלואה כלל, וכל האחריות והרווחים הם של הנותן, רק שאין המקבל נאמן עליהם בלי עדים כשרים, וכנ"ל.

In order to allow lending to many borrowers without necessitating giving a dollar to each one for each transaction, the Chelkas Yaakov proposed a new form of iska, one that is completely a deposit without any loan at all. The investor accepts upon himself all responsibility for theft and damages as before, but the recipient is not believed unless he produces witnesses or gives an oath.

ישבע מקבל המעות שלא הרויח כאמור, אף כשאנו, ההנהלה והבעלים בערבון מוגבל של הבנק, אינם חושדים אותו למשקר בטענתו – עכ"ז מקבל המעות מוותר על תביעתו על חסרון הריוח, הן מטעם מחילה, והן מטעם קנס שקנס את עצמו ע"ז שלא עלה בידו להרויח כדרך הסוחרים, באופן היותר מועיל עפ"י דתוה"ק.

ד) **ומפורש** עוד והותנה, אף כשלאיזו סיבה יהיה נכתב למקבל המעות לשון הלואה, אין זה רק שיגרת לישנא בעלמא, ועיקר הכוונה היא שהמעות יהיו בידו בתורת שכירות או פקדון, וכנ"ל.

ה) **ומפורש** עוד והותנה בינינו ובין מקבל המעות, שלא יהיה מקבל המעות נאמן לומר שהיה הפסד בעסק המעות רק כשיברר זאת על פי שני עדים כשרים נאמנים ומפורסמים לתלמידי חכמים שיודעים בבירור שהיה הפסד כמו שאומר מקבל המעות, וגם ידוע להם בבירור שמקבל המעות לא עשה פשיעה בעסקו. וכ"ז שלא יברר זאת עפ"י עדים הנזכרים, אין למקבל המעות שום הימנותא לומר שהיה הפסד בעסק המעות, ואף אומדנא דמוכח לא יהנה בזה, ואף כשאנו, ההנהלה והבעלים בערבון מוגבל של הבנק, מאמינים לו בלבנו, עכ"ז מקבל על עצמו מקבל המעות תנאי זה דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי רק תנאי גמור שרירא וקיימא, כמודה בבי"ד חשוב, דכ"ז שלא יברר מקבל המעות תביעתו על ההפסד, על פי שני עדים כשרים נאמנים מפורסמים לת"ח, הוא מוותר על תביעתו על ההפסד, הן מטעם שקונס את עצמו שלא יוכל לברר זאת על פי התנאי שהתנה, הן מטעם שמוחל על תביעתו, והן מטעם שאין לו הימנותא על פי תנאו על זה, אופן היותר מועיל.

ו) **עוד** הותנה בינינו ובין מקבל המעות, שכל טענות ותביעות מצד מקבל המעות לבנק בנוגע לחסרון ריוח או הפסד, צריך מקבל המעות לבא בקובלנא לנותן המעות, זה הבנק, עד שלשים יום מיום שקיבל מקבל המעות חשבון האחרון מבנק, כדרך הבנקים. ואחר כלות שלושים יום מיום שקיבל מקבל המעות חשבון האחרון מבנק, מוותר מקבל המעות על כל טענות ותביעות על הפסד או חסרון ריוח.

ז) **כשאנו** מקבלים מעות מאחרים, בעסק בנק הנ"ל, יהיה ג"כ ע"ז האופן:

אנו מקבלים המעות בתורת שכירות או פקדון באופן היותר מועיל עפ"י דתוה"ק, לעסוק בהמעות ולהרויח, והריוח יהיה מחצה לנותן המעות ומחצה לבנק – אחריות דגניבה ואבדה אונסא וזולא יהיה על נותן המעות, אחריות דפשיעה מצד המקבל, יהיה על הבנק. ואם ירצה הבנק ליתן לנותן המעות בעד חלקו בהריוח כפי מה שנשווה, ההנהלה והבעלים בערבון מוגבל של הבנק, מקודם, אין לנותן המעות עוד תביעה על מותר ריוח. כשלא יהיה מחצית הריוח שהרווחנו כפי הסכום שנשתווה ליתן לנותן המעות, צריכין ההנהלה והבעלים בערבון מוגבל של הבנק לישבע ע"ז בבי"ד. ועל טענות הפסד במעות העסק צריכין ההנהלה והבעלים בערבון מוגבל של הבנק, לברר זאת על פי שני עדים כשרים נאמנים מפורסמים לת"ח, הכל כנזכר למעלה בסעיפים הקודמים.

ח) **בפירוש** הותנה, שאם מאיזו סיבה לא ידע מקבל או נותן המעות ענין עיסקא או שלא יודע כלל וכלל מה היא עיסקא, יהיה ג"כ נוהג בו דין דהיתר עיסקא ויהיה לו כל הזכות דתיקון חז"ל לעסוק עפ"י היתר עיסקא – כ"ז נגמר בינינו חתומי מטה החלטה גמורה.

ט) **אנו** מתנים בפירוש, אם נעשה לפעמים היתר עיסקא מיוחד, לא יוגרע כחו ותוקפו של שטר זה מכל העסקים האחרים אשר לא נעשה שטר עיסקא מיוחד – כן כשנעשה שטר עיסקא מיוחד על זמן, ויתעכב העסק אחר זמן המוגבל, יהיה חל חיוב ושעבוד שטר הלזה ככל הנזכר למעלה.

י) **והנה** בחתימת ידינו למטה יש לשטר זה תוקף ועוז לכל דו"ד שיהיה לנו על אחרים, ואחרים עלינו, לכוף אותנו על סמך כתב הלזה על כל החיובים ושעבודים, כפי שיושת עלינו בבי"ד.

יא) **כ"ז** נעשה כחומר כל שטרות דנהוגין בבני ישראל, העשויים כתיקון חז"ל, דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי, בביטול כל מודעות כמו שמבטלין בגיטי נשים בכל אופן היותר מועיל על פי דתוה"ק וחז"ל – כ"ז מקבלין עלינו בקאג"ס בפני בי"ד חשוב, הכל שריר וקיים.

בעה"ח יום... ושנת... נאם... נאם...
חותם: נעשה עפ"י היתר עיסקא הנאמר בגילוי דעת וניתן לכל מבקש.

עי' לקמן סימן פ"ג נוסח הית"ע לעסק יחידי.

סימן סד

ביאור ונימוק לשטר היתר עיסקא שסידרתי עבור בנק

א) **יסוד** ההיתר נבנה שנותן המעות מקבל עליו כל האחריות דגניבה ואבדה אונסא וזולא, באופן שנותן המעות להמקבל בתורת פקדון או בתורת שכירות, ונותן לו רשות לעסוק ולהרויח בהממון למחצית ריוח והפסד, וכשישבע שלא הי' ריוח לא יטול כלום, ומתנים כשיהי' ריוח קוצב לו בעד מחצית רווחו דבר קצוב לכל חודש וכדומה, וכשלא יעלה מחצית

הריוח לסכום הנקצב לא יתן לו רק מחצית ריוח, וכשלא יהי' ריוח כלל לא יתן כלום. ובאופן זה אפי' כשמקבל העיסקא מקבל על עצמו כל האחריות גם כן אינו אלא אבק רבית, דזה הדין לאין מקבלין צאן ברזל מישראל בב"מ ע' ב' ובשו"ע ריש סימן קע"ז לאינו אלא אבק רבית, דהא בני"ד הוי ממש כלא נקצץ כלל, דהא הקציצה רק לטובת המקבל, לאע"פ שמחצה הריוח יעלה יותר לא יתן רק מה שקצץ, אבל למטה ממה שקצץ כשאר התנאי של מחצה ריוח, וזה ממש כלא קצץ כלל, ואף כשכל האחריות על המקבל זה הדין לצ"ב דלא הוי רק דרבנן, כיון שיש תנאי כשלא יהיה ריוח לא יתן כלום – לאפי' כשהקציצה דבר חלוט בין למעלה ובין למטה, דהיינו כל שיש ריוח צריך ליתן מה שקצץ, רק כשאין שום ריוח לא יתן כלום, מבואר בטו"ז סי' קע"ז ס"ק י"ב למותר לכתחילה כשאחריות ההפסד על שניהם (וזה ההיתר עיסקא הנהוג) וכשאחריות כולו על המקבל משמע שם בדבריו לאסור רק מדרבנן כדין צ"ב וזה ברור[א] – א"כ כשהנותן מקבל עליו כל האחריות ונותן המעות רק בתורת פקדון או שכירות פשיטא למותר, וזה הדין המבואר בסי' קע"ו ס"א למותר אף בקציצה ממש עי"ש ברמ"א ובש"ך ס"ק ב' ובסי' קס"ז בטו"ז וש"ך שם, ובחוו"ד סי' קע"ז ס"ק ט' דבאומר בלשון שכירות וקיבל עליו כל האחריות דולאי מותר עי"ש.

ב) בהיתר עיסקא אות ה' מבואר "שמקבל המעות לא יהי' נאמן רק עפ"י שני עדים נאמנים ומפורסמים לת"ח שידוע להם שהי' הפסד כמו שאומר מקבל המעות ושלא פשע בעסקיו" זה כתבתי על פי המבואר בת"ה סימן ש"ב, ומובא בטו"ז רסי' קס"ז – דדוקא ברבית דאורייתא חוכך הת"ה להחמיר בתנאי שרב וש"ץ יהיו העדים, הא ברבית דרבנן מותר אפילו בתנאי להעדים יהיו רק רב וש"ץ דמחזי כהערמה יותר, מכל שכן בסגנון דנן "על ידי שני עדים כשרים נאמנים מפורסמים לת"ח", וכן נפסק בשו"ע סימן קע"ז ס"ה ובש"ך שם ס"ק י"ז דברבית דרבנן מותר להתנות תנאים שונים, שלכאורה קשה לקיימן. וברבית דאורייתא מבואר להדי' בטו"ז וש"ך סי' קס"ז דאף רק תנאי על פי "שני עדים כשרים נאמנים" גם כן אסור להתנות כשקוצץ לו סכום ליתן לו בכל אופן, ובני"ד דהוי רק דרבנן אפי' כשהמקבל יש לו כל האחריות וכנ"ל, אם כן פשיטא דמותר לכתחילה כשהנותן מקבל האחריות ואף בתנאי הנ"ל, ועי' בתוס' ב"מ ס"ד א' ד"ה אי וז"ל גבי עיסקא דאסור אע"ג שיכול להתנות שאם יבא הפסד בעיסקא יהיו כל המעות הלואה, ואם יבא ריוח יהיו כולם פקדון, א"ו כיון דאחריות ההפסד על המקבל לא מהני אפי' בתנאי להחשיבם פקדון וכו' עכ"ל אם כן ממילא בני"ד דכל האחריות על הנותן הרי כולו פקדון.

ומה שכתבתי בההית"ע התנאי שהמקבל צריך לשבע שלא הרויח או שלא הרויח כל כך שיעלה הריוח למה שנקצץ, בזה אין שום חשש ופקפוק של הערמה, דהא אף בלא תנאי צריך לישבע כשטוען לא הרוחתי, כמבואר בחו"מ סי' צ"ג ס"ד דהמקבל עיסקא למחצית שכר אף על פי שנותן לו שכר עמלו צריך לישבע כשאר השותפין (שבועה חמורה) וה"ה בממנה אפוטרופוס להיות כו"כ בנכסיו בלי שותפות ג"כ דינא הכא, עי"ש בטור ריש סימן צ"ג, וי"ח בזה, ובסמ"ע שם ס"ק י"ב

א) הא דבמקבל צ"ב לא הוי רבית דאורייתא היינו משום דאף שהמקבל קיבל עליו כל אחריותם, מ"מ גוף הצאן עדיין של הבעלים הם וממונו הוא לוקח רווחו, וכן כתב הרמב"ן להדיא דף ע' על הא דמותר מעות יתומים קרוב לשכר ורחוק מהפסד, וקשה הלא רבית קצוצה הוא, ותירץ דהני זוזי פקדון נינהו בעסק ואחריותיהו כשומר שכר שמתנה כשואל, ואי יהיב ליה מעלמא ודאי רבית דאורייתא הוא, אלא מנייהו, בהו דמי לפקדון שקבלו עליו צ"ב ומדרבנן הוא. וכן הביא הב"י בסי' ק"ס מתשו' הרשב"א וביאר שם עוד יותר דמיירי שהתנו שיעמדו כל המעות מיוחדים ושיקבלו היתומים מן הריווח הנמצא שם ממש, אבל לא שיוציאם הלוה לצרכו ושיפרע לאחר מכאן כי רבית גמורה הוא עי"ש. ועפי"ז גם הטו"ז וש"ך מיירי בהאי עיסקא שכל המעות מיוחדים לכך, ונותן המעות מקבל רווחיו מממונו שהוא כפיקדון. וא"כ לפי"ז בזמננו שמקבל המעות יש לו רשות להוציאם לצרכו והוא עושה כן, א"כ באופן שהמעות הוא לגמרי באחריות המקבל, ואף שהתנו שלא יתן רבית רק אם ירוויח אח"כ, כיון שנעשו כבר מעותיו, כל מה שמשלם רבית דאורייתא הוא לפי דעת הרמב"ן והרשב"א הנ"ל דס"ל דגם קציצה על ספק אם ירויח שמה קציצה, ובצ"ב דהוי רק דרבנן היינו משום שהוא עדיין ברשות הנותן וכפקדונו וכנ"ל.

אולם המחנ"א בהלכ' רבית סי' י"ב מביא בשם הרשב"א להיפך דכל קציצה על ספק לא שמה קציצה מן התורה, והוא ממה שכתב בספר תולדות אדם סי' קע"ד שאם הלוה לחבירו אלף דינרים וקבל עליו הלוה בשעת ההלואה לסלק מעל הממון ההוא כל מס שיוטל עליו דלא הוי אלא אבק רבית דאפשר שלא יבקש המלך מס כל אותם השנים, וכיון דאפשר כן ואפשר כן הוי צד אחד ברבית עכ"ל, וזה סותר למה שהביא הב"י בשמו. ודעת המחנ"א שם להלכה דכל קציצה על ספק לא שמה קציצה מן התורה, ומי שהלוה לחברו ע"מ שיתן לו מחצית מה שירוויח באותה מלוה דלא הוי אלא אבק רבית וכמש"כ אאמו"ר שליט"א.

ואפשר עוד דאפילו לדעת הרשב"א שהביא הב"י הדבר נכון, דהרשב"א שם בא רק למעט אם הוציאם לצרכו והרויח בהם, אבל אם באמת קנה סחורה עבור נותן המעות, ואפילו אחר שהוציא המעות לצרכי עצמו, אם אח"כ ייחד מעות אחרים לצרכי העסקא וקנה בהם סחורה עבור נותן המעות, גם הם נחשבים כממונו ופקדונו של הנותן ודינו כצ"ב.

דס"ל כיון דמקבל שכר אוג לא שייך לומר דמוכי היתרא, ועי' בתמיהות שם סק"ג וז"ל והכא לפ שהניח כאן שתי לעות מי נריך שבועה במקבל עיקרא, מ"מ פוסקין בממרכות על כל היתר עיקרא שבועה, דתקנת מור"ם היה כך בוועקסלעך שנעשו עלה"ע להסניע כשטוען לא הרוחתי.[ב]

ג) והנה לפי"ז כמה פעמים שהעולם נוהגין לכתוב בקיצור, על פי היתר עיקרא דמוהר"ם – והיתר עיקרא זה דמוהר"ם מובא בנחלת שבעה סימן מ', וזה הגאון ר' מענדל ר' מניגדורם זצ"ל ור"מ דק"ק לובלין וקרלין, והי' בימי הב"ח. ושם כתב, דהמעות יהי' בתחילה בתורת פקדון עד שיעלה הריוח לסכום פלוני ואחר כך בתורת הלוואה, ממש הין לפי' קס"ז – ועל הריוח יהי' כתוב בשבועה ועל ההפסד יהי' כתוב רק בעדים כשרים, ומקיים וקבלנו קך פלוני בשכר עמלינו ומזוכינו. ומקור היתר זה מטרשץ דר"מ ב"מ ס"ה מ' ברמ"ס שם בשם מהר"ס (מרוטנבורג). והכא התוי"ט בפי' קס"ז ס"ק ג' מתמה שם, דלוקח בחנות מלוה ומחנה פקדון קני בשכר טירחץ כ"ש, משום דגביל לתורת גניל לתורי, ב"מ ס"ט מ', אבל כשעוסק בתחילה בתורת פקדון, לא תקני רק שכר טירחץ בשלימות, ומטרשץ דר"מ אין לפי' משום דשם הוי דרך מכירה בשביל שיהי' לו כלל פסק הלכה זו דסי' קס"ז. ובכל מופן מפילו כשאנו פוסקין כהשו"ע בהיתר זה, לא ולמי לנריך ליתן שכר עמלו, כמבואר בשו"ע, ושם התבה לי בכ"ם.

והנה בני"ל בה"ע שי שנק קשה לשכר בשופן זה לקבל מכל מלוה וליתן לכל לוה שכר עמלה וכילוע, גלל זה עליף יותר לעשות כמו שכתבתי הכל בתורת פקדון מו שכירות, ולא הוי הלוָאה כלל וכלל, ולא בעינן כלל לשכר טירחה, וכרויח גם לגחת שיטת הגר"ח הנ"ל. ובמה שכתבנו לגחמנות כל ההפסד רק בעפ"י שני עדים מפורסמים לת"ח, אין גריעותא, דגם בנוסח דמהר"ס על פי עדים כשרים אינו מותר רק בדבית לרבנן וכמבואר בש"ך ובטו"ז סק"ז, הבאתי לעיל – ובדבית לרבנן כמו בני"ל מותר אף בזה, וכנ"ל.

ד) ובהגי' לקט הקמח שעל השו"ע סימן קע"ז כלפס ג"כ נוסח היתר עיסקא מר"ס חגיז ממש כנוסח מוהר"ס בנחלת שבעה הנ"ל – אבן בחכמת אדם ובקיצור שו"ע הנוסח על יסוד מחנה מלוה להכי עדיף טפי להוי כרבית מוקדמת דקילא טפי מחתך רבית (מובא בקצרה בש"ך).[ג]

אבן בביאור הגר"א סק"ז מתמה ג"כ על זין זה לל"ל כלל לטרשץ דר"ח, משום דשם הוי דרך מכירה, ממש כתמיהת החוו"ל, ולא נראה לו כלל פסק הלכה זו לסי' קס"ז. בכל אופן אפילו בשאנו פוסקין כהשו"ע בהיתר זה, לא ולמי לנריך ליתן שכר עמלו, כמבואר בשו"ע, ושם התבה לי בכ"ם.

ב) ומה שכתב בהית"ע אות נ' דאפילו כשאין הבנק חושד בו שלא הרויח עכ"ז מקבל המעות מוותר על תביעתו על חסרון ריוח הן מטעם מחילה והן מטעם קנס שקנם א"ע שלא עלה בידו להרויח כדרך הסוחרים. הנה תנאי זה בעינן משום דבאופן שאין הבנק חושד במקבל המעות שלא הרויח הרי אינו יכול להשביעו, דכל הנשבעין שלא בטענה אינן נשבעין רק כשחושדין בהם כמבואר בסי' צ"ג ס"א, וא"כ באופן זה הרי יוכל ליפטר מהריוח בלי שבועה, ומשו"ה מצרכינן לי' לחייב א"ע לשלם מטעם קנס או מחילה כל זמן שלא ישבע.

אלא דיש לעיין בזה, דהא מבואר בלבוש, הובא בטו"ז סי' קס"ז, דכל מה שמחייב עצמו שלא עפי"ד מטעם מחילה, זה נופא רבית שאסרתו התורה. וכן לחייב עצמו מדין קנס ג"כ מבואר בסי' קע"ז סע' י"ד ט"ז שאסור ואינו דומה למה שהתירו בסע' י"ח, דהתם הוי דרך מכירה ע"ש בביאור הגר"א, והחוו"ד כתב דהוי לקיום המקח, משא"כ בהלוואה כשקוצץ קנס על כל שבוע ושבוע הוי רבית גמור מדאורייתא כמש"כ הש"ך ס"ק ל"ג, וא"כ בני"ד שחייב א"ע בדבר קצוב בעד הריוח, ואם היו המעות באחריות המקבל הו"ל רבית קצוצה ואסור מן התורה, וההיתר הוא רק במה שהנותן מקבל עליו כל אחריות המעות וכמבואר בסי' קע"ז ס"א, ובזה הרי לא מהני רק קבלת אחריות גמורה בלי שום תנאים ולא כפי שמתנים ע"י עדים מפורסמים, וכמו שהאריך בזה אאמו"ר שליט"א באות ב'.

אמנם נראה כיון דאפילו לפי תנאי זה, מ"מ בידו לישבע וליפטר גם מקנם זה שחייב א"ע, עדיין אין כאן רבית קצוצה אפילו היכא שהמעות באחריות המקבל, וא"כ מותר לכתחילה כשהמעות באחריות הנותן אפילו רק בתנאים שונים, ויכול לחייב עצמו לשלם הן מטעם מחילה הן מטעם קנס ואין כאן שאלת רבית כלל, דהרי לא הי' כאן שם הלוואה מעולם. ובזה מיושב ג"כ מה שכתב בהית"ע באות ו' דאם לאחר כלות ל' יום מקבלת חשבון מהבנק לא יטעון שלא הרויח הוא מוותר על כל טענות של הפסד ריוח, שזה ג"כ כעין קנס על שלא בירר טענתו תוך ל' יום, ועכ"ז לא נקרא קציצה, כיון דהברירה בידו תוך ל' יום לטעון שלא הרויח ולישבע על כך, א"כ אין כאן רבית קצוצה אפילו היכא שהאחריות על המקבל, וממילא מותר לכתחילה כשהאחריות על הנותן אפילו בתנאים שונים וכנ"ל.

ג) עמש"כ הדרישה דהוי כמו רבית מוקדמת יש להקשות, דכיון שאינו מתעסק מקודם בפקדון אלא בתנאי שילוהו אח"כ הוי זה רבית גמור, וכמש"כ החוו"ד בסי' ק"ם ס"ק ג'. אולם בהנהות אשר"י סי' ה' מבואר שלא כדעת החוו"ד, וכבר עמד המנ"א סי' י"ח על דברי הנהות אשר"י אלו.

וכאלו כן הוה והרי זה רבית קצוצה ויש לזה פנים. כן נראה לי לפי דברי הרב. הרשב״א.

תוס׳ הרא״ש **וזה** לשון הרא״ש: אימת קנייה האי. אימת לאו דוקא דכיון דמשכן לו השדה קנאה בתורת משכון בכסף או בשטר וכו׳ אלא כיון שלא קנאה להיותה שלו אלא בתורת משכנתא ושם הלוה נקרא על הקרקע החכירות שנותן למלוה בכל שנה נראית כרבית. וגם מה שפירש רש״י והוי רבית קצוצה לאו דוקא אלא נראית כהערמת רבית ולאחר פשיטא שמותר למכרה אף על פי שאין כאן ספק שאף אם לא תעשה פירות צריך ליתן לו חכורו אבל לוה אסור שנראה כרבית. עד כאן.

ריטב״א **וזה** לשון הריטב״א: והאידנא דכתבי הכי פירוש לאו דכתבי ולא עבדי דאם כן מאי מהני כתיבה דכתב בשיקרא אלא פירוש דעבדי הכי וכתבי ליה בשטרא ואפילו הכי אסיקנא דלאו מילתא היא פירש רש״י דמאן דעביד הכי רבית קצוצה היא כיון שאין לו ספק בפירותיו. ואחרים כתבו דלא הוי אלא אבק רבית דרבנן. ודעת הרמב״ם דליכא אלא משום הערמת רבית בלחוד וגובה אותו ולשון אמצעי משובח. ומסתברא דאי חכרה המלוה לאיניש דעלמא וההוא גברא חכרה ללוה שרי ואפילו לא נחת המלוה לתוך המשכונא כלל וכן קבלתי ממורי הרב. עד כאן.

תלמיד רבינו פרץ **ולאו** מילתא היא. דמכל מקום מחזי כרבית מה שהלוה נותן לו כור בשביל חכירות דאף על גב דהמלוה מנכה לו מן החוב כנגד החוב שהלוה נותן לו מחכירות מכל מקום מיחזי כרבית ואינו מנכה לו אלא מעט בכל שנה והכור שהלוה נותן לו בשביל חכירות שנה. ואף על גב דכהאי גוונא היה מותר אם היה הקרקע בידו מכל מקום שאני הכא דכמו כן יש ספק דשמא ישתדוך ולא יטול כלום ולעולם ינכה לו מחובו כמו אם תעשה פירות אבל עתה שהיא ביד הלוה בחכירות לעולם ולוה נותן לו חכירתו כור לשנה יותר ממה שהמלוה מנכה לו ואם כן מיחזי כרבית. תלמיד הר״פ.

ה״ר יהונתן **וזה** לשון ה״ר יהונתן: אימת קנייה האי מלוה להך שדה אצור החכסף ואקנייה לבעלים בתורת חכירות הלא לא ראו בני העולם שזרעה הוא מעולם ויחשבו שקנאה ממנו והדר חכרה לו אלא ודאי אמרי רבית קצוצה הוא נוטל שהרי אין טורח בו המלוה ואף אם תלקה לא יפסיד מחכירתו כלום. והאידנא דקא כתבי הכי וקנינא מיניה ושהינא כמה עידנין וכו׳ כלומר שהה זה הקרקע כמה עידנין ביד המלוה ועבדה הוא בעצמו ואכל בנכייתא והדר חכרה זה הלוה בעל הקרקע מיניה שפיר דמי כדי שלא תנעול דלת בפני לוין דכיון דשהה גביה ואכלה כמה שני הכל יודעין דשל זה המלוה היא ומה לי עבד בה איהו דשרי בנכייתא ומה לי חכרה לו ובנכייתא. ולאו מילתא היא. וקאמר תלמודא אין לסמוך על זה דאפילו הכי אסור דהואיל ויתן לו כור חטים בין עבדה בין לא עבדה ואין גוף הקרקע קנוי לו לגמרי כשחוכרה הלוה עצמו מיניה מיחזי רבית קצוצה ואי עביד הכי הוה יוצאה בדיינים כל החכירות שנתן לו. והוא הדין נמי לקבלנות שהוא למחצה ולשליש ולרביע דאסור ואפשר לומר דלא הוה מיקרי רבית קצוצה קבלנות דהאי אי עבדה יהיב ליה ואי לא עבדה לא יהיב וכיון דבנכייתא אכיל לה מה לי אם עמדה ביד המלוה דאין יוצאה בדיינים כיון דאכיל בנכייתא ומה לי אם עמדה ביד הבעלים ונוטלין הן בשכר טרחן מחצה או שליש או רביע. ואכתי צריך עיון. אבל לכתחלה אסור למעבדה בנכייתא בין בחכירות בין בקבלנות דלא משתרי בשום ענין משכנתא אלא כעין משכנתא דסורא דכתבי במשלם שניא אילין וכו׳. עד כאן.

ריטב״א **מתניתין:** אין מושיבין חנוני למחצית שכר. פירוש לתת לו עסק להתעסק בו ושיחלקו הריוח וההפסד. והטעם משום דסתם עסק פלגא מלוה ופלגא פקדון ונמצא שטורח להתעסק לו במחצה שהוא פקדון בשביל אגר נטר לי דמחצה שהיא מלוה והוי אבק רבית ולפיכך צריך שיתן לו שכרו כפועל בטל על מה שטורח או שיעדיף למתעסק כלום מן הריוח או שלא יטול כמותו בהפסד אלא אי נקיט בעל העסק פלגא באגר נקיט תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד נקיט תילתא באגר כדאיתא בגמרא. והוי יודע שאין דין זה אלא בסתם עיסקא אבל אם כל העסק קבל המתעסק אחריותו בתורת מלוה אסור לקבל ממנו מן הריוח כלום ורבית קצוצה היא. וכן אם העסק כולו אצלו בתורת פקדון גמור אפילו יקיים לו כל ריוח שבעולם אין כאן רבית אלא מתנה הוא דיהיב ליה שאין רבית אלא במלוה וזה ברור אבל אין להערים בדבר זה. והיכא נמי דליכא אלא שותף כי שניהם מתעסקים בדבר והטילו לכיס ומחלקים בשכר ובהפסד מעותיהם אין כאן צד רבית ולא בעי למיתן חד לחבריה שכר עמלו ואפילו הוא טורח יותר ממנו לפי שאין כאן מלוה אלא פקדון. הריטב״א.

ראב״ד **אין** מושיבין תרנגולים וכו׳ ואין שמין עגלים וכו׳. תרנגולים ועגלים תרווייהו על ידי שומא נינהו דאסירי. והאי דקאמר בתרנגולים מושיבין לישנא בעלמא נקט כדתנן מושיבין שובכין לתרנגולים. אי נמי שמוסר לו תרנגולת ואפרוחיה שיגדל אותם עם אמן עד שלא יהו צריכין לה ואחר כך תחזור האם לבעליה והוא יגדל אותם למחצה ואחריות על שניהם ועושה אותו שומא שאם ימותו ימותו לשניהם. הראב״ד.

ראב״ד **אבל** מקבלים עגלים וסייחין למחצה. פירוש שיטול מחצה גם במה שהם שוים עכשיו וזה שכר עמלו ומזונו ועושה אותו שומא שאם ימותו ימותו לשניהם וישלם לו מחצה שהרי שניהן שותפין בגופן מיד. הראב״ד.

רי״ף **עד** שיהיו משולשין. פירוש שיתחייב אותו שקבל עגלים וסייחין לגדל אותן עד שישלם להם שלוש שנים. הריא״ף בתשובה מועתק מלשון ערבי.

רשב״א **דף ס״ח ע״ב: גמרא:** כפועל בטל של אותה מלאכה וכו׳ פירש רבינו חננאל בכל מקום שנוטל כשיעור מה שהוא מוזיל ועושה בשעה שאינו מוצא מלאכה מרובה שכל המלאכות יש להם זמן שאדם מוצא לעשות הרבה ואז מתייקר שכר האומנין וכשאינם מוצאין מלאכה דים מוזילים ומשתכרים בפחות וכן פירש גם הראב״ד. אלא שקשה לי קצת הא דאמרינן בסמוך גבי ברייתא דאין שמין לא את העזים ולא את הרחלות תנא קמא סבר לה כרבי שמעון בן יוחאי ואם איתא דרבי מאיר דברייתא כסתם מתניתין אמאי לא אמרינן תנא קמא סבר לה כרבי מאיר דטפי הוי עדיף לאוקומי תנא קמא כהלכתא וצריך לי עיון. הרשב״א.

ריטב״א **וזה** לשון הריטב״א: כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. פירש רבינו חננאל כפי שהיה מרויח במלאכתו באותה שעה שהוא עומד בטל ממנה שאין לפועלים אלא מלאכה מועטת. והלשון מסייעו קצת אבל אינו נכון דהא אמאי כיון דהשתא רווח טובא ודאי כל מה דמחסריה ליה הוי אבק רבית ואפילו תימא דהכא בכל דהו סגי וכעין מאי דאמרינן לקמן אפילו לא טבל עמו אלא בציר זהו שכרו משום הכי תיקשי ההיא דפרק אלו מציאות כדכתיבנא התם. והנכון כדפירש רש״י שאם מלאכתו הראשונה כבדה ומלאכה זו קלה אומדין כמה אדם רוצה להרויח יותר במלאכה קלה זו מהמלאכה האחרת שהיתה כבדה וכן מוכח בפרק השוכר את הפועלים. והא דאמרינן בסמוך אבל מעות דנפיש טרחייהו אימא לא סגי ליה כפועל בטל פירוש שאין הבטלה נכרת בין מלאכתו הראשונה למלאכה זו כל כך עד שינכה לו כלום ממה שראוי לו להרויח במלאכתו. עד כאן. ועיין לקמן בתשובת הריא״ף גבי בני רב עיליש.

ליתר עיון

יתר עיון: שיטה מקובצת ב"מ דף סח.

הריטב״א כתב בהדיא שאין להערים בעיסקא לעשותה כולו פקדון כדי להלוות ברבית. *ע״כ אין לסמוך בשופי על היתר עיסקא של כולו פקדון.*

Further Iyun: Ritva writes clearly that one should not use the concept of "kulo pikadon" (all deposit) as a way of circumventing the prohibition of ribbis. *Consequently, one should not be quick to rely on the heter iska of "kulo pikadon".*

שם הוא ממש מטבע דקיץ, וכיון שכן מסתבר שאפי׳ להתוס׳ דסברי שגם כסף בכסף אסור משום סאה בסאה למאן דסובר דהבא טיבעא, מ״מ בכגון דא יותר נראה לומר שגם להתוס׳ מתחשבין בזה דלגבי נפשי׳ ודאי טיבעא הוי, הואיל והכל יודעים שלא לוה ממנו אלא דבר כזה שכל הערך שלו הוא רק באותה המדינה דחשיב שם כמטבע דקיץ וצ״ע.

ד
בענין היתר עיסקא.

בענין רבית שסומכין על ״היתר עיסקא״ היינו שאם אחד מלוה לחברו אלפיים שקל הרי הוא מתנה עמו שאלף יהי׳ מלוה ולא יקבל עבור זה שום שכר וכל השכר הוא יקבל רק עבור האלף שהם פקדון שבהם הוא שותף לריווח ולהפסד, ורק עושה עמו תנאי שאם יתן לו כך וכך אחוזים לשנה הרי הוא פוטר אותו מלהשבע ואף אם הרויח יותר הרי זה שלו. ונהוג לפי״ז שאם שער הרבית הוא עשרים אחוז הרי הם עושים ביניהם הסכם שעבור חלק הפקדון יתן לו ארבעים אחוז שהוא עשרים אחוז מסכום הכולל. ואם גם הוסכם ביניהם שיהי׳ צמוד למטבע זר או ליוקר החיים היינו שעבור האלף של הפקדון ישלם לו את ההפרש כאילו היה הפקדון סכום של אלפיים ולא אלף.

גם ידוע דיש שמחמירים ונוהגים לא לעשות פלגא מלוה אלא עושים הכל בתור פקדון, ואז הוא מקבל רק עשרים אחוז, שהרי הכל יודעים דאין שום הבדל אם עושים כאופן האחרון או כאופן הראשון, כיון דמסת׳ לא ישבע בנקיטת חפץ שהפסיד. [גם יש שהמקבל אומר לנותן שיוכל לעשות איך שהוא רוצה ואם יעשו אז כולו פקדון לא ידרוש הנותן רק עשרים אחוז וגם הצמדה רגילה ולא כפולה] וכל זה הוא מפני שאם לא יסכים לקבל את הפקדון על תנאי של ארבעים אחוז לא יתן לו המלוה את האלף שהם הלואה. ודבר זה פשוט וידוע לכל אדם.

וכיון שכן צ״ע דלכאורה הו״ל ממש כרבית קצוצה, וכקוצץ עם הלוה שהוא מלוה לו אלף שקל על תנאי שיוסיף לו עוד עשרים אחוז עבור האלף של פקדון, בו בזמן ששומתו ידוע לכל אדם שהמקבל אלף שקל בלבד על דרך של פקדון אינו נותן עבורו אלא עשרים אחוז בלבד, ורק מפני האלף שהלוה אותו בחנם הוא מסכים להוסיף עוד עשרים אחוז יותר מהמחיר וגם האלף יהי׳ צמוד כאילו הי׳ ב׳ אלפים. ואף שההית׳ של פלגא מלוה ופלגא פקדון מפורש הוא בש״ס, נראה דמיירי באופן שיש לתלות דניחא לו למקבל להתעסק אפי׳ בחנם בחלק הפקדון מפני שע״י זה הוא יכול להגדיל את העסק ולהרויח יותר בחלק של ההלואה, משא״כ בזמננו מובן לכל אדם דלא שייך כלל האי טעמא כיון דכו״ע ידעי שגם על דרך עיסקא של פקדון גרידא יכולים לקבל אלף שקל במחיר של עשרים אחוז ולא ארבעים.

ואף שאין אני מפקפק כלל על ״היתר עיסקא״ שידוע ומקובל להיתר אבל מ״מ מצוה ליישב.

מנחת שלמה ח״א סימן כז אות ה'

המנחת שלמה מתמיה שלכאורה נפל כל ההיתר של העיסקאות בזמנינו, שאחר שידוע שאילו יקבל עיסקא בתור כולו פקדון ישלם רווחים על כולו, ואם יעשהו בתור חצי מלוה וחצי פקדון יצטרך לשלם כפליים על חלק הפקדון כדי שישוה לעיסקא של כולו פקדון, נמצא שהוא משלם כפליים על החצי פקדון כדי שילווהו החצי מלוה, והרי זה כרבית גמורה. ונשאר בצ״ע.

Rav Shlomo Zalman questions the entire premise of standard heter iskas used today: One who accepts an investment as "kulo pikadon" (all deposit) will typically pay the same amount of interest as an investment that is half-loan and half-deposit. To facilitate this, it is necessary to double the amount of interest on the half that is a deposit, until it matches that of a "kulo pikadon" where the interest/profit is accruing from the entire investment. This means that the recipient must agree to double the interest in order to gain access to the other half which is a loan, which is essentially ribbis on the loan!

Ribbis Fundamentals: Part IV Shiur

HETER ISKA

By Rav Yosef Dovid Josilowsky

A TRANSCRIPTION OF THE YORUCHA CURRICULUM WEEKLY SHIUR VIDEO

WHAT IS A HETER ISKA?

While many people think of a *heter iska* simply as a loophole that allows someone to lend money with interest, this is really not the case.

The Chofetz Chaim speaks at length in Sefer Ahavas Chesed about the importance of explaining to the lender what a *heter iska* really does and what it does not do. The following true-life story displays the misconceptions many have about *heter iska* and the importance to dispel them.

A young man had an idea for a new business. He approached a wealthy man and asked for funding. The man agreed to lend him the money with a *heter iska*, and the young man got to work creating his business. Unfortunately, like many upstart businesses, this one was a failure. The rich man asked for his money back, but the young man told him that all the money was gone and he could not repay him.

They went to a *rov*, who asked the *gevir* if he believed the young man when he said that he lost the money in his attempted business venture. "Of course," the wealthy man said. "He's a *shlemazel*. He lost all the money. But he still has to pay me back because I gave it to him as a loan."

The *rov* informed him that he was mistaken. He explained that a *heter iska* transforms a loan into an investment. Since he had given the money as an investment, he also accepted the risks involved in the business; therefore, if he acknowledged that the business he invested in has failed, he has to accept the loss.

It should be noted that other *rabbanim* disagreed with this *rov's* ruling; however, it is clear that the wealthy man in this story was unaware as to how a *heter iska* works. This illustrates how important it is for those using a *heter iska* to be informed about the basics of what a *heter iska* actually is.

HARAMAH:

A *shailoh* was once asked by someone who wanted to invest in a business that buys and sells cell phones. The investor wanted to write a *heter iska* that would allow him to lend $100,000 to the founder of the business, who would guarantee that he would receive his principal money back, and would also give him 50% of the profits. Since a *heter iska* transforms the transaction from a loan into a business deal, he wanted to know if these terms would be acceptable according to halacha.

To answer this question, we must quote a Mishnah (BM 70b) that says that it is forbidden to initiate a "*tzon barzel*" investment. In short, this means that if the investor takes no risk and is guaranteed to receive the money he invests in return, plus a percentage of the profits, such a transaction is forbidden, as it is viewed as a loan that is being repaid with interest.

Rabbeinu Tam explains that this is a form of *ribbis d'ohraysa*. As was mentioned in a previous shiur, if the money is given in the form of a loan and the amount of interest is agreed upon in advance, it is forbidden by the Torah. Rabbeinu Tam says that the case in this Mishnah fits this description.

If, however, the investment is made with no *guarantee* of getting back the money he invested, even if he is promised a set profit if it is realized, it would not be forbidden by the Torah. Because the investor accepts that he will either make money or lose his investment, it would not be *ribbis d'ohraysa*.

KAROV L'SCHAR V'RACHOK M'HEFESED:

The converse is true as well. Even if the principal is guaranteed, if there is no set amount of profit being promised, only a portion of profits that are actually realized, this would not be *ribbis d'ohraysa*. However, Rashi tells us that although this case is not *ribbis d'ohraysa*, it is still forbidden as *ribbis d'rabanan*. He calls this case "*karov l'schar v'rachok m'hefesed*," the chances of the investor making a profit are much greater than the chances of losing anything, and he says that such cases are forbidden by the *rabbanan*.

The way to get around this problem of *ribbis d'rabanan* is through *haramah*, which literally means deceit or trick. It basically translates as creating a clause in the deal that circumvents the problem, even though everyone understands that the term will not be acted upon. "Tricks" like this can be used for *ribbis* when even without the trick it is only forbidden by the *rabbanan*, but would not be permitted for the more severe *ribbis d'ohraysa*.

A *haramah* that is commonly used for a *heter iska* is to state that although the investor accepts liability for losses the business might incur, he will only believe that the losses were suffered by the business if two kosher witnesses testify to the loss and that it wasn't incurred through negligence. It is almost impossible for witnesses to testify that they know for a fact that the losses occurred specifically to the money that he invested, that they came as a result of typical business practices, and were not due to negligence by the business owner. Therefore, this term can almost never be fulfilled. This means that the investor can rest assured that he is accepting almost no risk to his capital investment, but the deal is permitted according to halacha, thereby circumventing the problem of "*karov l'schar v'rachok m'hefesed*".

PAYING FOR WORK:

A separate problem in a typical *heter iska* is that the one receiving the money seems to be working for free. If someone invests in a business and expects to accept 50% of the profits, while his partner does all the work, it would be reasonable to ask why this partner is the only one working but is giving away half of his business earnings. The only logical answer would be that he is working in exchange for the money that was lent to him to start the business. This would make it seem as

if his work, which has value, is being given as payment in excess of the amount of the money lent, which would seem to clearly be *ribbis*.

The solution for this would be for the investor to pay his partner for the work he does. In a case where the *ribbis* is only *d'rabanan* – meaning where the investor has no guarantee that he will receive his full investment back – a *haramah* can be used for this. The one receiving the money can be paid a very minimal amount for his work, even as nominal as $1. Of course, this is simply a trick, but because we are dealing with *ribbis d'rabanan*, it is permitted.

HOW TO SOLVE RIBBIS D'OHRAYSA:

As mentioned, *Haramah* would only help in cases of *ribbis d'rabanan;* however, we are still left with a problem in cases of *ribbis d'ohraysa*. As we've seen from Rabbeinu Tam, any arrangement wherein the principal and the profit are predetermined and secure, a *haramah* cannot be used. How can this problem be solved?

First of all, the *heter iska* has to be worded in a halachically acceptable way. For example, some Jewish-owned banks require borrowers to sign contracts that say that the *heter iska* is meant only "for religious purposes" and cannot be enforced in any way, and any disagreement will only be adjudicated in a court of law. Of course, this makes the *heter iska* into a joke and destroys any credibility it may have had.

Even if a *heter iska* is written seriously, it still must contain some type of clause to get around the problem of *ribbis d'ohraysa*. The way to do this is to craft it in a way that would not constitute a *haramah*.

This is commonly done by writing into the *shtar* that although the lender/investor accepts liability for incurred losses, he only will do so if the one who received the money swears that the loss was business-related with a *shavuah d'ohraysa*. Such a condition is found in the Mishnah regarding other transactions and is considered a fair and acceptable clause. Since the one who received the money will generally not wish to make such a promise, the investor can be confident that his money is safe, and the *heter iska* is halachically valid. To facilitate a predetermined amount of profit, it is common to include an escape clause, namely that the receiver may choose to pay a predetermined amount in lieu of an oath.

OTHER TYPES OF HETER ISKA:

The original form of *heter iska* was created several hundred years ago by a *gadol* named Rav Mendel. The way it worked was that the investor gave the money as a full investment until it reached a certain amount of profit, at which point it reverted into being a loan. For example, the investor gave his partner $100, with the agreement that the partner would work for him until the money invested reached a value of $200. At this point, it would be considered a loan that the partner had to pay back in full, with no interest being charged over and above the $200.

The Shulchan Aruch approves of this type of *heter iska*, adding that the partner/borrower should be paid a nominal amount for the work he put in on growing the business. The Vilna Gaon, however, has a problem with this framework. He notes that until the investment reaches $200, the borrower is working for the business. If he has to repay the money, which is now a loan, it turns out that he had been working for free. He says that this could constitute *ribbis d'ohraysa.* Perhaps it is because of this problem that this type of *heter iska* was mostly discontinued and is rarely used today.

Today, one common practice is for the *heter iska* to be written in a way that all the money is given in the form of an investment, and it remains an investment without ever reverting to be a loan. The partner who receives the money is paid a share in the profits in the form of payment for his work for as long as the deal is ongoing. In order to lessen the investor's liability, the clause that requires the partner to swear about any losses is put into the *heter iska.* However, some Rishonim indicate that this would itself be a forbidden form of *haramas ribbis*.

Since every scenario is different and there can be many variables, it is important to make sure that each *heter iska* is written correctly for that particular investment arrangement.

To watch the video or listen to the shiur given by the Dayan, visit:
www.baishavaad.org/yorucha-topics
Or signup to receive them via whatsapp: 732.232.1412

על פי התורה אשר יורוך

Yorucha

IN-DEPTH BUSINESS HALACHA CURRICULUM

MISSION

To facilitate and provide a framework for the frum businessman to gain the in-depth halachic knowledge he needs for contemporary business dealings.

VISION

Through increased knowledge and guidance, Yorucha will elevate the frum public's adherence to halacha as it pertains to choshen mishpat and standard business practices.

What

This ambitious project will harness the collective expertise of a team comprised of advanced talmidei chachamim, experienced, seasoned Dayanim, that are well versed in corporate practice and common business norms.

Collaborating with a talented group of editors and writers, they have created a syllabus and curriculum of study, with accompanying shiurim and personal guidance, enabling participants to have the tools to proclaim with confidence, "Yes. *Nossasi venosati be'emunah!*"

How

The core curriculum is segmented in modules, and can be learned as an individual self paced; or, participants can join chaburos coordinated by the Bais HaVaad for those that desire group study. Page by page, step by step, the learning will be facilitated with a daily audio "Blatt shiur" guiding the participant through the sources as well as a weekly video shiur presented on each topic by Dayanim that will share fundamental and practical applications of the sugya covered.

Daily practical Q&A applications of the subject matter will be offered alongside through the Business Halacha Daily series.

Why

As participants amass a broad and deep knowledge on an academic level directly from the source — coupled with real life scenarios presented by experienced Dayanim — they will acquire the clarity to determine not only what is a שאלה, but, more important - why.

Only through עמלות בתורה — understanding the fundamentals of the subject — can one truly appreciate and internalize what defines right and wrong.

Fulfillment and satisfaction in the realm of the divine is like no other. A *mesayem masechta* revels in the transcendent feeling of his accomplishment. Truly sublime and the envy of his peers.

Contemporary businessmen have their own, unique, 'siyum hashas' at the completion of Yorucha corriculum. It is the moral imperative of a frum yid, and now accessible to all.

The *hadran alach* of Yorucha is the ultimate badge of honor and medal of distinction for the businessman of our times.

Similar to a sofer who, with his intensive knowledge of hilchos safrus, is confident and secure in the propriety of his profession; so, too, businessmen will gain the peace of mind knowing with conviction that they ply their trade *be'emunah uveyosher*.

Core Curriculum

(subject to change)

PART I
Business Halacha Fundamentals

Elul 5780

- Dina D'malchusa Dina- 2*
  - Obligation to Adhere to Civil Law
  - How Civil Law Impacts Agreements Between Two Parties
- Common Business Practice & Minhag Mevatel Halacha - 2
  - What Constitutes a Minhag
  - How Minhag Impacts Employment, Tenancy, Partnerships and Real Estate Deals etc.

Tishrei 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Business and Employment on Chol Hamoed

PART II
Setting Up A Kosher Business

Winter 5781

- Introduction to Choshen Mishpat & Business Halacha -1
- Gezel - 3
- Gezel Akum, Ta'os and Mate' Akum -2
- Geneivas Da'as - 1
- Acceptable Marketing - 1
- Halachic Considerations of Corporate Gifting - 1
- Halachos of Employment -4
  - Backing Out
  - Where Backing Out Causes a Loss
  - Working Pro Bono and Hiring Jewish
  - Obligations of Employer and Employee
- Halachic Deals and Documents - 4
  - Understanding Asmachta
  - Agreements and Kinyan Devarim
  - The Halachic "Agreement Validation" Clause
  - Non-Competes and Non-Circumvent Agreements
- Partnerships & Corporations - 4
  - Structuring
  - Legal Entities and Trusts
  - Management
  - Divisions of Profits and Losses

Nissan 5781 (Expanded Yom Tov Edition)

- Corporate Chametz - The Issues and the Solutions
- Isurei Hana'ah

PART III
Maintaining A Kosher Business

Summer 5781 - Commitments & Kinyanim

- Hasagas Gevul & Competition - 4
  - Ani Hamehapech
  - Ma'arufiya
- Kinyanim Expounded - 4
  - Mechusar Amana
  - Mi Shepara
  - Situmta and Kinyanim of the Marketplace
- Ona'ah - 2
- Mekach Ta'os- 3

* Number of weeks for this topic

Summer Break 5781 (Special Edition)

- Tzedaka and Maaser - 8

Tishrei 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Pruzbul and other Shemitah Topics

Winter 5782 (Leap Year) - 1st Semester

- Loans and Guarantees - 2
- Collections and Bankruptcy- 2
- Ribbis Fundamentals - 3
- Heter Iska - 1
- Ribbis by way of Commerce -4

Winter 5782 - 2nd Semester - When Things Don't Go As Expected:

- Bais Din - 4
- Din and Lifnim Mishuras Hadin - 2
- Arka'os - 2
- Quitting, Firing, and Severance - 2
- Partnership Dissolution - 2

Nissan 5782 (Expanded Yom Tov Edition)

- Maintaining a Facility on Pesach

Summer 5782

- Gerama, Garmi, Professional Advice & Malpractice- 4
- Lashon Harah in Business - 2
- Avodah Zara and Business - 2
- Yichud and Gender Related Practices in the Marketplace -4

PART IV

Industry-Specific & In-Depth Supplemental Tracks

Choshen Mishpat Supplemental Track

- More In-Depth and Intricate Learning of Previous Topics
- Nizkei Shcheinim
- Mazik, Garmi, and Halachic Torts
- Hashavas Aveida
- Mitzva of Lending
- Yerusha and Trusts
- Trustees and Executors
- Shomrim and Fiduciaries
- Shluchim and Agents
- Harsha'a and Power of Attorney
- The Shibuda D'Reb Nosson Law
- Hefker, Pruzbul, and Other Choshen Mishpat Topics

Real Estate Track:

- General Real Estate
- Bar Metzra
- Acquisitions and Ani Hamehapech
- Lo Sachmod
- Brokerage
- Landlord/Tenant
- Zoning Laws
- Rent Control and Evictions
- Fix and Flip
- Administrations and Boards

HealthCare Track:

- Shabbos and Yom Tov
- The Kosher Kitchen
- Employment Training
- Facility and Housekeeping
- Compliance and Fiduciary
- Partnership and Employment
- Medical Issues

Finance and Ribbis Track:

- Introduction: Understanding Ribbis
- Ribbis of Non Jews and Mumar
- Foreign Currencies & Commodities: Se'ah Bese'ah Applications
- Corporate Lending & Borrowing
- Credit Unions - Ownership in Ribbis Entities
- Credit Unions: Paying Ribbis by Court Order
- Pesika:Deposits & Price Guarantees
- Tarsha- Paying for Credit & Early Bird Specials
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Non Jew's Loan
- Arvus & Ribbis: Cosigning on a Ribbis Loan
- Differentiating Between Expenses & Interest: Defining the Two
- Ribbis in Partnerships
- Ribbis in Contracts - Capital Calls and Late Fees
- Deal Syndication & the Real Estate Process From Negotiation to Closing
- Ribbis as a Knas: Fines & Penalties
- Purchasing Tax Liens and Mortgage Bundles
- Using a Purchased Item When the Sale was Reversed
- Selling Conditional on Reversing the Sale
- Ribbis Responsibilities of Lawyers, Brokers, and Witnesses
- Review of Ribbis Fundamentals
- Hard Money Loans & Heter Iska - Kulo Pikadon; Chatzi Milve
- Heter Iska- The Approach of Reb Moshe Feinstein
- Heter Iska Klali and Loans Specified to be Al Pi Heter Iska
- Ribbis Mukdemes - Ribbis MeUcheres
- Ribbis Devarim
- Defining Ribbis: Gifts, Favours and Charitable Donations

CURRENT YORUCHA CHABUROS

BELLE HARBOR
Congregation Bais Yehuda
R' *Dovid Semel*

BOSTON
Congregation Chai Odom
Rav Dovid Moskovitz

BROOKLYN
Bais Aharon (Felder's)
Rabbi Heshy Wolf

Beis Hamedrash Of Flatbush
Rabbi Tzvi Yaakov Zolty
Rabbi Moshe Arieff

Flatbush Park Jewish Center
Rabbi Eli Moskovitz
Rabbi Yisroel Perelson

Magen Avraham
Rabbi Duvi Bensoussan
Rabbi Eliezer Elbaz

Yad Yosef Torah Center
Rabbi Eddie Kassin

CATSKILL REGION
Tamarack Hills - Ellenville
Rav Dovid Grossman

CHICAGO
Agudas Yisroel of
West Rogers Park
Rabbi Moshe Scheinberg

CINCINNATI
Cincinnati Community Kollel
Rav Meir Minster

CLEVELAND
Beis Doniel
Rabbi Dovid Aron Gross

DALLAS
Congregation Toras Chaim
Rabbi Yaakov Rich

DETROIT
Lakewood Kollel
Rabbi Boruch Miller
R' Eli Blumenkehl

FAIRLAWN
Rabbi David Pardo

FAR ROCKAWAY
Khal Zichron Moshe Dov
Rabbi Ahron Stein

Sulitzer Bais Medrash
Rabbi Avrohom Hartman

GATESHEAD, UK
Rabbi Dov Oppenheimer

GIBRALTAR
Massias Hall
Rabbi Rafi Bitan

JACKSON
Khal East Veterans
Rabbi Baruch Issac

LAKEWOOD
Bais HaVaad
Rav Dovid Grossman

Bais Medrash Ohev Yisroel
Dayan Shmuel Honigwachs
Reb Shaya Ellinson

Bais Medrash of Chestnut
Rabbi Yosef Greenfeld

Bernath and Rosenberg
Rav Baruch Fried
R' Yossi Schuck
R' Yehoshua Wolf

Bitbean
Rabbi Aryeh Caplan
R' Ephraim Arnstein

Clearstream Chabura
Rabbi Yosef Fund
R' Yitzy Rosenbaum

Kehal Nachlas Yaakov
Rabbi Mayer Boruch Turin
R' Moshe Netzer

Madison Executive Offices
Rabbi Doniel Dombroff

Minyan Avreichim Sefaradi
Rav Ariel Ovadia

LAWRENCE
Heichal Dovid (W)
Reb Yakov Lowinger
Rabbi Mattisyahu Blumenthal

Yeshiva Gedolah Ateres Yaakov
Rabbi Yisroel Gold

LOS ANGELES
Bait Aaron Torah
Outreach Center
Rabbi Moshe Nourollah
R' Avraham Hirshberg

Kollel of LA
Rabbi Zalmen Frager

LIDO BEACH
Lido Beach Synagogue
Reb Yakov Lowinger

MARGATE
Young Isreal of Margate NJ
Rabbi Yankey Orimland

MINNEAPOLIS
Minneapolis Kollel
Rabbi Maeier Kutoff
Rabbi Binyomin Stoll

Yeshiva of Minneapolis
Rabbi Binyomin Stoll

MONSEY
Brisker Kollel
Rabbi Michoel Illes

Congregation Torah Utfila
Rabbi Moshe Langer

Haverstraw Community
Chabura
Rabbi Tzvi Rubin

Khal Chaye Avraham
Rav Yecheskel Spitzer
Rabbi Eli Moskovitz

Monsey Night Kollel
Rabbi Yisroel Sapirstein
Reb Shimon Marlin

Zichron Yakov
Rabbi Yehuda Russack
R' Simcha Levi

PASSAIC
Rabbi Yaakov Pascal

PHILADELPHIA
Philadelphia Community Kollel
Rabbi Yosef Prupas
Rabbi Yaakov Baum

QUEENS
Congregation Ohr
Bechor Halevi
Rabbi Chaim Schwartz

RIVERDALE
Riverdale Kollel
Rabbi Michoel Ghermezian

ST. LOUIS
St. Louis Chabura
Rabbi Eliyahu Chaim Goldstone
Reb Yaakov Klein

STATEN ISLAND
Kehilas Niles
Rabbi Dovid Waldman

TORONTO
Ateres Mordechai,
Thornhill Kollel
Rabbi Yosef Rothbart

WATERBURY
Yeshiva Ateres Shmuel
Rabbi Bernstein

WEST HEMPSTEAD
Beis Medrash of
West Hempstead
Rabbi Dov Greer

Young Israel of W. Hempstead
Reb David Felt
Reb Aaron Gershonowitz

WOODMERE
Aish Kodesh
Rabbi Yoni Levin

Kehillas Bnai Hayeshivos
Rabbi Shmuel Witkin

TO CREATE OR JOIN CHABURA CONTACT US

732.232.1412 888.485.VAAD(8223) #302 yorucha@baishavaad.org baishavaad.org/yorucha

JOIN THE YORUCHA INITIATIVE!

888.485.VAAD(8223) #303
yorucha@baishavaad.org
baishavaad.org/yorucha

3 WAYS TO JOIN:

AS AN INDIVIDUAL

Join the national Yorucha chabura together!

Tap into the physical or digital resources via hard copies, web, email and/or whatsapp.

Connect with Bais HaVaad Dayanim and Poskim for any questions you may have, as well as arranging study sessions with a Dayan, setting up a chavrusa, and more.

AS A COMMUNITY

Set up or join a community or shul chabura

Reach out to organize a choshen mishpat chabura in your own shul.

AS A BUSINESS

Set up a Board Room Bais Medrash in your business

Mincha Learning In just 5 minutes a day, before or after Mincha, you can learn short, practical and insightful Business Halachos.

Weekly Lunch & Learn Join a deeper dive into the background of the halachos by understanding the sugya behind the halachos as well.

CURRENT CHABUROS

Baltimore • Belle Harbor • Boston • Brooklyn • Catskills • Chicago • Cincinnati • Cleveland • Dallas • Detroit • Fairlawn • Far Rockaway
Gateshead, UK • Gibraltar • Jackson • Lakewood • Lawrence • Los Angeles • Lido Beach • Margate • Minneapolis • Monsey • Passaic
Philadelphia • Queens • Riverdale • St. Louis • Staten Island • Toronto • Waterbury • W. Hempstead • Woodmere